

בעזה"י

שערי הלכות

יז

זה השער לד' צדיקים יבאו בו (תהלים קיח, ב)
אוהב ד' שערים המצוינים בהלכה (ברכות ח, א)
אחר רבי לבית שערים (סנהדרין לב, ב)

קובץ לתורה הלכה והשקפה

מזכרת

לכבוד הבר מצוה

של הני חרי צנוורא דדהבא האחים החשובים המופלגים בתו"ש

כמר מנחם משה, חיים יחיאל מיכל שיחיו

בני ידירנו הדגול הרבני הנכבד והמפואר

איש האשכולות, טוב לשמים וטוב לבריות,

מוה"ר דוד ארי' פריעדמאן הי"ו

ראש הקהל דקהלתינו ק"ק אונגוואר

מאת רבנן וחלמדיהון

וחכרי הכולל

דישיבת בית שערים

ברוקלין ניו.

ל"ב בעומר תש"נ לפ"ק

Published by

Mishne Halachoth Gedoloth Institute

Under the leadership of

Rabbi Menashe Klein

of Ungvar

Dean of Yeshiva Beth Shearim

1578 53rd Street

Brooklyn, NY 11219

לרכוש ספר זה או תקליטור תורני של כל הספרים
עם תוכנית חיפוש ובתבנית צילום, להתקשר:

To purchase printed copies of this volume or a Compact Disk
containing all the volumes in searchable text files & PDF format,
contact:

ארה"ב (888) 498-8642 Toll Free

ניו יורק (718) 851-0806 New York

ארץ ישראל (02) 587-0613 Israel

MishnaHalachos@mail.com

תרומתכם תאפשר לנו להמשיך בהפצת תורה בישראל

Your financial contribution is appreciated as it will help us continue to spread torah
through publishing seforim and making them available on computer.

נא לשלוח תרומתכם החשובה:

Please send your generous donations to:

Machon Mishne Halachos

3301 W. Strathmore Ave.

Baltimore, MD 21215

USA

כל הזכויות שמורות תשס"ד

Copyright © 2004

בע"ה ש"ית

בש"בח והודאה להש"ית
מתכבדים אנו להזמין את קרובינו וידידינו
להשתתף בשמחת הבר מצוה
של בנינו היקרים

משה מצחם נ"י

ראח"ו

חיים יחיאל מיכל נ"י

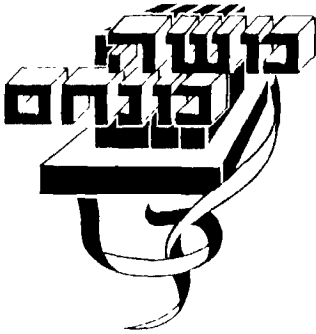
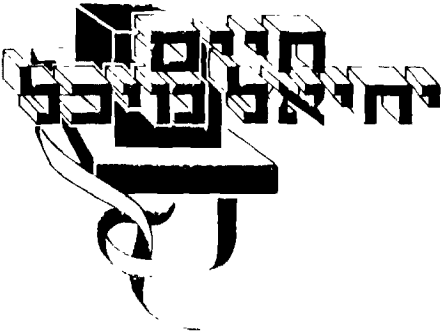
שיעלה לתורה א"ה
בש"בת קודש פרשת אמור - י"ז אייר, תש"ג
בבית המדרש קהל אונגוואר
5306 - 16th Avenue ברוקלין, ניו יורק

זמן תפילה שחרית בשעה 9:00
קידוש אחר התפילה
באולם בית יעקב דברוקלין
49th Street - 1362, ברוקלין, ניו יורק

דוד ארי פריעדמאן ורעייתו

-
-
- סדר זמירות ליומא דשבתא
 - וסדר ברכת המזון
 - ושירים ל"ג בעומר

תמצא בסוף הקונטרס

בעזה"י

שערי הלכות

יז

זה השער לד' צדיקים יבאו בו (תהלים קיח, ב)
אוהב ד' שערים המצוינים בהלכה (ברכות ח, א)
אחר רבי לבית שערים (סנהדרין לב, ב)

קובץ לתורה הלכה והשקפה

וכו ג' מהדורות

מהדורא קמא

בהלכות תפילין

מהדורא תניינא

בהלכות ספירת העומר

מהדורא תליתאה

בהלכה ואגדה בענינים שונים

מאת רבנן ותלמדיהון

וחברי הכולל

דישיבת בית שערים

ברוקלין נ.י.

ל"כ בעומר תש"נ לפ"ק

כל הזכויות שמורות
מכון משנה הלכות גדולות
16 5306 עוזניו
ברוקלין, נ.י. 11204
(718) 851-0806

דפוס אופסט "מוריה"
MORIAH OFFSET CO.
115 EMPIRE BOULEVARD
BROOKLYN, N. Y. 11225
(718) 693-3800

מסירת המפתח

- ג הקדמת המערכת
חשובת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
ה בענין לימוד תורה ויר"ש

מהדורא קמא

מדור דוכב שפתי ישנים

- מכת"י הגאון רבי דוד שלמה פרענקל זצ"ל אבד"ק ב' אויפאלא
כטעה וכירך על תפילין דר"ת
ז אם צריך לחזור ולכרך כשמניח תפילין דרש"י
מכת"י הגאון רבי יקותיאל יהודה רו"ב זצ"ל אבד"ק דיערעש
כה בדין הפסק בין תפילין ש"י לש"ר

מדור דוכב שפתי חכמים

- כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
ל בדין פרשיות התפילין ארוכות יותר מעומק הכתים
הגאבד"ק יאקא שליט"א
מא בדין כתיבת התגין כתפילין
ואם מותר לסופר לכתוב הפרשיות טרם שהתפלל
הרה"ג מהר"ר אהרן אליעזר ליפא הלוי זילבערמאנן שליט"א - הראש הכולל
מד בענין תפילין וציצית הי מינייהו קדים
נב כיאור שיטת הרמב"ם שהקדים תפש"ר לחש"י וכשיטות הראשונים כזה
נז בענין אמירת ד' פרשיות כתפילין
ס בענין אם יש חיוב להתפלל שמונה עשרה כתפילין
הרה"ג מוה"ר יודא ליבוש קעניג
סב בענין אם עיבוד לשמה היא מה"ת או מדרכנן
הרה"ג מוה"ר עמרם קליין דומ"צ דקהלתינו
סד כסח בין תפילין לתפילין
סח בענין למה חוזר מעורכי המלחמה

מהדורא תניינא

- כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
העובר קו התאריך כימי הספירה כיצד ינהוג בספה"ע
ע
- הרה"ג הראש הכולל שליט"א
לבאר שיטת החינוך אי ס"ל דמצות ספה"ע בזה"ז היא מה"ת או מדרכנן
עו ואי ס"ל דספירת הימים והשבועות המה ב' מצוות או מצוה אחת

מהדורא תליתאה

- הגאון רבי נתן יצחק אייזיק אהלבוים שליט"א אבד"ק נחלת יצחק
בדין איסור כניסה להר הבית כזה"ז
עט
- הרה"ג הראש הכולל שליט"א
בענין מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה
פה
- הרב אליעזר קליין
בדין קטן שהגדיל בין שני פסחים
פז
- כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
פנינים יקרים לפרשת אמור
פט

הקדמה

בעזרת השי"ת הננו מוציאים לאור כזה קובץ שערי הלכות גליון השיבסר, כמנין טו"ב, ואין טוב אלא תורה [ברכות ה' ע"א], ובהם חידושי תורה בהלכה ואגדה ממרנן ורבנן אשר המה בישיבה של מעלה, ומשפט הבכורה היא להגאון רבי דוד שלמה פרענקל זצוק"ל, אבד"ק אויפאלא, שיומא רהילולא דיליה היא ביום הזה ל"ב בעומר, מכת"ק. וכן מכת"י הגאון בעל תורת יקותיאל. ולהבחל"ח שלש תשובות מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, ומפי רבנן וחברי הכולל ותלמדיהון דישיבת בית שערים. ובו שלש מהדורות, מהד"ק, בהלכות תפילין, שהיא מעניני דיומא. מהד"ת, בהלכות ספה"ע, שהזמן גרמא. מהדורא תליתאה, בהלכה ואגדה, בענינים שונים.

הקובץ הדין נדפס לכבוד הכר מצוה של הני תרי צנחרא דרהבא האחים החשובים המופלגים בחי"ש כמר משה מנחם וכמר חיים יחיאל מיכל הי"ו, בני ידידנו הרגול הרבני הנכבד והמפואר, איש האשכולות, טוב לשמים וטוב לבריות, מוה"ר דוד ארי' פריערמאן שליט"א, ראש הקהל דקהלתינו הק' ק"ק אונגוואר, העומד לנס ונושא בעול מוסדותינו הקדושים, ולכבודו ולשמחתו נענו רבני ותלמידי הישיבה והכולל לבקשת הקהלה, ומסרו חידושי תורתם ופרי עטם לדפוס.

והיות שכרוך השם השמחה היא כפלים לחושיה, של האחים התאומים שיחיו עמו"ש, לכן אמרו רבנן בכפילא, וסידרנו שלש מהדורות בקובץ הנוכחי, כאשר יראה עיני הקורא.

ויעזור השי"ת שכאשר שמענו כן עור נחזה, ויתקיים בנו הכתוב והחוט המשולש לא במהרה ינתק, ובתלאת זימני כבר הוי חזקה [יבמות דף ס"ד ע"ב ועוד], שמשמחה זו יושפע שפע רב לנו ולכל ישראל כדוחניות ובגשמיות, ונזכה להגריל תורה ולהאדירה ויתקדש ש"ש על ידינו עד כי יבוא שילה ולו יקהת עמים בכ"א.

א"ך [טו"ב לישראל] לסך ארד"ם שנת בשמח"ת התורה לפ"ק

המערכת

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

בענין לימוד תורה ויר"ש*

כנגד כולם. ואמרו בספרי כשם ששכר תלמוד תורה גדול מכל המצוות כך עונש ביטול תורה גדול משאר עבדות וכן מצינו בבית ראשון שויתר הקב"ה על ע"ז וג"ע ושפ"ד ולא ויתר על עון ביטול תורה שנאמר (ירמיה ט' י"א) מי האיש וגו' (ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז) והרוצה להנצל מן העונש המר והעון הגדול הזה יתעסק בצרכי התלמידים והרבנים הלומדים לש"ש ויעזור בשכירות הרבנים כדי שיעמרו בעירו ויהיו עוסקים בתורה על ידו ופי' דז"ל בספרי כי זה אמר הכתוב עץ חיים היא למחזיקים בה ללומדיה לא נאמר אלא למחזיקים בה שהם מחזיקים ידי התלמידים והרבנים ע"כ.

ומבואר לכאורה דהלומד עצמו אפילו לומד כל היום וכל הלילה ואינו מבטל הזמן א"א לו להנצל מעון ביטול תורה המר אלא ע"י שיחזיק גם לומדי תורה אחרים ועיין ירושלמי ברכות פ"ה ה"א ד' ירמיה אומר העוסק בצ"צ כאילו עוסק בדברי תורה וע"ש עוד (באגדת התשובה אות לו) וכשבני אדם פוסקים ממלאכתם ומעסקיהם והולכים לכתייהם או יושבים בקדנות והם בטלים, או משיחים בדברים בטלים רעתם רבה וחטאתם כבדה מאד לפי שהם מבזים את התורה שאילו היו מאמינים שאין תכלית למתן שכרה למה לא ישיבו

ו' לחדש הגאולה לעם סגולה בני"י יצו"א התשמ"ט
קדיה אונגוואר ירושלים עיה"ק תו"א
אחדשכ"ת בידירות נאמנה,

בדבר שאלתו כמה שאמרתי בשיעור לפני לומדי תורה רמה שאמרו ז"ל ותלמוד תורה כנגד כולם היינו דוקא תורה עם יר"ש אבל תורה בלי יר"ש, יר"ש עדיף ואפילו יר"ש ע"ה עדיף מלמדן גדול ואינו יר"ש וכבודו העיר מנפש החיים שכתב בתורה שלא לשמה עדיף ממצוה לשמה וע"כ תורה שלא לשמה הוא בלי יר"ש ואפ"ה תורה שלא לשמה עדיף.

נתיב א

ולפי שדברינו אלו הם יסוד גדול בלימוד התורה ועבדות ה' הנני מוכרח להאריך קצת לבאר את הענין וראשונה אציג כאן בעצם דין לימוד התורה או ביטולה ח"ו כתב דבינו יונה באגדת התשובה שלו (כפתשגן הכתב אות ל"ה בספרינו) וז"ל וחייב אדם לעסוק בתורה בכל יום שנאמר (דברים ז' י"ב) והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם ונאמר (שם ה' א') ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם ואמרו ז"ל (ריש פאה) ותלמוד תורה

* כדרכנו בקובצים הקודמים, מעטרים אנו את ראש התוכרת בתשובה - הלכה למעשה

ומיהו פשוט להגם דעדיפא מ"מ האי עדיפות אינו אלא כלפי מצות אחרות אבל אין שכרו כלומר לשמה ולכן גם המחזיק אין שכרו גדול להנצל מן העונש המר של ביטול תורה והגם שאמרו ז"ל לעולם ילמוד אדם אפי' שלא לשמו שמתוך שלא לשמה בא לשמה מ"מ זה דוקא להלומר עצמו מצוה שילמוד עכ"פ אפילו שלא לשמה שיבא לידי מדה זו אבל העוסק בהחזקת הלומד צריך שיחזיק תלמיד או רב הלומד לשמה והוא דבר מסתבר דלא מיכביעא אם מחזיק מי שהוא לומד שלא לשמה אלא לקנתר שנח לו שלא נברא עיין תו"כ ריש בחקותי ועיין זוה"ק תולדות קמ"ב א' דכל מאן דאתעסק באורייתא ולא אשתדל לשמה טב ליה דלא איתברי והרי הוא מסייע ידי עוברי עבודה אלא אפילו עוסק בהחזקת לומדים שלא לשמה שלא לקנתר דאז שפיר דמי ועיין זוה"ק פ' וישב קפ"ד סע"ב ובתוס' ברכות י"ז ובגמ' סוטה ב"ב ב' ד"ה לעולם כתוס' ועיין באר שבע הוריות י"מ א"א שמהא החזקתו של הלומד תורה שלא לשמה שכרו גדול מן הלומד תורה לשמה שהלומד תורה לשמה אינו ניצל מעון ביטול תורה עד שיהי' מן המחזיקין תלמידים ורבנים שלומדים תורה לשמה ואינו יכול לבטל מעצמו עונש עון ביטול תורה לשמה בלי החזקת לומדי תורה והמחזיק לומדי תורה שלא לשמה יגדל שכרו זה א"א אלא פשוט שהמחזיק לומד תורה לשמה הרי הוא כמותו וכאילו בעצמו למד תורה לשמה ולכן ניצל מעון ביטול תורה לשמה אבל המחזיק לומד תורה שלא לשמה מעלתו לא תשיג יותר

רגליהם לבית הספר ללמוד הלכות או קרוא מקרא או סידור תפלה הלוא האדם זריז ואץ ברגליו למלאכתו ולעסקיו ויודע כי הכל הבל ע"כ. והנה דייק רבינו על הביטול שהוא בכלל דבר ה' בזה ולא כתב מדין ביטול תורה לברו, וגם דייק בלשונו הטהור והולכים לבתיים או יושבים בקרנות והם בטלים, כלומר דוקא כשיושבים והם בטלים או משיחים כדברים בטלים אבל אם עוסקים במלאכתן אפילו כל שהוא לא. ועיין ברכות ל"ה ע"ב ת"ר ואספת דגניך מה ת"ל אבל אם הם עוסקים במלאכתם ועושים מה שעושים אפילו צורך כל דהו אפילו אינם עוסקים בתורה אין רעתם דבה ולא מקרי ביטול תורה.

נתיב ב

שנית נראה כדיוק דברי רבינו יונה בלשונו הטהור בסמוך שכתב וז"ל והרוצה להנצל מן העונש המר והעון הגדול הזה יתעסק בצרכי התלמידים והרבנים הלומדים לשם שמים, ומשמע דאם עוסק בצרכי התלמידים שאינם לומדים לשם שמים אינו ניצל מן העונש המר וצ"ע ונראה הטעם כי הלומד שלא לשמה אין שכרו גדול מכל שאר המצות עד שיהא כלומר תורה לשמה אלא שהוא גדול באופן זה מטעם דכיון דהלומד תורה לשמה שכרו גדול מכל המצות גם הלומד שלא לשמה שכרו גדול כמבואר בערכין ט"ז ע"ב ולא מורית דענוה לשמה עדיפא דאמר מר ענוה גדולה מכולם שלא לשמה נמי עדיפא דאמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק בתורה ובמצות אע"פ שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה

תורה לשמה והוא למד שלא לשמה א"כ מצד החיוב הזה הו"ל בגדר ביטל תורה שחסר הלימוד לשמה והוא הגם שיש לו מצוה על לימודו וגם שכרו גדול אפילו שלא לשמה מכיון שאמרו חז"ל לעולם ילמוד אדם תורה אפילו שלא לשמה ושכרו הלומד תורה שלא לשמה בשמאלו עושר וכבוד מ"מ הרי יש לו עון שחסר הלימוד לשמה וזהו נקרא אצלו כעון ביטול תורה ח"ו א"כ כל אחד אפילו למד כל הזמן ולא ביטל אפילו רגע ממש נמי לא ניצל מעון ביטל תורה שחסר הלשמה של הלימוד ולכן כתב רבינו יונה והרוצה להנצל מן העונש המר והעון הגדול הזה שיש בכל אחד עכ"פ מפאת הלימוד שלא לשמה הגם שלא ביטל בלימוד כפועל ביטל הלימוד של לשמה ולכן יתעסק בצרכי התלמידים והרכנים הלומדים לשם שמים ינצל מעונש הזה ומיהו דוקא הלומדים לש"ש והבן.

וקצת צ"ע מכאן מה שהביא בש"ע יו"ד סי' רמ"ו כפת"ש כד"יין הדין את הדין ומקבל שכר שלא קיים בזה קבעת עתים וכן מספקא ליה כב"כ"י בשם מו"ה בלומדים כישיבה בעת קבוע ומקבל פרס על זה אם עולה בכלל קבעת עתים לתורה דאפשר דזה כפועל וכן מלמדי תינוקות בשכר פשיטא ליה דאינו עולה בכלל קבעת עתים לתורה והביאו בש"ת א"ח סי' קנ"ה סק"א ולפ"ז מה שכתב רבינו יתעסק בצרכי התלמידים כלומר שאינם מקבלים שכר והמלמדים נמי כן אלא שנותנין להם כסף והם לומדים עם התלמידים שלא בשכר או אפשר בשכר מצומצם עיין

מהלומד עצמו שהוא אינו לשמה א"כ לא הגיע להנצל מעונש לומד תורה לשמה והרי עיקר המצוה הוא ללמוד תורה לשמה וזה דבר חדש בס"ד.

נתיב ג

ועוד כו שלשישה דנלפענ"ד לבאר יותר כזה דברי רבינו יונה הנ"ל בהקדם קושיא אחרת דלכאורה צ"ע מה שכתב והרוצה להנצל מן העונש המר והעון הגדול הזה יתעסק בצרכי התלמידים והרכנים הלומדים לשם שמים, והדברים מתמיהים דהיל"ל והרוצה להנצל מן העונש המר והעון הגדול הזה יעסוק בתורה לשמה ולא יטל אפילו רגע ולמה תלה בתלמידים אחרים והנראה לפמ"ש כסמוך דכאמת השכר של ת"ת שהוא גדול מכל המצוות הוא על ת"ת לשמה אבל הלומד שלא לשמה אינו אלא מצוה כדי שיבא על ידה ללמוד לשמה ואין שכרו גדול כלומר תורה לשמה אלא שאעפ"כ שכרו גדול מכל המצוות אפילו שעושה לשמה ואפילו שהלומד שלא לשמה אינו לקנתר ח"ו דלקנתר נח לו שלא נכרא מ"מ כיון דעיקר הלימוד אינו לשמה חסר בלימוד התורה לשמה וביטל מצוה זו כי העיקר לימוד תורה לשמה וכיון דכל אדם כשמתחיל ללמוד בתחילתו לומד שלא לשמה ע"כ עד שיבא לידי לימוד לשמה וכמ"ש ז"ל לעולם ילמוד אדם אפילו שלא לשמה א"כ כל זמן שלומד תורה שלא לשמה הגם שיבא לידי לשמה מ"מ הרי אכתי יש עליו דין ביטול תורה לשמה שהרי בזמן שהוא לומד תורה שלא לשמה היה מצווה ללמוד תורה לשמה והיה יכול ללמוד

אריסים אע"פ שהיה ראוי להוסיף ארס ודחהו כן רבי חנינא בן דוסא היה ראוי לפי הטבע האנושי להיות ניזק מן הארס, ולא די שניצל ממנו אבל דחהו לגמרי והמית לארס ולפיכך אמרו רז"ל מאי כי זה כל האדם, שקול זה כנגד כל העולם ואמרו כל העולם לא נברא אלא לצוות לזה (ובברכות ו' ע"ב) וא"ר חלבו אמר רב הונא כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין שנאמר (קהלת י"ב י"ג) סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא וגו' מאי כי זה כל האדם א"ר אלעזר אמר הקב"ה כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה, רבי בר כהנא אמר שקול זה כנגד כל העולם כולו ר' שמעון בן עזאי ואמרו לה ר' שמעון ב"ז אומר כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה והדמיון ירחיק את זה (כלומר בהשקפה ודמיון במחו של אדם אינו נראה כן לומר שבשביל צדיק יר"ש אחד כדאי כל העולם להבראות) אבל השכל מאמת אותו שזה אמת ע"פ השכל. כי ההרחקה שירחק הדמיון שיהיה כל העולם כולו נברא בשביל צדיק אחד אותה הרחקה בעצמו יפול באלף ורבבה כפי השכל ואחר זה היש סכלות ועוררן כזה שהשכל יודע בעצמו שיוכל לעלות נפשו במעלה עליונה או שיהיה שקול כנגד כל העולם, וימשיך אחר חפצו כתבנית שור אוכל עשב. והוסיף רבינו הר"ן וכי יתפתה האדם ויאמר לא יוכל להשיג זה השלמות כי אם בחכמה יתירה וידיעת התורה על השלימות. נשיבהו ונאמר אין ספק שתלמוד תורה שכרו גדול מאד" עד שאמרו רז"ל (ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז) ויתר הקב"ה על עבודה זרה וגו' ושפ"ד ולא ויתר על ת"ת וכו' ואעפ"כ רואה בדברי רז"ל "שמי

ריש שני דיני גזירות לא היו מספיקין ועיין א"ח סי' ל"ח כותבי תפילין ומזוזות ותגריהם והבן ויש לעיין בבני כוללים שלומדים בישיבות זמנים קבועים מדיוקים ומקבלים פרס ואם לא ישלמו להם לא יבואו אי הם נמי בכלל ספק זה ואי יוצאין בזה קביעות לתורה ודו"ק.

נתיב ד

ועתה נחזור לבאר דברינו דמה שאמרו ות"ת כנגד כלם דוקא תורה עם יר"ש אבל בלי יר"ש ח"ו אוי לו ובגמ' (שבת ל"א ויומא ע"ב ע"ב) אר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן מאי דכתיב (משלי י"ז) למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין, אוי להם לשונאיהן של תלמידי חכמים שעוסקין בתורה ואין בהם יראת שמים מכריז ר' ינאי חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד. פרש"י שהתורה אינה אלא שער ליכנס בה ליראת שמים לכך צריך שתקדים לו יראת שמים, נמצא דיר"ש גדול מת"ת בלי יר"ש ומעלת הצדיקים והחסידים הוא מעלת יר"ש והקב"ה משתבח בזה וכמ"ש מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה.

וז"ל רבינו גדול המורים הר"ן ז"ל בדרשותיו הדרוש הששי במה אקדם (דף ק"ג מדפי הספר ירושלים תשל"ז) שכתב שם במעלת הצדיק היאך הוא שקול כנגד כל העולם כולו כמו במעשה שאירע לרבי חנינא בן דוסא עם הערוד (ברכות ל"ג ע"א) שעשה מעצמו שזה עם מה שעשה משה רבינו עפ"י השי"ת לכל ישראל וגדול ממנו. כי כמו שהבטחת שהנחש הנחשת דחה בעל

ותכליתם השלם כי מי שהושלם על דרך
בכל מצוה קלה שעושה מאמת ומוריע
כל האמונות הטובות וגם בעסקים
ההמוניים לפי שהושם תכליתם עבורת
הש"י לא זולתה.

וזה הרבר שמטעה ההמון וזה הטעות
הוא נמשך בכל הכוונות "כי ההמוני",
כשרואה האנשים הטובים והחסידים
מתעסקים בעניני העולם, כמו שאנו
רואים האבות שהיו עושים עקר
מהזרעות והמקנה ואמרו דו"ל ויותר
יעקב לברו שנשתייר על פכים קטנים
וכשהמוני רואה זה אומר בלבו הנני
רואה החסידים עם כל חסירותם
משתרלים בעניני העולם אעשה כן גם
אני ואוי להם לבריות רואות ואינן
יודעות מה רואות כי הם אינן רואים רק
חצויות הרברים לא פנימיותם כי
הצריקים עושים כל דבריהם לתכלית
טובה וכראוי ויתר האנשים תכליתם
ללא דבר. והמשיל הרבר עוד לאחר
החכמים ששאל למה לא יכירו ההמון
בין הרופא הטוב והרע, והשיב בזה מפני
שאותן הרברים בעצמן שמתעסק בהן
הרופא הטוב מתעסק בהן הרופא הרע כי
כמו שהרופא הטוב מתעסק במשקים
ומרקחות ומשיחות ואבקים כן הרופא
הסכל משתמש בהם ומתעסק באותן
הרברים עצמן אלא שהרופא החכם
עושה בכונה ורבר בעתו והסכל עושה
בלא כונה וכלא עת כן עניני המצות אצל
ההמוניים בשוה החסיד וההמוני
מתעסקים בהם אף הטובים כל ענינם
עבורה שלימה מפני הכונה השלמה
בהם והאחרים גם כשעובדים את השם
יתברך אין עבודתם שלמה כי הכוונה
היא עקר במצות וכן בעבירות ע"ש

שמוטר גופו ונפשו להש"י וחושק
בעבודתו ישיג מדרגה גדולה יותר ממי
שיהיה בתכלית החכמה" אמרינן
בברכות (כ' ע"א) מ"ש קמאי
רמיתרחיש להו ניסא ומ"ש בתראי דלא
מתרחיש להו ניסא אי משום תנויי וכו'
(בשני דרב יהודה כולי תנויי בנוקין הוה
ואנן קא מתנינן שיתא סררי וכו' ואלו
רב יהודה כי הוה שליף חר מסאניה אתי
מיטרא ואנן קא מצערן נפשין ומצוח
קא צוחין ולית דמשגח בן א"ל קמאי
הוה קא מסרי נפשיהו אקירוש השם
אנן לא מסדינן נפשין אקרש"ה) והיתה
התשובה אלא דחמנא ליבא בעי. הנה
בארו כי אין עיקר המדרגה "החכמה"
אבל הכונה השלמה במעשים הטובים
כי המעשים הטובים אין תכלית כוונתם
שיעשו הרברים אבל כוונת הלב בהם,
וראו ענין הכוונה מה הוא כי מי
שכוונותיו רבקות בהש"י גם כשהוא
מתעסק ברברים המוניים בעניני
העסקים והקנינים הוא עובר הש"י
עבודה גמורה ומי שאין כוונתו רבקה
בש"י גם כשהוא חושב לעבור את השם
הוא ממרה אותו. שהרי כיוצא בזה אמר
הנביא בפיו ובשפתיו כבודנו ולבו דחק
ממני (ישעיה כ"ט י"ג) ונאמר קרוב
אתה בפיהם ורחוק מכליותיהם (ירמיה
י"ב ב') כי אין העקר מעשה המצות
והקשת השפתים אבל אחרי כוונת הלב
הן הן הרברים, ולפיכך אמרו דו"ל
חביבין עלי דברי רודים יותר מיינה של
תורה (מס' ע"ז) והטעם בזה כי דברי
החכמים הם גדרים וסייגים ותקנות
לעקרי המצות ומי שעושה הגדרים
ותוספת שמירה על המצות מורה שאינו
עושה אותם כמצות אנשים מלומדה
אבל בכונה גמורה וזה עקר המצות

שערי הלכות

נתיב ה

והמבואר מדברי רבינו ז"ל דהגם ראיין לך מצוה גדולה מלימוד התורה וכל חפציה לא ישו בה ואפילו אות אחת של תורה שוה יותר מכל חללו של עולם כמבואר בידושלמי פאה ואפ"ה יראת שמים ומסירת נפשו להשי"ת גדולה מזה ולכן נראה דר"ע בשעת פטירתו כשהיו סודקים בשוה במסדקות של כדול קבל עליו עול מלכות שמים בק"ש והיו שואלין תלמידיו רבי עד כאן ואמר כל ימי הייתי מצטער על פסוק זנה מתי תבא לידי ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו והנה לא אמר בשעת מיתתו לא חירושי תורה ולא שאר דברים אלא קבל עליו עול מלכות שמים במסירת נפשו להשי"ת שהוא ההישג הכי גדול בעברות השי"ת למעלה אפילו מלימוד התורה.

ונראה דזה הוא בכלל מה שאמרו ז"ל שלהי מס' מנחות נאמר בעולת בהמה אשה ריח ניחוח ויקרא ו' ובעולת עוף אשה ריח ניחוח ובמנחה אשה ריח ניחוח לומר לך אחר המרבה ואחר הממעט ובלבד שיכוין לבו לשמים ואמר ד' זידא מאי קדא מתוקה שנת העובר אם מעט ואם הרבה יאכל רב אדא בר אהבה אמר מהכא ברכות הטובה רבו אוכליה ומה כשרון לבעליו ותניא אמר ד' שמעון בן עזאי בא וראה מה כתיב בפ' קרבנות שלא נאמר בהן לא א-ל ולא אלקים אלא ה' שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק ונאמר בשוה הגס אשה ריח ניחוח ובעוף הרק אשה ריח ניחוח ובמנחה אשה ריח ניחוח לומר לך אחר המרבה ואחר הממעט ובלבד שיכוין את לבו לשמים כו' לא אמרתי אליכם זכחו כדי שתאמרו אעשה

באדיכות. וכתב עור ד"ל ואמנם יתאמת שמי שישען עליו באמת להיות נכנס בעובי הקורה בעבודתו וכל מה שיעשה המעשה יותר דחוק מהטבע יורה על היותו נשען על השם ית' באמת. והמעשה היותר גדול והיותר דחוק מהטבע הוא מעשה אברהם אבינו ע"ה בעקירת יצחק כי לא היה נמשך לו עונש כלל אם לא יעקדנו כי לא צוהו השי"ת בזה והנה הבטיחו כי ביצחק יקרא לך זרע וזהו לשון הכתוב קח נא את בנך וגו' וכבר נודע שזה הציווי (קח נא אינו שנצטוו ליקח) אלא לשון בקשה שהראה לו שייטב לו אם ימחול אברהם על הבטחתו ויעקוד את בנו ולו היה אברהם משיבו "הן לי לא נתתה זרע" כי אם זה והבטחתנו בו ואיך אעשה זה לא נחשב לו עון ולא ישגיהו עונש מזה ואעפ"כ לגדול אהבתו את השי"ת מצא את לבבו לעשות חפץ השי"ת אע"פ שאילו לא עשאו לא היה מגיעו עונש כלל וזה ענין העקרה וסודו.

ולזה הוכיחו בירושלמי (תענית פ"ב ה"ד) אמר רבי אבא בר אבין בשם ר' יוחנן אמר אברהם לפני הקב"ה רבש"ע גלוי וידוע לפניך שבשעה שאמרת לי להעלות את יצחק בני על גבי המזבח היה לי להשיב ולומר אמרתי לי כי ביצחק יקרא לך זרע עכשיו אתה אומר לי העלהו לעולה חס ושלום לא עשיתי כן אבל כבשתי את יצחק לעשות רצונך רבש"ע יהי רצון מלפניך שבשעה שיהיו בניו של יצחק כננסין לידי צדה ואין להם מי שילמד סניגוריא אתה תהא מלמד עליהם סניגוריא ה' יראה ויזכור להם עקדתו של יצחק אביהם ויתמלא עליהם רחמים. ע"ש אדיכות דברים תורת אמת מפ"י מלאך ה'.

שערי הלכות

יא

ע"ז שהיה מקהיל קהילות ברבים ולמר עמהם תורה בשעת השמר ואמר לו ר' יוסי בן קסמא חנינא אחי אי אתה יודע שאומה זו מן השמים המלוכה שהחריבה את ביתו ושרפה את היכלו והרגה את חסידיו ואכדה את טוביו ועדיין היא קיימת ואני שמעתי עליך שאתה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהלות ברבים וספר מונח לך בחיך א"ל מן השמים ירחמו א"ל אני אומר לך רברים של טעם ואתה אומר לי מן השמים ירחמו תמה אני אם לא ישרפו אותך ואת הספר תורה באש א"ל רבי מה אני לחיי עוה"ב אמר לו כלום מעשה בא לידך אמר לו מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים אמר לו א"כ מחלקך יהיה חלקי ומגורלך יהי גורלי לא היוימים וכו' מצאוהו לרחב"ת שהיה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהילות ברבים וס"ת מונח לו בחיקו והביאוהו וכרכוהו בס"ת והקיפוהו בחבלי זמורות והציתו בהן את האור ונהביאו ספוגין של צמר ושראום במים והניחום על לבו כדי שלא תצא נשמתו מהרה אמרה לו בתי אבא אראך בכך אמר לה אילמלא אני נשרפתי לכרי היה הדבר קשה לי עכשיו שאני נשרף וס"ת עמי מי שמבקש עלבונה של ס"ת יבקש עלבוני א"ל תלמידיו רבי מה אתה רואה א"ל גוילין נשרפין ואותיות פורחות ועיין תוס' ד"ה מה אתה.

נתיב ז

ויש להפליא במעשה כזו ברחב"ת שהיה מקהיל קהילות ברבים ולמר עמהם תורה ברבים שאין גדול מת"ת וכ"ש ת"ת דרבים וכשעת השמר שמסר נפשו ואעפ"כ כשאמר לו ר' יוסי חנינא

רצונו ויעשה רצוני לא לרצוני אתם זוכים אלא לרצונכם אתם זוכים שנאמר לרצונכם תזכחהו דבר אחר לרצונכם תזכחהו לרצונכם זכחו לרעתכם זכחו כרבעא מיניה שמואל מרב הונא מנין למתעסק בקדשים שהוא פסול שנאמר ושחט את בן הבקר שתהא שחיטה לשם בקר אמר לו זו בדינו הוא לעכב מנין ת"ל לרצונכם חזכחהו לרעכם זכחו ע"כ.

רצ"ב וטו מי שלמד כל ימיו ויגע על התורה כל ימיו ואחד למד שעה אחת כאחד הם ולקה מדת הדין והאמנם נראה דודאי לפום צערא אגרא וכמ"ש בן הא הא (אבות ספ"ה), אלא הענין בשנים שעשו מצוה לפני הקדוש ב"ה וחושב שע"י שמביא שור גדול הוא משוכח מעני שאין לו אלא רצון טוב ומביא עשרון סלת ולזה אומר שהעיקר הרצון שלו להשי"ת שישעבד נפשו וימסור דעתו ורצונו להקב"ה וזה לרצונכם תזכחו כלומר הרצון שלכם והתאוה שיש לכם תזכחהו לשמו ית' ע"ד שאמרו עשה רצונך כרצונו ובטל רצונך מפני רצונו שיהיה כל כוונותי בלתי לה' לבדו ועל זה אמרו לב נשבר ונרכה אלקים לא תבזה כי שירת הלב להשי"ת הוא הזביחה ע"ד שאמרו שוכר מקל לפניה הוא הזביחה ומרובה מדה טובה והבן וזה לרצונכם תזכחהו לרעתכם זכחו כלומר מה שהוא רצונכם ורעתכם לעצמכם את זה תזכחו לה' ית"ש. ובה מובן נמי מה שאמרו יש קונה עולמו בשעה אחת ובכה רבי ואינו מובן ולפמ"ש מובן כל זה.

נתיב ו

ומובן נמי בזה מעשה ררחב"ת מס'

כלומר שגם בלימוד התורה יש חיצוניות ופנימית הגולין הם הגוף והחיצון והאותיות הם הנשמה וכל שאינו מוסד נפשו על הנשמה הגולין נשרפין וכמאמר ר' יוסי אליו תמה אני עד שאמד לו שמעות פורים בא לחידו והבן כי הוא נקודה נפלאה.

נתיב ח

והנה בגמ' (שבת ל"א ע"א) אמר רבה בר רב הונא כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים רומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצוניות לו מסרו לו כהי עייל מכריז ר' ינאי חבל על ראית ליה דרתא ותרעא לדרתא עכיד אמר רב יהודה לא ברא הקב"ה עולמו אלא כדי שיידאו מלפניו שנאמר והאלקים עשה שיראו מלפניו ר' סימון ור' אלעזר הוו יתבי חלוף ואזיל ר' יעקב בר אחא א"ל חר לחבריה ניקן מקמיה רגבר רחיל חטאין הוא א"ל איך ניקום מקמיה רגבר בר אוריין הוא א"ל אמינא לך אנא רגבר רחיל חטאין הוא ואמרת לי את בר אוריין (פרש"י) אנא אמינא לך כלומר אתה מעטת בשבחו) תסתיים דר"א הוא דאמר רגבר רחיל חטאין הוא דא"ר יוחנן משום ר"א אין לו להקב"ה בעולמו אלא יראת שמים בלבד שנאמר ואתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעימך כי אם לידאה וגו' (רבדים י') וכתוב ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וגו' (איוב כ"ח) שכן בלשון יוני קודין לאחת הן תסתיים ע"כ. והנה מבואר דיראת שמים קודמת וגדולה ומשובחת היא מגבדא בר אוריין שהרי אמר לו אתה ממעט בשבחו כמה שאתה אומר בר אוריין והוא גבר רחיל חטאין שהוא יראת שמים שהוא גדול

אחי וכו' שאלו מה אני לעוה"ב ולגדול התמיה שהשיב לו ר' יוסי בשאלה כלום מעשה בא לירך והשיב לו שמעות פורים נתחלפו לו כמעות של צדקה וחלקם ואמד ליה א"כ מחלקך יהי חלקי והנה על לימוד התורה ברבים וכל זה אכתי היה מסופק אי הוא כן עוה"ב ודק על מעשה מעות פורים וצדקה הובטח לו שהוא בן עוה"ב והרי ת"ת כנגד כולם וגם על שאלת התלמידים שהשיב להם צ"כ וכמ"ש התוס' ולהנ"ל נראה כיאור הדברים דראי ת"ת כנגד כולם אבל גדול הלימוד שמביא לירי מעשה ואם הוא לומר ואינו עושה אף תלמוד תורה אין בידו ועיין יבמות ק"ט האומר אין לי אלא תורה אף תורה אין לו ועיין דש"י שם שאין לו אף שכד לימוד התורה דהעיקר הוא אחד כוונת הלב הרברים וכמ"ש הר"ן הנ"ל ולכן שאלו כלום מעשה בא לירך והשיב דמעות פורים נתחלפו ורקדק אחר המעשה לחלקם אמר א"כ מחלקך יהי חלקי שראה היראת שמים שבו.

ובזה מבואר נמי מה ששאלוהו התלמידים מה אתה רואה והתשובה על זה ובתוס' אמרו שהיו רואים דבר תימה או מלאכים או ששמעו קול האותיות פורחות ולא היו יודעין מהו ע"ש ולהנ"ל מבואר דהתלמודים נמי תמהו כמושתמה כתו שם אבא אראך בכך שהי' רבר תמיה להם שעל מצוה של לימוד התורה שמסר נפשו להקב"ה נשרף ולא הצילו השי"ת ולא איתרחיש ליה ניסא וע"כ יש בזה טעם וסברא והיתה שאלת בתוהתלמידים אחת אראך בכך והשיב להם דחכ"ת כי הוא רואה גולין נשרפין ואותיות פורחות

חומשי לחמשא ינוקי ומתנינא שיתא סדרי לשיתא ינוקי לכל חד וחד אמרי ליה איתני סדרך לחברך והיינו דאמר רבי כמה גדולים מעשה חייא א"ל ר"ש ברבי אפי' ממך א"ל אין וכו' ע"ש.

וצ"ב מה זה דקאמר כי הווי מינצי ר"ח ור' חייא ח"ו דהווי מינצי סתם לשם מחלוקת וביארתי בס"ד דהווי מינצי בשיטות דר' חנינא ס"ל שמעשה ר' חייא כמה שהולך ביערות לצוד טביא ונעשה ציד ונותן בשר ליתומים ומתקן קלף וכותב מגילות והולך למתא דליה בה דרדקי וכיוצא בו והרי הוא מבטל זמן מלימוד תורה שלו ועוסק בענינים שנראין כביטול תורה ור' חנינא יושב ומפלפל בכל היום בתורה והיה ר' חייא מקפיד על ר' חנינא שמזניח ילדי ישראל ואמר ליה ר' חנינא בהדי דידי קא מינציית מינצת עמי הרי אני כ"כ מפולפל שאם ח"ו תשתכח תורה מישראל מחזירה אני בפלפולי ואם אצא כמו שאתה עושה תחבטל לימוד התורה וא"ל ר' חייא לא זו העיקר אלא העיקר לעשות שלא תשתכח תורה מישראל לעסוק במצות ולילך מכפר לכפר וממקום למקום שבני ישראל נדחים ואין להם סיפק ללמוד ולהחזירם לתורה וזה שאמר כמה גדולים מעשה חייא וכן איפסק בגמ' ב"מ (פ"ה ע"ב) וריש לקיש היה מציין מערתא דרבנן כי הוה מטא למערתיא דר' חייא איעלמא מיניה חלש דעתיה אמר רבש"ע לא פלפלתי תורה כמותו יצתה בת קול ואמרה לו תורה כמותו פלפלת תורה כמותו לא ריבצת וגיהורקא דר' חייא אין אדם יכול לראותה וזה הכל על הכלל שגדולה יראת שמים ומעשה חייא מר' חנינא

מלמדן ואינו יר"ש והם הם רברי הר"ן הנ"ל.

נתיב ט

עוד אמרו בגמ' (ברכות ז' ע"ב) וא"ר יוחנן משום רשב"י גדולה שמושה של תורה יותר מלימודה שנאמר פה אלישע בן שפט אשר יצק מים עלך ידי אליהו למד לא נאמר אלא יצק מלמד שגדולה שמושה יותר מלמודה ועיין תוס' (כתובות י"ז ע"א ד"ה מבטלין ת"ת להוצאת המת) וקשה רבמס' ד"א זוטא אמר ר"ע תחלת תשמישי לפני חכמים פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאתי מת מצוה ונטפלתי בו ד' מילין עד שהבאתיו לבית הקברות וקברתיו וכשבאתי והרצאתי דברי לפני ר"א ור' יהושע אמרו לי על כל פסיעה ופסיעה כאילו שפכת דם נקי ותי' הר"י מקורב"ל דהתם משום רביטל עצמו משמוש ת"ח קאמר רגדול שימושה יוטר מלימודה ע"ש, וכבר הארכתי בזה בספר הקנינים על מ"ח רברים על קנין בשימוש ת"ח ע"ש. עוד בגמ' (כתובות ק"ג ע"ב) ר' חנינא בר חמא ישב בראש הישיבה לאחר פטירתו של רבינו הקדוש ור' חייא עסוק במצות היה ולא רצה רבי לבטלו מקיום המצות וכי הווי מינצי ר' חנינא ור' חייא א"ל ר' חנינא לר"ח בהדי דידי מינצת דאי ח"ו משתכחא תורה מישראל מהדרינא ליה מפלפולי א"ל ר' חייא אנא עבדי ולא משתכחא תורה מישראל דאייתנא כיתנא ושדיינא ומגדלנא נישבי וציידנא טביא ומאכילנא בישרא ליתמי ואריכנא מגילתא ממשכי דטביא וסליקנא למתא דלית בה מקרי דרדקי וכתבנא חמושא

לשהיה קודם ואחר התפילה ובטלו תורה באותו זמן שהיו יכולין ללמוד ומבואר נמי דיר"ש שעושים חסידים במסירת נפשם לפנים משורת הדין הוא למעלה מלימוד התורה ונעשה להם נס שתורתן משתמרת בתוך לבם ויש להאריך בזה הרבה אלא שאין הז"ג כעת לפני הימים הקדושים חג הגאולה.

עכ"פ לדידן ודאי פשוט דתורה בלי יראת שמים טוב הימנו היר"ש וכמ"ש הר"ן ואחד התלמידים העיר לי שכבר דן בזה החי"א (א"ח סי' קמ"ג) באריכות שכתב ופשיטא שהוא חוב גמור על כל אדם שילמוד בכל יום ספרי היראה עם מעט ואם הרבה שהוא יותר חיוב מכל למודו ואפילו אם יתבטל עי"ז מלימוד משניות או שאר לימוד כי מה ה' אלקיך שואל מעמך כי עם ליראה אותו וכדאי"תא במשנה אם אין יראה אין תורה כי מה תועיל התורה אם אין דעתו לקיים ואמנם לא תספיק לו היראה לבד אם אינו לומד התורה כ"א אינו יודע מה לעשות מה תועיל לו היראה [ולא ע"ה חסיד] כדאי"תא שם במשנה אם אין תורה אין יראה ר"ל אין יראתו כלום "הגם שבדאי יותר טוב כאשר יהיה אדם יר"ש אף שהוא ע"ה יותר ויותר טוב מלמדן ואין לו יראה כמ"ש כ"ט טוב איש רש הולך בחומו מעקש שפחיו ר"ל טוב רש בחורה והולך בחומו מלומד תורה בלא יראה שנקרא תורתו רק עקשות פה ע"ש.

נתיב יא

ומעתה פש לן לבאר דברי רבינו חיים בנפח"ח שכתב שם דתורה שלא שלמה יקר בעיני ה' ית"ש יותר מכל המצות

שגדול בתורה ויכול בפלפולו להחזיר התורה לישראל אבל אינו עוסק במעשה חייא והבן מאד כי זה כלל גדול בתורה.

נתיב י

ובגמ' ברכות (ל' ע"ב ול"ב שם) חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים ובגמ' שם ת"ר חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת וחוזרין ושוהין שעה אחת ופריך וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפלה תורתן היאך משתמרת ומלאכתן היאך נעשית אלא מתוך שחסידים היו תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת ע"כ ופרש"י תשע שעות לשלש תפילות תורתם משתמרת בתוך לבם שאין תלמודם משתכח ע"ש. ויש לדייק אמאי באמת בטלו כל כך זמן לשהות קודם תפלה ולאחר התפלה ובשלמא תפלה עצמה איכא למימר שעכ"פ חייב בתפלה אבל לבטל בשהיה קודם ולאחר התפלה מי התיר להם ואפילו על המאריך בתפלה נמי בגמ' אמרו על כגון זה (שבת י' ע"א) רבא חזיה לרב המנונא דקא מאריך בצלותיה אמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה והתם על זה משני עכ"פ ואיהו סבר ומיהו לדידן שאר השעות צ"ע, שנית מאחר שהיו מבטלין תשע שעות ביום לתפלה וגם למלאכה עכ"פ עשו מה שעשו וגם עכ"פ היו צריכין לישן כל שהוא וא"כ היאך נקראין חסידים עכ"פ אשר גדולה מן הצדיקים כמבואר בגמ' שבת ק"כ ונדרים גבי חסידים הראשונים היו מתאווין להביא קרבן והאיך היו מבטלין ת"ת בשביל תפלה וגם להוסיף עוד שש שעות ביום

אבל האיר לן הר"ן ז"ל דבר חדש דיש עוד דבר שהוא במדרגה יותר גדולה וגבוה מלימוד התורה ואפילו ממי שכבר הגיע לתכלית החכמה והוא מי שמוסר נפשו וגופו להש"י וחושק בעבודתו ית"ש והוא ישיג מדרגה גדולה יותר ממי שהיה בתכלית החכמה ולזה מביא ראייה מוכרחת ומעשה רב מרב יהודה דרחמנא ליבא בעי שהוא מדרגה יותר גדולה מלימוד התורה שהרי מביא דרב יהודה כולי תנויי בנזקין הוה ואנן קא מתנינן שיתא סדרי וכו' ואלו רב יהודה כד הוה שליף חד מסאניה ואתי מיטרא וכו' והיתה התשובה אלא רחמנא ליבא בעי ע"כ. והנה מבואר דודאי בזמן הגמ' ששאלו רב פפא לאביי מ"ש ראשונים דאיתרחיש להו ניסא ודאי הם היו לומדים תורה לשמה והיו לומדים הרבה יותר מרב יהודה וכמו שאמרו להדיא ואנן מתנינן וכו' ואפ"ה קאמר דמסירת נפשו דרב יהודה גדולה מלימוד התורה שלהם כי אין עיקר מדרגה החכמה אלא הכוונה השלמה במעשים הטובים ואחר כוונת הלב הם הם הדברים ודבקות השי"ת בו ולית מאן דפליג ביה וממילא לא קשה נמי מגמ' ערכין הנ"ל שמביא הנפש החיים דהתם מיירי דתורה ומצות אפילו תרוייהו לשמה אבל חסר הכוונה וליבא שהוא המסירות נפש שקוראין פארברענען זיך פארען באשעפער.

וממילא מה שכתב שם עוד בפרקים הבאים (פ"ג ופ"ד) לכאורה לפי ההנחה הנ"ל יש הרבה לדקדק בדבריו הקדושים ובפרט מה שהביא ז"ל מה שאמרו רז"ל (סוכה כ') על ריב"ז וגם ממשלי רבתי פ"י אמר ר"י בא וראה

לשמה בקדושת וטהרת המחשבה כראוי והביא ראי' מגמ' ערכין (י"ו ע"ב) בעי מיני ר"י בריה דרשב"פ תוכחה לשמה ועונה שלא לשמה הי מינייהו עדיפא וא"ל מי לא מודית דעונה לשמה עדיפא דאמר מר ענוה גדולה מכולן. שלא לשמה נמי עדיפא דאמר ר"י א"ר לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה. וממילא שמעינן דכוותה נמי בעסק התורה מי לא מודית דתורה לשמה ודאי דעדיפא ממצות לשמה. שהרי משנה שלימה שנינו ות"ת כנגד כולם. וכן חלקו רז"ל ביתרון מעלת התורה על המצות שזכות ואור המצות בין בעדנא דעסיק ביה ובין בעדנא דלא עסיק בה היא רק מגינה מן היסורין ואינה מצלת את האדם שלא לבא לידי חטא. אבל אור התורה גם לפי המסקנא שם עכ"פ בעידנא דעסיק בה היא גם מצלת אותו מחטא. ואמרו בירושלמי (פ"א דפאה) שכל המצות אינן שות לדבר אחד מן תורה א"כ גם עסק התורה שלא לשמה נמי עדיפא ממצות לשמה מזה הטען עצמו שמתוך שלא לשמה בא לשמה ע"כ. ולכאורה דברים אלו סותרים ונמצא לכאורה הוא מחלוקת בגמ' לפ"ז.

אמנם לפי האמת זה אינו ולא פליגי אלא דהני תרי עיני דודאי גם הר"ן ז"ל מודה דתלמוד תורה כנגד כלם וכל שיש לפנינו לימוד התורה וקיום המצות ודאי לימוד התורה עדיף כל שאפשר למצוה להתקיים ע"י אחרים וכמ"ש מבואר דבר זה ברמב"ם ובש"ע הל' ת"ת אמנם כל זה בתלמוד תורה ואפילו שלא לשמה וכל שכן בתלמוד תורה לשמה

שהרי כבר בימי רב פפא ואבבי התאוננו שהם אינם זוכים למדרגות אלו אבל מי שכאמת מוסר נפשו לה' אפילו בדורינו אנו הרי הוא מגיע למדרגה הכי גבוה שאפשר להגיע בה. ואשרי מי שזוכה לשתי שלחנות תורה ויראת שמים ולא ע"ה חסיד.

נתיב יג

וז"ל רבינו יונה באגרת התשובה (אות ג') יראת אלקינו ישתבח שמו לעד יסוד התורה ומקור כל המצות והאזהרות והמוסרים, שנאמר (משלי י"ד כ"ז) יראת ה' מקור חיים לסור ממוקשי מות ומצוה נאה וחומה נשגבה גדולה ובצורה עד שמים אשר לא תמוש כל היום מכל נפש אדם יראת שמים כמו שנאמר (משלי כ"ג י"ז) כי אם ביראת ה' כל היום ויזרח שמש היראה על הנפש ועל כל מצפונייה למשול ביום ובלילה ברעיוניה וזה הדבר יסוד הנפש וכו' ושלמה המלך לאחר כל הרבדים סיים סוף דבר הכל נשמע את האלקים ידא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם (קהלת י"ב).

אלו דברי ידידו דושכ"ת כירידות וי"ר שנזכה ללמוד תורה לשמה בקדושה ובטהרה מתוך יראת השם כאמת ובתמים כל הימים המצפה לישועת ה' כהרף עין המכרכו בכרכת חג כשר ושמח וי"ר שנזכה עוד השתא להיות בארעא דישאל ולקיים מצות עשיית ק"פ ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים בכיאת משיח צדקינו הרושכ"ת וכאש"ל בלב ונפש

מנשה הקטן

כמה קשה יום הדין שעתיד הקב"ה לדרון את העולם כולו וכו' בא מי שיש בידו מקרא ואין בידו משנה הקב"ה הופך את פניו ממנו ומצירי גיהנם מתגברין בו וכו' בא מי שיש בידו שני סדרים או שלשה הקב"ה א"ל בני כל ההלכות למה לא שנית אותם כו' בא מי שיש בידו הלכות א"ל בני ת"כ למה לא שנית בא מי שיש בידו ת"כ א"ל בני חמשה חומשי תורה למה לא שנית שיש בהם ק"ש תפילין ומזוזה וכו' ע"ש אבל לפי מה שכתבנו הרי בגמ' כרב יהודה נמי נראה שלא שנה רק בתלמא בכא וחס ושלום שרב יהודה ידונו אותו והתורה מעידה עליו שכד שליף חד מסאניה אלא שהי' דבוק בקב"ה והדברים נאמרו על מי שאינו מוסר נפשו להשם ואינו דבק בו בכל עת אלא הוא לומד תורה [ואדרבה ישאל ב"ת לאותן שלומדין רק כמה דפיין ממסכת' לבל זמן וגם אין עוסקין ברבקות היאך לא יעלה על דעתם דברי רבינו חיים הנ"ל שהביא שעתיד הקב"ה לדרון על כל מה שלא למד והיאך יתרץ בלימוד כמה דפיין על לא למדו כל התורה].

גם בעיקר ההנחה לכאורה צ"ע קצת ממשנה אבות לא עליך המלאכה לגמור ואי אתה בן חורין להבטל הימנה ועיין תוס' מנחות (צ"ט ע"ב ר"ה לא יהו עליך חובה) אי נמי לא יהו עליך חוב ללמוד כל התורה כרתנן במס' אבות (פ"ב מט"ז) לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין ליבטל. ועכ"פ פשוט דאין סתירה לדברינו ולדברי הר"ן שהם מאירים כספירים והם מקור נאמן לרבותינו ואבותינו הקדושים, אלא שודאי לאו כל אחד זוכה למדרגה זו

מכת"י הגאון רבי דוד שלמה סרענקל זצ"ל

אברק"ק ב' אריפאלא

נכרו של מרן הבית שערים זצ"ל

ולהבחל"ח חותנו של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ניתן לדפוס לרגל יומא דהילולא דליה ל"ב בעומר

כטעה ובירך על תפילין דר"ת אם צריך לחזור ולברך כשמניח תפילין דרש"י

הנחת תפילין של ר"ת כרצועות בעלמא ועיין באו"ח (סי' ר"ו ס"ג ובמג"א סק"ד) דכדי שאילת תלמיד לרב הוי הפסק בין ברכה למצוה וא"כ מה מועיל לענין ברכה מה שהוא רגיל להניח שני זוגות בכל יום ס"ס הוי הנחת תפילין של ר"ת הפסק בין ברכה למצוה כיון דלשיטת רש"י הרי תפילין של ר"ת כרצועות בעלמא.

הנה המחבר (סי' ל"ד ס"ב) הביא שלשה אופנים לענין הנחת תפילין של רש"י ור"ת חד מנהון שיניח השני זוגות תפילין בפעם אחד הא מקום יש בראש להניח שני זוגות תפילין או אם אינו יודע לכיון המקום להניח שניהם יחד אזי יניח כדברי האחד ש"י ויסלקם מיד ויניח אחרים על סמך ברכה ראשונה לפי גרסת הטו"ז במח' וי"א שאם לא יוכל להניח שני זוגות בכת אחת יניח של רש"י ויברך עליהם והא עליו בשעת ק"ש ותפלה ואח"כ יניח תפילין של ר"ת בלא ברכה ויקרא בהם שמע והיה אם שמוע עכ"ל, מה שכו' המחבר שאם אינו יודע לכיון המקום ולהניח שני זוגות בפעם אחת אזי יניח כדברי האחד ויסלקם מיד בנו כח להבין דמה מועיל שיסלקם מיד הא מ"מ הוי שיעור הפסק בין ברכה למצוה דהא אליבא ש"י אחת הוי תפילין של

נשאלתי מאחד שטעה וסבר על תפילין של ר"ת שהיא תפילין של רש"י והניחם בכרכה מה דינו אם צריך לחזור ולברך עוד הפעם כשמניח תפילין של רש"י משום דהוי הפסק בין ברכה למצוה או לא צריך לברך עוד הפעם.

הנה בשו"ת דברי חיים (ח"ב יו"ד סי' פ"ב) כתוב בסוף התשובה בקיצור נמרץ שיש לו בקבלה מתלמידי לובלין שאם זה שטעה היה רגיל להניח שני זוגות תפילין בכל יום אזי א"צ לחזור ולברך עוד הפעם כשמניח של רש"י אבל אם אינו רגיל להניח תפילין של ר"ת וטעה והניח תפילין של ר"ת בכרכה אזי צריך לחזור ולברך כשמניח תפילין של רש"י עכ"ל. וראיתי בקיצור אחד שהביא בשם חסד לאברהם בסתם דכשטעה והניח תפילין של ר"ת בכרכה אזי צריך לחזור ולברך כשמניח תפילין של רש"י ולא מחלק בין היכא שהוא רגיל להניח שני זוגות בכל יום ובין היכא שאינו רגיל להניח רק תפילין של רש"י אבל אין ספר זה תחת ידי שאוכל לעיין בו לראות טעמו. וגם בספר דברי חיים אינו מברר הלכה זו רק כתב דאית ליה בקבלה כך.

ונחזי אנו טעם ד"ז לכאורה נראה דהוי הפסק בין ברכה למצוה דהא לשיטת רש"י וכן אנו נוהגין כרש"י הוי

שי' השני כרצועות והוי כעסק ברכרים אחרים וזמן הנחתן וחליצתן הוי בודאי כשיעור שאילת שלום תלמוד לרב רהיא זמן קצר מאוד ואם הנחתן לא הוי הפסקה (עי' בתוס' ברכות רף י"ד ע"ב בד"ה ומנח תפילין ומצלי ודו"ק) א"כ לא יסלקם מיד אלא יקרא ק"ש ויתפלל בהם והסיח הדעת לא הוי דהא לא הסיח דעתו עדיין מן המצוה כמו שמצינו בטלית באו"ח (סי' ח' סי' י"ד ברמ"א) רכשנאמר עליו טלית קטן לא הוי הסיח הדעת ואי משום שקורא ק"ש ומתפלל בהם יש חשש הפסק כיון רתפילין זו אינם כודאי תפילין יש חשש להפסק גדול בין ברכה למצוה ז"א דכיון דאנו חוששין לשי' זו מחייבין אנחנו לקרות ק"ש ולהתפלל בהם כדי שלא יהא כמעיד עדות שקר בעצמו עיין ברכות (רף י"ד) וממילא כי היכי דהנחתן לא נחשב להפסקה משום דהוי לצורך מצות תפילין ה"נ לא יהא ק"ש ותפלה הפסק דזה הוי נמי כצורך תפילין ועיין במח' (יו"ד סי' י"ט) שאם הפסיק לצרכי שחיטה א"צ לחזור ולברך ועיין באו"ח (סי' קס"ז ס"ו), ועיין יו"ד (סי' כ"ח ס"ב) וז"ל דלא יכסה עד שיבדוק הריאה ואם נמצא ספק טריפה יכסנה כלא ברכה ולא הוי בדיקת הריאה הפסק משום דכל זה הוי צורך מצוה וכשחיטה אריכתא דמיא ודו"ק. [וע"ע באו"ח סי' חל"ב ס"א ויזהר שלא ידבר בין הברכה לתחילת הבריקה וטוב שלא ידבר בדברים אחרים עד שיגמור כל הבריקה עיי"ש ובנו"כ בדבדברים שהיא מצורך הבריקה א"צ לחזור ולברך].

הגם דהכא הוי להיפוך הנחת תפילין לצורך ק"ש ולא ק"ש לצורך תפילין.

דהא יכול להניח תפילין עכ"פ אם לא יקרא בהם ק"ש מ"מ נראה לי שאין לחלק שרא ורא אחת היא דהא מה שצריך לקרות ק"ש בתפילין בא מכח מצות תפילין דמפני מה הוי הקורא ק"ש בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו משום שצריך להיות עליו תפילין בשעה שאומר וקשרתם לאות על ירך והוי לוטוטפת בין עיניך הוי ק"ש כצורך תפילין ולא הוי הפסק ול"ק ממה שכ' המג"א (סי' דע"א סקי"ב) בשם הריצב"א רמה שהוא מוכרח להפסיק בין ברכה למצוה או בין ברכה לאכילה עבור איסור לא הוי הפסקה כמו גביל לתורי שאסור לאדם לאכול עד שיתן לבהמתו היינו משום דהוי איסור דאורייתא דצעב"ח דאורייתא אכל היכא שהיא מפסיק משום איסור דרבנן הוי הפסק עיי"ש א"כ הכא מה שנראה כאילו מעיד עדות שקר בודאי לא הוי איסור תורה ויהא נחשב להפסקה ז"א דלקרות ק"ש בתפילין הוי כלצורך תפילין וכצורך סעודה דמיא ולא הוי הפסק וכיון דהנחת תפילין לא הוי הפסק בין ברכה למצוה ה"נ אי יהא נחשב להפסק ולהיסח הדעת ק"ש דהוי כלצורך תפילין.

[אלא רקשיא לי על דברי המג"א שהביא בשם הריצב"א דמשום הכי ל"ה הפסק אם אמר גביל לתורי בין ברכה לאכילה דצעב"ח דאורייתא דהא איתא בפסקי תוס' (ע"ז רף י"א) דצעב"ח אינו אסור אלא כשמצוה בלי שום ריות עכ"ל וכן האריך מהרא"י בפסקים וכתבים (סי' ק"ה) דכל דבר שיש לו צורך להאדם לית ביה משום צעב"ח (עיי' ברמ"א באה"ע סי' ה' ועיין בשו"ת

למצוה א"כ הדק"ל דמה מהני מה שיסלקם מיד הא מ"מ איכא הפסקה כדי שאילת תלמוד לרב. ועוד אפילו שווין הן השני זוגות מכח ספק מ"מ לא הוי רק חד זוג ואמאי לא הוי הנחת תפילין של ש"י אחת הפסק בין ברכה למצוה לש"י השני הא הפסק בדברים אחרים ומה מועיל מה שיסלקם מיד מברך כמו שכ' ואין מכאן שום ראייה. ועוד קשיא לפי מה שכ' במג"א סי' קפ"ד בשם ר"ש חיון דכל היכא דאיכא דאורייתא ודרבנן ביחד צריך להחמיר אף בדרבנן ג"כ דאל"כ הוי זלזול עיי"ש, א"כ אמאי פסק הוא עצמו (סי' תקפ"ה ס"ג) בספק אם יצא בתקיעת שופר שצריך לחזור ולתקוע משום ספיקא דאורייתא ולא יברך ואמאי הא הוי דאורייתא ודרבנן ביחד ואיכא זלזול אם לא יברך.

אבל לפי מה שכתבתי דהיכא דעושה מכח ספק הוי כחצי שיעור כחצי מצוה עשה וכמו שבאיסור אע"ג דח"ש הוי מה"ת מ"מ לא הוי רק איסור תורה בעלמא עיין תוס' (שבועות כ"ג ע"ב ד"ה דמוקי לה) עיי"ש ועיין במקנה (קדושין פ"א ד"ה כיוצא בדבר) אתה אומר היא לא ידע ואשם עכ"ל ה"נ כאן במ"ע שעושה מספק לא הוי רק כח"ש כחצי עשה ולא תיקנו על ח"ש ברכה וא"ש ושפיר מביא תוס' ראייה ממה שמברכין על ספק ק"ש דלא תשא הוי דרבנן דאי משום דהוי ספק תורה לא הוי מברכין כמו שכתבתי א"ו היינו טעמא שמברכין משום דילמא מקיים מצות עשה מה"ת ומביא שפיר ראייה דלא תשא הוי רק דרבנן ודו"ק כי קצתתי וא"ש.

נוב"י מהד"ת יו"ד סימן יו"ד א"כ אם לא יפסיק ולא יתן לבהמתו ואכיל נמי שרי ליה לאכול קצת קודם שיתן לבהמתו כדי שלא יהא ברכה לבטלה דלית ביה משום דצעב"ח מה"ת כיון דאית ליה ריוח שלא יעבור על איסור ל"ת וזה נמי נקרא צורך עיין תוס' פסחים (ה' ע"ב ד"ה ואי אמרי' מתוך) ועיין תוס' כתובות (י' ע"א ד"ה מתוך שהותרה לצורך) ועוד אם הוא רעב לאכול שרי ליה לאכול מה"ת קודם שיתן לבהמתו משום צעב"ח דהא אית ליה ריוח שמשקיט רעבו ואין לך צורך גדול מזה ועיין במג"א (סי' תקע"א) ובתניא בהלכות נזקי הגוף ונפש שכ' וז"ל כי אין לאדם רשות על גופו כלל להכותו ולא לביישו ולא לצערו בשום צער אפילו במניעת איזה מאכל או משתה אא"כ עושה דרך תשובה עכ"ל, מגמרא ל"ק על פסקי תוס' ומהרא"י דאע"ג דליכא מה"ת משום צעב"ח דהא יש לו ריוח במה שאוכל קודם שיתן לבהמתו איסור ל"ת ושאר הרוחים שכ' מ"מ רבנן אסרו כדי לזרוז ואסמכהו אקרא מ"מ לא הוי הפסק דאפילו איסור דרבנן נמי ל"ה הפסק אבל על דברי מג"א בשם הריצב"א קשיא. ודוחק לומר דהוי דרשא גמורה ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת והוי כלא תחסום שור כדישו אע"ג דאית ליה ריוח זה דוחק כמובן ממילא ודו"ק.] ועוד ק"ש ותפלה לא הוי היסח הדעת בלי שינוי מקום עיין במח' (או"ח סי' קע"ח ס"ו) וכיון שכ' המח' שיסלקם מיד מסתמא סובר שיש לחוש שחד מהני זוגות תפילין לא הוי רק כרצועות בעלמא ויש חשש הפסק בין ברכה

לחזור ולברך עיין בסי' ר"י הלועס א"צ לברך א"כ עיקר הכרחה על הבליעה וצ"ע עכ"ל. וצריך להבין דברי המג"א דא"כ להלועס א"צ לברך אמאי אם שח בעורו לועס א"צ לברך עור הפעם הא הוי הפסק בין כרחה לאכילה ואמאי נשאר בצ"ע. וי"ל דכיון דלועס התחלה דאכילה דרך דרך האכילה ואית ביה נמי קצת הנאה חשבינן ליה כאכילה עצמה והוי כאילו שח באמצע האכילה והא תינח אם לועס ע"מ לאוכלו ואכלו הוי התחלה דאכילה אבל היכא שלועס ופולט לא הוי התחלה דאכילה ולא הכשר דאכילה אינו חשיב שיהא צריך לברך עליו עיין כעין זה בנוב"י (מ"ת אור"ח סי' כ"כ) לענין מל ולא פרע עיי"ש. וא"ת א"כ אמאי נשאר המג"א בצ"ע י"ל דאע"ג דנחשב כהתחלה דאכילה מ"מ רשח בנתים מוכרחים אנו לומר דמשום הכי א"צ לחזור ולברך משום דהוי כבאמצע הסעודה והשאר נגרד אחר התחלה הא תינח היכא דאכל אכילה חשובה אבל היכא דלא הוי דק כהתחלה ולא אכלה ממש דהא הלועס א"צ לברך לא מסתבר שהסעודה היא נגרד אחר הלעיסה עיין כמג"א (סי' קס"ז סק"ז) והרגול מרכבה (שם) שאין העיקר הסעודה נגרד דק אחר אכילה חשובה ורו"ק וא"ש.

ועתה נחזור לראשונות דמש"כ המח' שיסלקם מיד ה"פ דכיון דשני זוגות תפילין שקולין ובכל אחת מקיים קצת מצוה ע"כ די אם יקרא ק"ש בווג אחת ולא נראה כמעיד ערות שקר בעצמו ומה שיסלקם מיד ד"ל אם רוצה יסלקם מיד ואינו מחויב לקרות ק"ש ככל זוג כפ"ע אבל אם רוצה יקרא ק"ש גם בהם ממילא לפי שי' זו לית דין צריך כרשש

וכזה א"ש מה דקשיא ליה לשי' הטו"ז (אה"ע סי' קכ"ב) שכ' דמה שיש חשש ברידה בשני גיטין הוי מעיקר הדין ולא מצד חומרא וגם הנוב"י (אה"ע סי' צ"י) עשה תקנה משום חשש ברידה שלא יאמרו לכעל ולסופר שצריך עור גט עיי"ש קשה א"כ בשני זוגות תפילין של רש"י ור"ת נמי יש חשש ברידה דהא מצצ"כ עיין באור"ח (סי' ס"א וסי' תקפ"ח) ואם לא כיוון לא יצא והיכא שמניח שני זוגות זא"ז איכא לכאורה ב"ת אעכ"ח שמתנה שאותה שהם כשרים באמת הוא מניח עבור מצוה והשני יהא כרצועות בעלמא ואיכא חשש ברידה וא"ל דבמידרי דעשה א"צ כוונה דהא דחליצה נמי איכא מעשה ואעפ"כ העלה הקצוה"ח (סו"ס ער"ה) דכוונת החליצה היא כוונת המצוה וכ"כ הב"מ וכן בשו"ת ח"ס (אה"ע סי' קע"ז) ולא כח"צ רק על הטו"ז לא קשיא כ"כ ד"ל כמש"כ המהר"ם שיק (אה"ע סי' צ"ה) עיי"ש אבל לשי' הנוב"י קשיא.

אבל לפמש"כ לעיל דהיכא שעושה המצוה מכח ספק בודאי הוא עושה קצת מצוה כח"ש דהא עושה מצות בודאו שצוה עליו לעשות מכח ספק א"כ הכא בשני זוגות תפילין שמכוון בשני זוגות לקיים מצות בודאו שצוה להניח שני היכא שמסופק א"צ להתנות שחר מנהון יהא כרצועות בעלמא כדי שלא יהא ב"ת דבלאו ה"ג ליכא ב"ת דהא אינו מוסיף דהא מחויב להניח שניהם מה"ת וכיון דעושה בשניהם מצות בודאו שפיר יצא ולא שייך ברידה ורו"ק.

ואפשר דהיינו טעמא דמג"א (סי' קס"ז סקט"ז) וז"ל ולא ישיח ער שיכלה הפריסה מיהו אם שח בעורו לועס א"צ

איכא קצת מצוה ולא הוי הפסק בין ברכה למצוה ע"כ אם החליף וכירך על תפילין של ר"ת לא הוי הפסק כמוכח.

ועוד כיון שקבל ע"ע להניח שני זוגות בכל יום ואפילו לא קיבל ע"ע אלא שנהג כך נעשה עליו חובה עיין ביו"ד (סי' רי"ד ס"א) והכא בתפילין כיון שיש ש"י ר"ת וכמה גאונים שצריך להניחם, אין לה התרה עיין במג"א סי' תקנ"א סק"ז ועיין בשו"ת ח"ס (יו"ד סי' ק"ז) לענין חלב עכו"ם ממילא הוי עליו חובה להניחם והוי כמב"מ שאינו חוצץ עיין בראב"ד (פ"י מה' תפלה) ועיין במג"א (סי' ק"ז סק"ג) עיי"ש, ואפילו לא הוי חובה זו שקיבל ע"ע לחוש לדעת יחיד דומה לחובה שצריך להניח תפילין של רש"י מ"מ לא הוי הפסק עיין במג"א (סי' ר"ט סק"ה) וז"ל וקשה דליהוי הטעמת המים הפסק בין ברכה לשתיית היין כמ"ש בסי' קס"ז. ואפשר דס"ל דטעימה כיון שהיא ג"כ אכילה לא הוי הפסק ועיין בסי' ק"מ ס"ג ובטור"ז שם דהיכא שניכר ע"ד לקרות בפרשת היום וטעה וקרא בפרשה אחרת לא הוי הפסק משום דהוי נמי קריאה של תורה אע"ג דעל קריאה זו א"צ לברך שכבר נפטר בכרכת התורה שחרית אעפ"כ לא הוי הפסק בין ברכה לקריאה משום דהוי נמי קריאת התורה אע"ג דאינו מחובת היום וה"נ כן היא לענין תפילין דלא הוי הפסק וא"צ לברך עוד הפעם.

ואפשר דע"ז סומכין החזנים שכופלים תיבות הרבה פעמים כדי לבסס קולם כיון שהתיבות הללו הם ממין התפלה לא מקרי הפסק אבל

שאם שכח והניח תפילין של ר"ת קודם וכירך עליו ולא סילקם מיד שא"צ לחזור ולברך עוד הפעם על תפילין של רש"י דלא הוי הפסק כמש"כ לעיל ובכל זמן שיש עליו תפילין הוא עוסק במצות תפילין דהכי היא המצוה שיהא עליה תפילין כל היום אלא משום שצריך תפילין גוף נקי ושלא יסיח דעתו מהם נהגו שלא יהא עליו תפילין כל היום רק בשעת ק"ש ותפלה עיין באו"ח (סי' ל"ז ס"ב) ודו"ק.

אלא אפילו לפי שכי' המח' שינח קודם של רש"י ויברך עליהם ואח"כ יניח תפילין של ר"ת על סמך ברכה ראשונה משום דעיקר כרש"י נמי איכא קצת מצוה בהנחת תפילין של ר"ת ולא הוי הפסק ומש"כ המח' שיברך על של רש"י קודם לאו משום דאם יברך על של ר"ת הוי הפסק בין ברכה למצוה דעיקר מצוה היא תפילין של רש"י קודם לאו משום דאם יברך על של ר"ת הוי הפסק בין ברכה למצוה דעיקר מצוה היא תפילין של רש"י אלא משום דנ"ל יותר קרוב לודאי שתפילין של רש"י עיקר ע"כ יברך על תפילין דאית ביה מצוה יותר ומצאתי כעין זה במג"א (סי' ח' סקט"ז) בשם האגודה וז"ל על טלית של משי נהגו שלא לברך אלא מברך על של צמר ומסירו ולובש של משי עכ"ל, אע"ג דטלית של משי ושל שאר מינים נמי חייבין בציצית לכל הפחות מדרבנן ולדידן אפשר מה"מ מ"מ נוהגין לברך על של צמר שכזה מקיים המצוה בודאי מה"ת לכ"ע בלי שום חשש וה"נ יברך על תפילין של רש"י דטפי קרוב שיוצא ידי חובה בתפילין זו מבתפילין של ר"ת אבל מודה גם ש"י זו שבתפילין של ר"ת

ועוד לדין מלבד שהרכ האי גאון וכמה גאונים קיימו בשיי ר"ת יש למנהגו יסוד ע"פ הזוהר והרא"י ז"ל שהם אמרו שאלו ואלו דא"ח ועיין במג"א (סי' כ"ה סק"כ) דכל היכא שבעלי קבלה אינם חולקים על הגמרא נמי אין אנו יכולין לכוף לנהוג כן עכ"ל, נראה מלשונם שעיקר לעשות כן ובפרט הכא שיש כמה גאונים שכי' שדברי ר"ת עיקר ובעלי הקבלה כתבו שאלו ואלו דא"ח בודאי נכון להניח שני זוגות ומצינו הרבה פעמים שחוששין לדעת בה"ג אפי' לא מסתבד אפילו להקל כ"ש להחמיר עיין בש"ך (יו"ד סי' כ"ה סקי"ב) וה"נ יש לחוש להחמיר לשיי הזוהר והרא"י ז"ל שאמרו שאלו ואלו דא"ח אע"פ שאין אנו יורדין לסוף דעתם ונכון להניח שני זוגות ומובן ממילא שאין שום חשש הפסקה וברכה לבטלה וא"צ לחזור ולברך עוד הפעם כשמניח תפילין של רש"י ודו"ק.

שו"מ בכרתי ופליתי (סי' י"ט) שמסתפק בשוחט שנטרפה אם צריך לחזור ולברך עוה"פ משום דהוי הפסק בין ברכה למצוה. ורצה לומר מכח סברא דלא הוי הפסק דהא קיים מצות שחיטה שציונו המקום ב"ה שאם רוצה לאכול ישחוט העוף או הבהמה אלא שאח"כ נהגלה שאסור לו לאכול ולא הוי הפסק ונשאר בצ"ע עיי"ש.

בהשקפה ראשונה הייתי רוצה לומר דרמ"א למש"כ הריטב"א (ומביאו השע"ת או"ח סי' קנ"ח סק"א) שאם נטל ידיו לאכילה ובידך ברכת נט"י ואח"כ נמלך ואינו רוצה לאכול לא הוי ברכה לבטלה כיון שהמצוה היא כך כשאדם רוצה לאכול יטול ידיו, וה"נ

באמת ז"א דהתיבות שכופלים אין להם שום פיי' בפ"ע כי אינם כופלים כל הענין רק קצת תיבות ולבד רעם התפלה אין להם שום שייכות שהתפלה בא מכח חובה והתיבות שכופל הם רשות והוי כמכשא"מ לגמרי ונחשב להפסקה עיין ברמב"ם (פ"י מה' תפלה) שאין להתפלל חצי תפלה חובה וחצי תפלה נדבה ואפילו כריעבד אין מצטרפים וצריך להפסיק הגם שיש לחלק ולפרש דברי הרמב"ם באופן אחר מ"מ מרברי המג"א ומחה"ש (סי' ק"ז) נראה כמש"כ ועיין בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' ל"א) שהאריך הרבה בטוב טעם ודעת שאסור לעשות כן.

ועוד ראה שאין כאן שום חשש ברכה לבטלה מחמת הפסק דהא אלו שחוששין לשיי ר"ת ומניחם שני זוגות תפילין אמאי אין חוששין לשיי ר"ת ג"כ לענין ברכה שמברך על תפילין של רש"י דדילמא תפילין של ר"ת עיקר והוי תפילין של רש"י הפסק בין ברכה למצוה וטפי יש לחוש משום חשש ברכה לבטלה יותר ממה שיש לחוש שאינו מקיים מצות עשה אפילו היכא שמבטל מ"ע בקו"ע כ"ש בשו"ת עיין בטו"ז (או"ח סי' ח' סק"ח) ובפנים מאירות (ח"ג ס"ט והביאו השע"ת סי' כ"ז סקט"ז) דחשש ברכה לבטלה חמיר טפי מחשש שמא לא קיים המצוה ועיין בשו"ת נוב"י (מ"ת או"ח סי' ד') שמתרץ למה נהגו המדקדקים לחוש לדעת ר"ת כמה שחולק על רש"י בסידור הפרשיות של תפילין ולמה לא חשו במה שנחלק עליו באופן הנחתן שיהיה שוככות עיי"ש א"ו היינו טעמא משום שאין כאן שום חשש ברכה לבטלה בשום אופן ודו"ק.

הגם שיש לרחות דאיה מתש"ק לשחיטה דשאני שופד רכל הקולות שתוקע היא חלק מן המצוה או לכל הפחות כמו הכשר מצוה ע"כ לא הוי הפסק אבל הכא בשחיטה שאין שום שייכות שחיטה זו שנתנבלה לשחיטה שאחריה אפשר דהוי הפסק דהוי כעסק ברבדים אחרים מ"מ נראה גם לשי' התב"ש שכ' כן בשחיטה פשיטא רכתפילין לא הוי הפסק כמובן ממילא ומצאתי לרברי תב"ש דאיה מדברי מג"א (סי' תפ"ט סקי"ב) דאם בידך ע"ד למנות כראוי וטעה ומנה של כראוי ואח"כ סיפר כראוי א"צ לחזור ולברך אע"ג דספידה דאשונה לא הוי שום ספידה והסכים עמו הח"י סקי"ט עיי"ש והיא הרבר אשר דיבר התבו"ש אלא דקשיא לו מדברי מג"א זה על דברי נוב"י (אה"ע מ"ת סי' פ"א) שכ' דטעמא דמג"א שכ' בסי' קפ"ז בשם הרשב"א וז"ל במקום שאמרו שלא לחתום והוא חתם או איפכא לא יצא כ' הנוב"י שהיא משום שהפסיק בריבוד ולפי דברי מג"א (סי' תפ"ט הנ"ל) ז"א דהא כי היכא שאינו נחשב להפסקה מה שטעה ה"נ לא הוי הפסק מה שחתם בטעות א"ו היינו טעמא דמג"א משום רכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים לא יצא והכי נראה פשטות דברי מג"א ודו"ק.

ואפשר שאפילו מי שאינו דגיל להניח שני זוגות בכל יום טעה והניח תפילין של ד"ת בברכה ממילא לא הי' ברעתו על של דש"י שצריך לחזור ולברך די אם יברך ברכה אחת ברכת להניח דממנ"פ יצא לשי' ד"ת כבר יצא ידי חובתו לגמרי ולשי' דש"י דלא יצא הא לשי' די אם יברך על תפילין ברכת

שאם רוצה לאכול בשד ושחטו והא שחט וכן משמע ברמב"ם בריש ה' שחיטה שכ' מ"ע לשחוט מי שרוצה לאכול בשד, וכן משמע בסמ"ג עשין מ"ע לשחוט מי שרוצה לאכול בשד.

אבל שוב נחמתי שאין הנידוך רומה לדאיה ואין הרמיון עולה יפה דשאני התם בנט"י לאכילה שנטל ידיו לאכילה כרבעי למיהוי וגמד המצוה של נט"י כרת וכהלכה ואם רוצה לאכול אוכל אבל הכא בשחיטה שאם נטרפה ואינו דאוי לאכילה משום טדיפה משום שחיטה שאינו דאוי לאכילה לא עשה ולא כלום והוי ברכה לבטלה.

מ"מ נ"ל דלא הוי הפסק בין ברכה לשחיטה כיון דס"ס הוי שחיטה דהא מהני להוציא מידי נבילה הגם שאין לברך על שחיטה כזו דלא כמהדש"ל שמביא הש"ך (יו"ד סי' י"ט) מ"מ שחיטה מקרי דהא מהני לה מטהרה מידי נבילה (עיין חולין דף פ' וזבחים דף ס"ט ע"א דאמד רבא ועיין במח' יו"ד סי' ט"ז ס"ט) וכיון דשחיטה היא לא הוי הפסק כמש"כ לעיל דאיה משתיית מים בין ברכה לשתיית יין ומקורא בתורה והפסיק בפרשה אחרת ודו"ק עכ"פ נשמע מדברי כו"פ שלא מקרי הפסק היכא שעסק באותו ענין וה"נ בתפילין.

ואחד כותבי כל זאת מצאתי עוד בתב"ש (סי' י"ט סקכ"א) בשוחט ונתנבלה בירו אפילו הראשונה א"צ לחזור ולברך ומביא דאיה מתק"ש שתוקעין כל הספיקות ולא הוי הפסק כעין מש"כ למעלה ושמתתי מאור כי כיוונתי קצת לדעתו הגדולה והרחבה

רכ"ח) כמי שנדר שלא היה בשבת בעיר דמחירין לו קודם השבת ראי ספיקא דאורייתא מה"ת לחומרא צריך לצאת מן העיר קודם השבת ממילא מקרי חלות הנדר קודם שבת אף דאינו אלא מספק וה"נ כוה.

ועיין בשו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' כ"ט). ועיין ב"ח רע"א לאר"ח (סי' ל"ב סקט"ז) ועיין בתשו' גבורות אנשים לאבי הש"ך (סי' ח') מפורש דהיכא דלחד דיעה כשר אסור למחוק ולא מקרי ע"מ לתקן. ועיין בתוס' (פסחים קט"ו ע"א ד"ה מחקיף לה רב חסדא לאחר שמילא כריסו) ועיין בטו"ז (אר"ח סי' רל"ז סק"ד ובסי' רע"ט סק"כ) ובמג"א (סי' ר"ו סק"ד) שפוסק דהכא שנפל הפרי מידו והגביה א"צ לחזור ולברך עיי"ש ועיין בהגהות וחדושי הרש"ש (נדרים דף נ"ט ד"ה ודע) דק"ל על הרמ"א.

להניח בלא שח ואי משום שאנן נוהגין כרש"י לענין חפילין ולענין ברכה כר"ת מ"מ הא כ' הש"ך (יר"ד סי' נ"ד סק"ט) ועיין בשו"ת רעק"א (שהביא הפת"ש סי' ר"א) וחמצא שאף שאינם מטעם אחד לא תפסינן ב' חומרות כהדדי וה"נ כאן ודו"ק.

ועיין בתוס' חולין (פ"ד ע"ב בד"ה תק"ש וכו') שכתבו דגבי טומטום שהוא ספק איש או אשה לא הוי אפי' צורך קצת מה שמצד ספק צריכה לתקוע כיון דלצד ספק שהיא נקיבה א"צ כלום.

ועיין בכ"י (אר"ח סי' חרס"ב) וז"ל מיהו י"ל דשאני הכא דנטלי לשם מצוה לברך עלי' ועדיף טפי משנטלו בחול אחר עיי"ש ועיין בשו"ת ברית אברהם (חאר"ח סי' ז') דאם משתמש בהן לספק קדושה לא מקרי הורדה לחול אפילו אם כאמת היא חול והביא סמוכין לזה מדברי תשובת הר"ן (הובא יו"ד סי'

מכת"י הגאון רבי יקותיאל יהודה ראזענבערגער זצ"ל
אברק"ק דיערעש
בעהמח"ס שו"ת תורת יקותיאל ג"ח

בדין הפסק בין תפילין ש"י לש"ר

גברא [כשהתחיל להתפלל והיה צריך לנקיבו דחוי הוי מלהתפלל הלכך מה שהתפלל אינו תפלה וחוזר לראש ומר סבר גברא חזיא אע"פ שאינו יכול להמתין עד שסיים תפילתו תפילה ראויה מה שהתפלל קודם שתיתה, מוכח דגברא חזיא על מה שכבר התפלל אבל שי' תוס' ד"ה ממתין מוכח דאפילו בעת שהמים שותתים גברא חזיא כיון דמן התורה אין איסור רק כנגד העמוד וכיון שעומד כבר בתפילתו לא אטריחיה רבנן לחזור, משמע כיון דמה"ת ראוי הוי רק מדרכנן אין חיוב לחזור ולהתפלל ודו"ק. [ומדברי התוס' אין ראיה דקאי על הכרייתא דקתני ממתין עד שיוכלו הא אפילו אח"כ אסור להתפלל כנגדו וע"ז כ' דאינו אסור מה"ת אלא כנגד העמוד ואפילו לא נבלע בקרקע מותר להתפלל כנגדו וזה לא תליא בפלוגתא דר"ח ור' המנונא].

ויותר מפורש ברא"ש סי' כ"ג וז"ל ומ"ס גברא חזיא דאפילו בשעה שהמים שותתים הוא ראוי להתפלל דלא אסרה תורה אלא כנגד העמוד בלבד ושותת לא חשוב נגד העמוד, ורבנן הוא דאחמור היכא דלא היה עומד בתפילה. ולכאורה נפ"מ רכתא בין שיטת רש"י לתוס' ורא"ש, דלשיטת רש"י עכ"פ כעת בשעת הפסק גברא דיחויא הוי ושפיר מפסיק וחשיב הפסק גמור כיון שאז אסור להתפלל ונדרתה משא"כ לתוס'

ברק עצמו כראוי קודם התפילה כראוי והניח תפילין של יד, ובין של יד לשל ראש בא לו ונדחק לפנות כרת מה לעשות אי ישהה עצמו אסור משום כל חשקצו ואסור להתפלל ע"כ מוטב להפסיק ולצאת לפנות בין של יד לשל ראש ולחזור ולכרך ברכת להניח וכך עשית ונפשך לשאול הגיע מהיום והלאה.

תשובה הרימותי בחור מעם ה"ה אהובי תלמידי הכחור המופלג בתורה ויראה וכו' כמר חיים צבי גרין נ"י.

אם אמנם כי ראשי ולכי כל עמי כי הנני בעוה"ר מדוכא ביסורים קשים ל"ע אעפ"כ נדחקתי לברר מלתא דא בקצירת אומר ובעיני נמרץ וכדי לרוות צמאונך הרחבתי המדובר קצת וזה החלי בעוה"ת.

במס' ברכות כ"ב ע"ב ת"ר היה עומד בתפילה ומים שותתים לו על ברכיו פוסק עד שיכלו המים וחוזר ומתפלל להיכן חוזר ר"ח ורב המנונא ח"א חוזר לראש וחד אמר למקום שפסק, ומסיק דבהא פליגו מר סבר גברא דחויא ואין ראוי ואין תפילתו תפילה ומר סבר גברא חזיא ותפילתו תפילה ופרש"י [ד"ה

נמסר לנו ע"י נכד המחבר הרה"ג ולמן ליב רו"ב שליט"א, חבר הכולל, בן הרה"צ מדיערעש שליט"א. וכל הגהות שהם כסוגריים הם ממנו. ישא ברכה מאח ה'.

להעמיד עד שיעור פרסה מותר ג"כ דלא קא עבר על כל תשקצו וזה רוחק ורק דביכול להעמיד עצמו כ"כ ע"כ אין זה שיקוץ כ"כ כיון דאינו נדחק ויכול לכיון התפלה ולא נחשב בכלל המשהה נקביו דעובר משום כל תשקצו ממילא כיון שכן אה"נ נוכל לומר גם לכתחילה מותר להתפלל.

ולתרץ קו' י"ל בס"ד כפי מש"כ הב"ח בס"י צ"ב לחלק בין אנסי ליה עידנא ושעה עוברת זמן תפלה ועפ"ז י"ל כחומר לו דמותר לכתחילה אבל כבר מבואר שם דף י"ד ע"כ אמר ר' יוחנן כל הרוצה לקבל עליו עול מלכות שמים שלימה יפנה וכו' ויתפלל כפרש"י לנקביו עיי"ש, וזו היא מלכות שמים שלימה ע"כ לו דמותר לכתחילה סוכ"ס מלכות שמים שלימה אינו, ומהיות טוב כל תקרא רע ע"כ לא אמר דמותר לכתחילה דקפידא איכא בדבר רק בשעת הדחק דכדיעבד דמי כמבואר בכתובות דף כ"א ובטו"ז יו"ד סי' א' וזה כלל מוסכם והארכתי במקו"א כלפי זה אמר תפלתו תפילה היינו כשיתפלל אפילו לכתחילה בשעה"ד בשעה עוברת וכו' דהב"ח מאד מדוקדקים כמו שתי' קו' הרא"ש ור"י דא"א לומר מותר לכתחילה מדתניא כברייתא הסמוכה הנצרך לנקביו אל יתפלל, ומשמע אע"פ שיכול לעמוד עצמו והב"ח תי' דפה מיירי בשעה עוברת וכבר כתבתי דמוכח כן מרש"י ולכאורה מהיכן נלמוד דשם ביכול לעמוד אימא גם שם באין יכול לעמוד אכן זה מבואר דלאיזה סמך הביא הך ברייתא אחרייתא ע"כ משום דשם מבואר הטעם משום הכן וזה בטח

ורא"ש דגם בעת שהמים שותתים ג"כ אין נדחה תו אין נדחה כלל ואמאי ימתין כלל עד שיכלו המים נואפשר אפילו דמה"ת מותר להתפלל כשהמים שותתין אבל אין זה דרך כבוד להתפלל כשמים שותתין על ברכיו הלא אין קפידא כזה דבאותו עת ג"כ חזיא כ"כ כמו מעיקרא קודם שהיה שותתים דעכ"פ כיון שהיה צריך לנקביו יש עליו איסור מלהתפלל כדמבואר בש"ס שם כ"ג ע"א ת"ד הצריך לנקביו אל יתפלל ואם התפלל תפלתו תועבה א"ר זביד ואיתימא ר' יהודה ל"ש שאין יכול לשהות עצמו אבל אם יכול לשהות בעצמו תפלתו תפילה ועד כמה א"ר ששת עד פרסה, מלשון הש"ס משמע דביכול להעמיד תפלתו תפילה כדיעבד אבל לכתחילה אסור אכן לשון רש"י מבואר דאפילו לכתחילה מותר וז"ל ועד כמה יכול להעמיד עצמו מנקביו שיהא מותר להתחיל בתפילה, מבואר דס"ל דביכול להעמיד עצמו מותר לכתחילה להתפלל לכתחילה ובהכרח לומר דהכי מפרש כוונת הש"ס תרי דינים בצריך לנקביו חדא שאל יתפלל ב' ושם התפלל תפלתו תועבה וע"ז א"ר זביד ל"ש הנך תרתי רק באין יכול להעמיד עצמו אבל ביכול לשהות עצמו לא נאמר זה ותפלתו תפילה ואי דא"כ קשה מאי אשמעינן דתפלתו תפילה עדיפא הוי לאשמעינן דמותר לכתחילה ומכש"כ נדע דתפלתו תפילה וזה צע"ג וזה דחק לרש"י לפרש בועד כמה קאי על לכתחילה עד כמה יכול להעמיד עצמו שיהא מותר לכתחילה ולפענ"ד להוסיף ביאור דהכוונה עד כמה יכול להעמיד עצמו עד פרסה מוכח לכאורה דביכול

להעמיד בעצמו מותר והה"נ עיי"ש
 [ועיין בתה"ר סי' ט"ז ובהפחה לא שייך
 ב"ת כשמעמיד עצמו וא"כ מאי ראייה
 משם לצריך לנקביו דשייך ב"ת
 כשמעמיד עצמו] וכ"כ הפדמ"ג בשם
 הא"ד כהמג"א עיי"ש.

והנה איפסקא הלכתא גברא חזיא
 דקיי"ל בסי' ע"ח חוזר למקום שפסק
 חזי אפילו באין יכול להעמיד עד
 שיסיים תפילתו מ"מ מה שהתפלל א"צ
 לחזור ולהתפלל, וכן מפורש ברי"ף
 רכתב רבינו האי גאון דהלכתא כמ"ד
 חוזר למקום שפסק.

ומה שמבואר מדברי הרא"ש רבעת
 שמים שותתים ג"כ גברא חזיא מה"ת
 צע"ג הלא קיי"ל כדר' המנונא בברכות
 רף כ"ה ע"א דלא אסרה תורה אלא כנגד
 העמוד בלבד ודאיק לה מקרא דויד
 תהיה לך חוץ למחנה ובמק"א כ' וכסית
 את צאתך ומתרץ כאן בגדולים כאן
 בקטנים אלמא קטנים לא אסרה תורה
 אלא כנגד העמוד בלבד הא נפיל לארעא
 שרי ורבנן הוא דגזור ובספקן לא גזרי
 ופרש"י כנגד עמוד של קילוח לבר,
 מוכח דנגד קילוח של מי רגלים אסור
 לקרות מה"ת עכ"פ בשעה ששותת וכן
 קיי"ל בסי' ע"ו סעיף ז' וכן מבואר בר'
 יונה שם דבמחנה מדברים ד"ת תמיד
 ואם היה משתין שם היה אסור לרבר
 ד"ת בשעת קילוח השתן וכו', א"כ איך
 נימא דגם אז גברא חזיא ומש"כ הרא"ש
 דשותת לא חשיב נגד העמוד לא זכיתי
 להבין מאי נקרא העמוד להרא"ש הלא
 מפורש בש"ס דאין היתר רק בנפיל
 לארעא מוכח כל זמן שמקלח אסור
 וכרי דלא נשוי' לרבינו הרא"ש כטועה

לא קיים באינו נפנה אפילו יכול לעמוד
 על עצמו אכן ע"פ האמור ניחא הכון
 ג"כ רק למצוה מן המובחר ולא
 לעיכובא ממילא בנידון דבשעה"ד גם
 הכון אין מעכב ודו"ק.

והרי"ף ז"ל מפורש יותר קאמר אבל
 יכול לעמוד ע"ע מותר הרי קאמר
 לכתחילה וכ"כ דכן מוכח לישנא דל"ש
 דמה דקאמר אל יתפלל לא נאמר ביכול
 לעמוד ע"ע ממילא דפה מותר
 לכתחילה ורק מצד הכון ומלכות שמים
 שלימה נכון לפנות רק בשעה"ד ראל"כ
 מהיכא תיתי נבטל מלכות שמים שלמה
 והכון ובזה יומתקי רהרא"ש ור"י דס"ל
 לאסור לכתחילה דלא כרי"ף ורש"י ז"ל
 ודו"ק.

אכן הב"ח ז"ל העלה דאסור
 להתפלל לכתחילה אע"ג דשעה עוברת
 ובאמת כן דעת רמב"ם פ"ד מה' תפלה
 ה"י דכתב בפ"י דאע"פ שיכול לעמוד
 ע"ע לכתחילה לא יתפלל עד שיבדוק
 עצמו יפה יפה וכו' והכ"מ ביאר הרא"י
 מדתניא באידך ברייתא אל יתפלל וכו'
 ולא העיר דקדמו ברא"י דא הרא"ש ור"י
 ועיין הגהות מיימוני סק"י דאפילו בד"ת
 אסור עיי"ש מ"מ לפענ"ד כיון כל עיקר
 הרכחה מברייתא אחריתא מצד הכון
 וכאופן שביארנו בסו"ד אזיל הך טעמא
 בשעה עוברת או תפילה בציבור וכיו"ב
 משום הכון ג"כ אין מעכב ונכון בעיני
 דברי המג"א סי' צ"ב סק"א דבזה יש
 לסמוך על הרי"ף דמתיר לכתחילה
 וכ"מ בסי' פ' וביאר המחצית השקל
 הכוונה שם בלא יכול לעמוד עצמו
 מלהפיח עד שיגמור ק"ש ותפילה מוטב
 שיעבור זמן ק"ש, משמע הא ביכול

זולת בא"א לשהות עצמו בנקל רק שמדחיק עצמו אז אסור ובוזה יומחק לנו דרש"י ז"ל (וכוה"ק) עד כמה יכול להעמיד עצמו מנקביו שיהא מותר בתפלה לכתחילה והכוונה עד כמה השיעור שאם יוכל להעמיד עצמו כ"כ בנקל אין עליו אסור השהה כ"כ וממילא גם בתפילה אין אסור וזה י"ל כוונת הרי"ף ג"כ דמותר דקאמר קאי על השהה הנקבים דמותר להשהות עצמו דרו"ק כי נכון.

יצא לנו מזה עכ"פ אפילו אין יכול להעמיד עצמו מה שהתפלל א"צ לחזור ולהתפלל רק י"ל במי רגלים לבד דכן קיי"ל בסי' צ"ג באם התפלל תפלתו תועבה וחוזר ומתפלל ודוקא שאין יכול להעמיד עצמו אבל יכול להעמיד עצמו עד פרסה יצא דיעבד אפילו בגדולים, ולקטנים אפילו אין יכול להעמיד א"צ לחזור ולהתפלל והנה כפי הנראה לגדולים לא אמרינן גברא חזיא [ועיין בירושלמי ברכות פ"ב ה"ג ומגילה פ"א ה"ט הדא דאת אמר בדקים אבל בגסים אם יכול לסבול יסבול וכי הפ"מ כשצריך לקטנים אל יתפלל ואם התפלל תפלתו תועבה אבל בגסים שהיה צריך לגדולים אם יכול לעמוד בעצמו ולסבול יסבול. ובקרבן העדה במגילה כתב מי רגלים הוא דצריך להפסיק אפילו באמצע תפילה דאיכא למיחש שיעשה כרות שפכה אבל בגדולים אם יכול לדחוק ולהעמיד עצמו לא יפסיק ואפילו מותר לעמוד ולהתפלל אם יודע בעצמו שיכול לסבול ע"כ] אכן כל זה כשהיה צריך לנקביו מתחילה אבל אם מתחילה לא היה צריך דכבר נקה עצמו כראוי לא דז"ל הרשב"א בתשובה מוכא

ח"ו י"ל דוקא כנגד הקילוח במגולה אבל במכוסה כנגדיו ס"ל מה"ת מותר ולא נחשב נגד העמוד דכמכוסה הוא וכל עיקר גלמוד מקרא דוכסית ודו"ק. אכן באמת באותו עת ששוחת ממנו איך נימא שיהא מותר אותו האיש בעצמו כיון דאמר רשב"ג שם סילון החוזר מביא את האדם לידי ירקון ועמוד החוזר לידי הדרוקן ואם ידבר בעת ששוחת שמא יפסיק באמצע מתוך טרדת התפילה ע"כ פשיטא דאסור ובאמת ברבינו יונה מפורש קאמר דלא חששו למים שעל ברכיו שמן התורה אין אסור אלא בשעה ששוחתין בלבד וכו', הרי מפורש דבשעה ששוחתין מה"ת אסור וז"ב. וביותר צע"ג לשיטת הרא"ש אמאי ממתין עד שיכלו המים, הלא כיון גם אז מה"ת מותר ורבנן לא גזרי בכה"ג באמצע תפילה א"כ אפילו בעת ששוחתין יהא מותר לקרות אע"כ בעת ששוחת אסור מה"ת רק בשעה שנפלו על ברכיו הוא כנפלו על הארץ ומותר זה נלענ"ר בס"ד והנה במס' מכות דף ט"ו המשהה נקביו עובר על כל חשקצו את נפשותיכם כמימרת ר' אחאי ומוכח לכאורה שהוא מה"ת אכן הדבר במחלוקת שנוי ועיין אריכות דברים בתכו"ש סי' י"ג דעת הטו"ז דמה"ת ודעת הרשב"א דמדדבנן [ועיין בת' הרמ"א סי' צ"א שכתב שהוא מדרבנן] והאריך שם דאין הכרע ובפמ"ג שם ולכאורה לשון עובר מוכח מה"ת כדמבואר בטוש"ע או"ח סי' חמ"ב.

אכן נלפענ"ד דאם יוכל להשהות עצמו עד הילוך פרסה שהוא שעה וי"כ רגעים ע"ב רגעים בנקל י"ל דאין עובר

כמה סבי איעקר מפרקי דר"ה שהשהו נקביהם לקטנים ומסתמא לא הי' חוקפים ומחזקים לשהות אלא מחמת כיסופא מקמיה רביה ולא חשו לאיסור ב"ת וה"ה בנידון דידן. ומ"מ קשה לכרות חילוקים מן הדעת שאינם רמזים אפילו בחלמוד ופוסקים עכ"ל.

ובמה דסיים אפתח אדרבא מבואר דהשהו נקביהם בעוברת רבי וסבי דר"ה ובהכרח מבואר בש"ס חילוק הנוכחי וז"ב ע"כ לא זכיתי להבין פקפוק התה"ד ועכ"פ לדבריו גופא מפורש בש"ס ההיתר להשהות דרבנן עבדי עובדא בשעה"ד ומעובדות הללו מבואר דאיעקרי רבנן ובע"כ הוצרכו מאד ונרחקו ואעפ"כ ליכא ב"ת נויש לחלק בין סבי דר"ה דרק העמידו עצמם ומשום כבוד הבריות ליכא ב"ת אבל להעמיד עצמו ולהתפלל אפשר דאסור כדא' תפלתו תועבה] ובהכרח כמו שכ' דכל זה לכתחילה אסור כשידע מעיקרא משא"כ פה בדקו עצמם וכו' להם אח"כ ונאנסו אין שעת הדחק ראייה ובהכרח מכאן מוכח ראייה ברורה לסברת הרשב"א דבנפנה מתחילה ובאמצע נתעורר לא יפסיק באונס כעובדות הש"ס ממילא הה"נ בתפלה דאסור להפסיק מדינא פשיטא מלתא דיכול לדחוק עצמו ולהעמיד עוד אחר התפלה ודברי הרשב"א אמיתיים כנלפענ"ד.

וגן פסק בשו"ע סי' צ"ב סעיף ב' בתשו' רשב"א אם באמצע תפלתו נתעורר לו תאוה יעמוד עצמו עד שיוגמר ולא יפסיק ואם באמצע ק"ש וברכותיה נתעורר בין לקטנים בין לגדולים קורא כדרכו וזקא שאינו

ביתה יוסף סי' צ"ב והרשב"א בתשו' אע"פ שגורס כגירסת הר"ף כ' דאם הרגיש בעצמו אסור לו להתפלל עד שיעשה צרכיו וכו' אבל אם לא היה צריך לנקביו כלל כשהתחיל להתפלל ושמע נקביו קודם לכן ובאמצע תפלתו נתעורר לו תאוה לא יפסוק ואם בשעת ק"ש וברכותיה נתעורר בין לקטנים בין לגדולים ויכול להעמיד על עצמו קורא כדרכו ואם רצה להרחיק ולהטיל את המים אפשר לו לעשות כן עכ"ל, הרי ס"ל דבכבר נפנה כראוי א"צ להפסיק בתפלה ומותר לכתחילה להתפלל ולקרות ק"ש רק ובתפלה אסור להפסיק ובק"ש מותר רק שא"צ להפסיק והד"מ סק"א כתב דצ"ע דמתה"ד משמע דאסור להעמיד עצמו וצריך להפסיק ואפשר דכאן מיירי דאינו מתאוה כ"כ שיהא בו בל תשקצו אלא שמתאוה שאינו יכול להעמיד עצמו עד פרסה והביא דהג"מ דאם נצרך לנקביו אסור ככל דברי תורה כל זמן שגופו משוקץ מן הנקבים עכ"ל.

והנה כוונת הד"מ לא זכיתי להבין דזה נלמוד עכ"פ ביכול להעמיד עצמו עד פרסה ליכא ב"ת אבל באינו יכול לעמוד עד פרסה מהיכא תיתי לא יהיה בל תשקצו וביותר לשון רשב"א משמע שאינו יכול לעמוד עד אחר התפלה וקצבה לשיעור ב"ת לא ידענו אם אפילו בפחות ג"כ ליכא ב"ת וביותר לא זכיתי להבין איה"נ הרשב"א פליג עם התה"ד ובתשו' תה"ד המובא בב"י סי' ק"ג ומ"מ מי שא"י להעמיד עצמו לא ידע צד היתר זולת משום כבוד הבריות כדאמדינן בשבת דף ל"ג רבי אנסי ליה רבנן בעידנא וכן ביבמות דף ס"ד ע"ב

ואעפ"כ הבין המג"א כוונתו איה"נ דאיכא ב"ת רק מוטב לדחות איסור שהי"י לנגד איסור הפסקה משא"כ לגבי עיטוש דאיסור הפסקה קיל עיי"ש.

והנה בגוף דהתה"ד כבר כתבתי דצ"ע מש"ס מפורש דאיעקרא, הרי לא בעיטוש רק בעשיית צרכיו ואעפ"כ לא חשו לבל תשקצו. ובהכרח החילוק מבואר דבאונס כרבנן הנ"ל ליכא ב"ת וכחילוק הרשב"א האמיתי דכבר נפנה רק שנתערור לו כעת ליכא הפסקה דאיסור להפסיק דדוקא להכניס עצמו לכתחילה להתפלל וללמוד אסור אבל אם נתערור לו באמצע אין עליו אשמה ולא ניתנה תורה למלאכי שרת ושעה"ד שאני בפרט במקום דאיסור להפסיק וכיון שמבורר שבכה"ג מותר להתפלל תו אסור ממנ"פ יעשה אי יפסיק יעשה איסור בהפסקה ובכה"ג חוזר ומתפלל כל התפלה בפרט בשהה כדי לגמור את כולה א"כ שני עבירות איסור הפסקה וברכות לבטלות דחוזר ומברך עוד הפעם משא"כ אי לא יפסיק לא יעבור רק חד איסור בל תשקצו וז"ב דבכה"ג שוא"ת עדיף נואפ' דכשמתפלל בעת שצריך לנקביו הרי עושה מעשה בתפלה ואדרבה אם מפסיק הוי שב ואל תעשה] כדאמרינן בעירובין ובזבחים דף ק' ובמס' ר"ה כ"ח פלוגתת ר"א ור"י מתן ד' שנתערב במתן א' כשלא נתת עברת על בל תגרע ולא עשית מעשה בידך וכשנתת עברת על בל תוסיף ועשית מעשה בידך ושב ואל תעשה עדיף ועיין שו"ת אבני צדק חאו"ח סי' מ"ו ובנו"ב סוף מ"ק מש"כ לחתנו והארכתי בכמה מקומות וה"נ כשיפסיק יעבור כמעשה שוא"ת עדיף דקיל האיסור

מתאווה כ"כ דאית ביה משום ב"ת אבל בלא"ה יותר טוב להפסיק. והנה זה כמו שמחלק בד"מ להשוות בין הרשב"א ותה"ד אבל כ"כ דלא זכיתי להבין בא"י להעמיד עד פרסה ואעפ"כ לא יהא משום בל תשקצו ומאי שיעור בדבר והמג"א הביא להרשב"א דלא יפסיק אפילו א"י להעמיד כש"כ כשיכול לעמוד ע"ע עד לאחר תפלה והקשה המג"א על חילוק הר"מ דכפי המפורש ברשב"א כשיכול לעמוד ע"ע עד ישיסיים ואין לך זמן קצר מזה ועוד כתב הרשב"א דמרוב דחקו נתעטש וצ"ע והעלה לסמוך על הרשב"א אף ביחיד דאיסור להפסיק באמצע תפלה ק"ו מפני איסור דרבנן הם אמרו והם אמרו ואפשר אף התה"ד לא אסר רק בעיטוש דשרי לה רבנן וכמש"כ סי' ק"ג דאפשר להרחיק דזה לא מקרי הפסק הרחק ד"א אבל בעשיית צרכיו מודה להרשב"א עכ"ל המג"א (רוה"ק) דלא כמש"כ רמ"א להשוותם דבוראי פליגו ולרשב"א אף באיכא ב"ת לא יפסיק דבזמן קצר כזה שקשה עליו לעמוד ואעפ"כ מתיר עוד ראייה מד"כ ואם נדחק ונתעטש הרי ע"כ דמיירי בנחוץ ומתאווה מאד דבהכרח שייך ב"ת ואעפ"כ התיר הרשב"א וז"ב כמו שהוכחתי וראייתו מש"ס ברורה וכ' דאפשר דוקא עיטוש לא היה הפסק כ"כ ע"כ ס"ל לתרה"ד דיפסיק משא"כ בעשיית צרכיו הפסק גדול י"ל גם התרה"ד מודה דאיסור להפסיק ועיין מחה"ש ביאור דלכאורה מבואר איפכא בתה"ד דעיקר סמיכתו דוקא בעשיית צרכיו איכא ב"ת משא"כ בעיטוש וכו' מוכח דזה עיקר וזה לא כחילוק המג"א

פעולה חדשה שלא יהיה ב"ת בפרט כמבואר דאפילו אי נתרמי רנתעטש וזה בהכרח דדחיקא ליה שעחא טובא דשייך ב"ת וכאמור. גם מה שהקשה אי חשש ב"ת אמאי לא חש להאמור בהרואה דסכנה וכו', לא זכיתי להבין הלא עמוד החוזר ג"כ בכבר התחיל לא כשלא נחערור עדיין כלל דבכה"ג לא שייך סכנה [עייין רש"י תמיד כ"ז ע"ב ד"ה סילון החוזר ארם הצריך להטיל מים ומשהא עצמו הרי כשמעציר עצמו יש סכנה] וז"ב דלדבריו איך מועיל התי' דאסור להפסיק הלא בסכנה ג"כ בתפלה מותר להפסיק וא"כ מותר להפסיק אע"כ דלא ברי היזיקא ולא סכנה ממילא שפיר דנדחה מפני הפסק התפלה והמעייין בפמ"ג ימצא מפורש דס"ל ב"ת דרבנן עיי"ש, ומש"כ דלא ה"י יכולים לצאת וכו', אה"נ זו שבקשנו דבאונס ושעה"ד ל"ש איסור ולא תהא תורה שלמה גרוע מכבוד הבריות ומדינא אסור להפסיק בתפלה וכעין שכי' חוס' במס' שבת דף ד' החירו לו לרדות קודם שיבא כו' כיון שאין נמנע לרדות אלא מפני ציווי חז"ל ליכא איסור סקילה יע"ש עפ"ז כמין חומר ניחא מאד כיון שברצונו היה יוצא לחוץ לנקביו. ומעיקרא כבר נפנה וכעת נמנע מחמת אזהרת חז"ל להפסיק כבר ליכא גביה איסור כל תשקצו דאם כח ביד חז"ל למנוע ממנו איסור סקילה ק"ו כל תשקצו אפילו אי להוי דאו"ר וז"ב וכיון וכדאמרינן בפסחים צ' ע"ב ערל הזאה ואיזמל העמידו חכמים דבריהם במקום כרת ועפ"ז מתוק מדבש מתורץ שיטת הרשב"א דאיבטול לגמרי איסור כל תשקצו מכח ציווי חז"ל משא"כ בעיטוש אה"נ כיון דאין איסור הפסק

וז"ב ומוכח עכ"פ רבל תשקצו רק מדרבנן.

אכן התכו"ש ס"י י"ג [סק"ב] כתב דאין הכרח לומר הרשב"א ס"ל כל תשקצו מדרבנן אפילו אי הוי דאו"ר נדחה נגר הפסק בתפלה דלא יפסיק רק בסכנות נפשות מצד דכבר עומד לפני המלך לאו אורחא לאפסוקא דאל"כ ורק מצד דס"ל ב"ת מדרבנן אמאי לא חש לדאמרינן פרק הרואה דעמוד החוזר סכנתא ואף שיכול לעמוד על עצמו ולהחזיר העמוד מ"מ חמירא סכנתא וכדאורייתא אלא ע"כ כל דלא ברי היזיקא אסור להפסיק בתפלה רק סוף לשון הרשב"א מוכח דס"ל כרמ"א דליכא ב"ת דאל"כ לו דלהוי מדרבנן מנלן דדחי אפילו איסורא דרבנן דאסמכיה אקרא מלהפסיק בק"ש וברכותיה דמפסיקין אפילו בהשבת שלום לכל אדם ולמה כתב דקורא כדרכו אע"כ כפי' רמ"א דליכא כל תשקצו והאריך דקיי"ל בבכורות מ"ד משתינים מים בפני רבים כו' ק"ו לילך שלא בפניהם ולהפסיק שלא בפניהם ופי' דסבי דר"ה מגודל עיינם לא הרגישו בעצרת נקביהם ועור כי לא היו יכולים לצאת מפני דוחק התלמידים ואין ראייה כלל דב"ת מדרבנן והאריך מדאמר אינו חייב משמע מלקות דוקא הא איסורא דאו"ר איכא ע"כ לא העלה דבר ברור למעשה.

ולפענ"ד איננו כדאי להכניס ראש מ"מ דברי המג"א מחוורים מאד בעיני ותירוץ התכו"ש דחוק שכי' לעמוד ע"ע שלא יהיה כל תשקצו דאין יעשה מיד שמעציר עצמו כבר יש ב"ת וכי יש

ובמג"א סי' ד' סק"א ושם שאני לכתחילה לא יכניס עצמו לברך כשצריך לנקביו באין שום חוב עליו ולא הפסקה משא"כ בנידון דידן ברור לכו"ע אסור להפסיק להניח של ראש בכרכה ואין שום איסור כל תשקצו ואח"כ יוכל לחולצם וליכנס לכה"כ וכבר קיים הכרכה וא"צ לחזור ולברך זה נלפענ"ד בו"א ותהלי"ת נתברר הדבר כחומר בס"ד.

ועיין בחשו' שכט סופר או"ח כסי' כ"ה בדין שכח שהוא תענית ובידך על מאכל וקודם האכילה נזכר כרת מה לעשות והאריך בדפ"ח דבתענית ח"ש אסור מה"ת בתענית שקיבל עליו דכנדר וברכה לבטלה רק מדרבנן ע"כ יאמר בשכמ"ל לתקן הברכה ולא יאכל ודלא כהברכי יוסף מובא בשע"ת סי' חקס"ח שפוסק שיאכל ח"ש ולא איבד תעניתו ובעקרי הד"ט הביאו ושגדולי חכמי ספרד פליגו עליו רק שיאמר בשמ"ל ככסי' כ"ה סעיף י' וסי' ר"ו עיי"ש באורך, ודיו הרבה נשאר בקולמסי בדבריו רק לא נפניתי מהכנת ש"ק רק בנידון לפענ"ד בטח אין מועיל בשכמ"ל דסוכ"ס חוץ מזה עבירה בידו ובכה"ג לפענ"ד ישמע לדחז"ל ולא יפסיק כפסק השו"ע והסכמות האחרונים וליכא איסור אבל ברוך שכמ"ל סוכ"ס נשאר איסור ושם רק באין תקנה אחרת עיין מחה"ש סי' כ"ה סק"י וכן ברור דלכתחילה אסור להכניס עצמו לספק ברכה ולתקן בשכמ"ל כיון שאפשר באופן אחר כאמור בתקנה מעליא וכבר הארכתי בחיבורי חלק או"ח הנדפס כעת כסי' ט"ז בדברים אמיתיים מאי התיקון בשכמ"ל עכ"פ

י"ל דלא שייך הך טעמא ורק מצד כבוד הכריות יצא שדן תרה"ד וביארתי כחומר בסמוך.

עו"ל כיון דאם יפסיק ויצטרך עוד הפעם להתפלל כבר יש חשש ברכות לבטלות ובאנו למחלוקת תוס' ורא"ש קידושין ל"א ובתוס' ר"ה דף ל"ג עם הרמב"ם אי הוי דאו"ר או דרבנן כמבואר בטוש"ע או"ח סי' רט"ו ס"ד ובמג"א סק"ו והארכתי בחשו' במקו"א, יצא לנו עכ"פ שי' הרשב"א מקוים מהמג"א ופמ"ג ומחה"ש דכתפלה כה"ג אסור להפסיק ובק"ש א"צ להפסיק ממילא בנידון להלכה פסוקה במס' מנחות דף ל"ו ובסוטה דף מ"ד דסח בין תפלה של יד לשל ראש עבירה בידו וחזור מעורכי המלחמה וקיי"ל סח מכרך שחים אשל ראש כאביי ורבא שם, וכן קיי"ל באו"ח סי' כ"ה סעיף ט' אסור להפסיק כדיבור וכו' ולדידן מברך ב' אשל ראש ועיין במג"א סק"ד שכ' דגורם ברכה שא"צ ובלבד גרם ברכה שא"צ איכא עבירה מטעם הוי"א לשתייהן ככרא"ש ור"ן עיי"ש, תו אי יפסוק כעשיית צרכיו הפסק כזה פשיטא שמחויב לחזור ולברך שחים עיין מג"א סק"כ ופשיטא דזה הפסק גמור א"כ פשיטא שעושה איסור הפסק וגרם ברכה שא"צ ואסור להפסיק כפסק רשב"א והסכמות המג"א ופמ"ג ומחה"ש ובכה"ג ליכא כל תשקצו מצד ציווי חז"ל שלא להפסיק ע"כ פשוט שצריך להניח גם של ראש ולברך עליהם ואח"כ אם יעשה צרכיו ככה"כ דידן א"צ לברך עוד הפעם וינצל מכרכה לבטלה ומעבירה ועיין סימן ע"ו וסימן ע"ח וסי' ק"ג ושם במג"א סק"ד

שערי הלכות

לג

כ"ד רבך חפץ בהצלחתך כי"ד
לראותך עולה במעלת תו"י עם כל טוב
סלה

הק' יקותיאל יהוד' ראזענבערגער
בלאאמו"ה פרץ זל"ה
דומ"צ פה דיערעש
באעה"ח ועש"ק ויחי תר"פל

פה אין כאן תקנה בזה דהאיסור יתוקן
כראוי בלא זה וא"צ ואסור להפסיק.

זאת תורת העולה, לא יפסיק רק יניח
של ראש ויכרך כראוי ואין שום איסור
שכבר נפנה קודם התפלה ולהפסיק
אסור כפסק רשב"א והסכמות השו"ע
ומג"א ושאר אחרונים זה נלפענ"ד
בסי"ד בו"א, וכבר נתארכו הדברים
אסתגר בזה.

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

כדין פרשיות תפילין ארוכות יותר מעומק הבתים

מאוד רק יזהרו שהפרשיות יהיו כולם תוך הבית ע"כ. הנה מבואר מתוך דברי השלה"ק דבעינן שיהיו הפרשיות בפנים הבית דוקא ופלא שלא הביאו בשו"ע דברי השלה"ק להלכה. וכ"ת יצא לחלק בין תפילין של יד לשל ראש ודייק מדברי הרא"ש ובעל ברוך שאמר שכתבו שכל פרשה ופרשה בבית אחד לכדה, ומשמע דעל ד' פרשיות וד' בתים הוא דקאמרי ולפענ"ד אי משום הא לא איריא דפשוט דכוונתם דבשל יד כיון דלא הוי אלא בית אחד ונח לו לסופר לעשות תפילין כאלו ודאי כן יעשו אבל בשל ראש שצריך ד' בתים וקטנים ומעור אחד וקשה לעשות במתכונתה כמוהו ולכן דקדקו דבעי דוקא שיכנסו כל פרשה ופרשה בד' בתים אפילו בש"ר.

והנה בשו"ת ארץ צבי להגאבד"ק קאזליגוב סי' ק"ו הביא בשם הגר"א וינברג (מורשה) רא"י לדברי השלה"ק מדברי השו"ע הרב סי' ל"ב סעיף ע"ז שכתב דתיתורא לא איקרי תפילין רק תיתורא של תפילין ולכן מוכרחים הפרשיות להמצא כולם מובלעים בבתים ובשו"ת אב"נ או"ח סי' י"ד כתב דלא מצא מקור לדברי הגרש"ז ואדרבה כיון דבגמ' לא נמצא רק ריבוע של תפילין הלכה למ"מ ומ"מ צריך לרבע גם התיתורא שגם זה בכלל ההלכה וכן משמע בסה"ת להדיא וגם הרב בעצמו כתב כן להדיא משמע שגם התיתורא נקראת תפילין וגוף הסברא שהתיתורא אינה נקראת תפילין אין לו יסוד עכ"ל והביא דבריו הארץ צבי בקיצור וכ"ת מפלפל בזה.

כ"ב לחודש הרחמים התשל"ג בני" יצו"א

מחיי חיים יכתב ויחתם לחיים טובים וארוכים
כספרן של צדיקים גמורים את מע"כ
יד"ע וידי"נ
הרהגה"צ ור"ח גור"י וכו' כג"ת מוה"ר
שלום
יחזקאל שרגא רובין האלברשטאם
שליט"א
[זצללה"ה] אדמו"ר מצישינוב.

אחדשכ"ג בידידות נאמנה, בדבר מה שנשאל מסופר שבדק תפילין ומצא הפרשיות של יד ארוכות מהבית ונכנסות לחלל התיתורא ואמר הסופר שקבל מרבו הסופר שלמדו סופרות שהפרשיות צריכות להיות שוה בשוה עם הבתים ולא יבלטו לחוץ לבתים לעומק התיתורא ולכן לא רצה להחזיר הפרשיות להבית. ומעכ"ג יצא לעיין בדינו כי לא נמצא הדבר מפורש בשו"ע. ומה שדייק בזה חתנו מא"ח סי' ל"ב סמ"ה שכתב יתן כל פרשה בבית שלה ודאי צדקו בזה דברי כ"ג שהפ"י הפשוט בזה כלומר יתן הפרשיות כלם היינו כל ארבעה פרשיות בשל ראש אלא שקיים בעצמו יגעתי מצאתי תאמין ומצא בשלה"ק במס' חולין שכתב ארבע פרשיות של ראש צריכים להיות מונחים בד' בתים ע"כ נ"ל דיש למחות כאלו העושים פרשיות גדולות מאוד באופן שהפרשיות אינם מונחות כולם בבית רק מקצת הפרשיות הם תוך התיתורא שעושין התיתורא גבוהים

פי' עגילים מכל צד כאגוז והיינו נמי דקאמר סכנה וכו' אבל אם רחבים למטה אע"פ שאין להם זוויות כשרים קמ"ל דצריכים להיות מרובעים (ולא מבעיא בתפילין עצמם דצ"ל מרובעים) כגון ד' בתים של ראש שיכוין שיהיו מרובעים דפוסות של ד' הבתים וכן דפוס של יד שיהא מרובע אלא אפילו התפירה שהוא תופר יחד שני כפלין של התיתורא תהיה מרובעת וכו' וכמו שהתפירה צריכה להיות מרובעת גם צריכה התיתורא עצמה להיות מרובעת ולכך מקצרים וכו' וחותכן אותו משני צדדין שלא תהיה המעברתא רחבה כמו התיתורא כדי שיהא ניכר ריבוע של התיתורא שהוא מושב התפילין וכו' עיי"ש.

והנה מדכתב ולא מבעיא בתפילין עצמם כגון ד' בתים אלא אפילו וכו' מבואר דהד' בתים של ראש ובית אחד של יד הם עצם התפילין והתיתורא הוא מושב התפילין ולא עצם התפילין. גם ממה שכתב וכמו שהתפירה צריכה להיות מרובעת גם צריכה התיתורא עצמה להיות מרובעת וכו' משמע דהתיתורא לא למד אלא מהתפירה ועכ"פ למה לא כתב והתיתורא צריכה להיות מרובעת שהיא מהתפילין אלא כתב שהוא מושב התפילין וא"כ מושב התפילין קרא לה ולא תפילין עצמם ועיין מעד"ט אות כ' וד"ח אות ל"ג שם נראה לכאורה מפורש מדברי הרא"ש ז"ל הללו דהתיתורא לא הוי מעצם התפילין וראיה גדולה להגרש"ז.

ותבט עיני להב"י או"ח סי' ל"ב בד"ה ויהיו מרובעין בא"ד וז"ל והרא"ש כתב דפוס של ד' בתים של

ולפענ"ד נראה להעמיד דברי הגרש"ז ומקורו טהור מיוסד על אדני פז בגמ' מנחות כ"ה ואמר רב חננאל אמר רב תיתורא דתפילין הללמ"ס אמר אביי מעברתא דתפילין הללמ"ס וכו'. ולכאורה אי נימא דהתיתורא והמעברתא תרוייהו הם עצם התפילין למה משמיענו ר"ח דהתיתורא הללמ"ס דודאי מבואר בתורה הוא וקשרתם לאות וגו' והיו לטוטפת ומאי רבותא דהתיתורא. ואם שבא להשמיענו אופן עשיית התפילין דבעי נמי תיתורא היל"ל ת"ר תפילין כיצד נעשין עושה ד' בתים מלמעלה ותיתורא מתחת כי זה הוא תפילין אבל אי נימא דתיתורא לאו מעיקר תפילין אלא דינא דתפילין א"ש מאוד דר"ח שקמ"ל דאף דאינו מעצם תפילין אבל מ"מ הללמ"ס הוא הגם שאינו מבואר בקרא דתפילין צריכין תיתורא מ"מ בעי לעשות מכח הללמ"ס והא לפענ"ד ראייה נכונה.

ובהא א"ש נמי מה שאמרו שם בסמוך תנא תפילין מרובעות הללמ"ס ופרש"י תפילין מרובעות הבתים מרובעים עיין ש"מ שם ולכאורה למה פי' הבתים דוקא. ולפמ"ש א"ש דהבתים הם עצם התפילין וכיון שאמר תפילין מרובעות פי' שהם הבתים והא דכתב האכ"נ דגם התיתורא צריכה להיות מרובעת הנה באמת בזה כבר איכא מחלוקת ובסמוך עוד נדבר מזה.

שנית נלפענ"ד לפמ"ש הרא"ש בהל"ק ה"ח אות ט' וז"ל תניא תפילין מרובעות הללמ"ס אמר רבה בתפרן ובאלכסונון נימא תנינא להא דת"ר העושה תפילתו עגולה סכנה ואין בו מצוה אר"ע מתניא דעבידא כאמגוזא

דבכלל תפילין נחשבה ולפענ"ד לולי דברי קדשו ז"ל לפענ"ד אדרבה ראה להיפוך מרלענין ד' בתים כ"ע ס"ל דבעי ריבוע ובתיתורא נחלקו בה אי בעי ריבוע או לא עיין רא"ש ה"ק הנ"ל נראה דאינה מעצם התפילין. וגם מהא שכתבתי לעיל מדאיצטריך לאשמעינן דתיתורא של תפילין הללמ"ס משמע דאינה מעצם התפילין וכמ"ש בסמוך ובהלמ"מ לא שמענו דבעי מרובעות ואפילו נימא דמהלכה למ"מ מרובעות נמי מ"מ אינו מדין הבתים אלא הלכה בפני עצמה וזלפענ"ד ראה גדולה לשיטת הגרש"ז.

ועוד בה שלישייה דהנה בסה"ת סי' ר"ז כתב משפט עשיית הבתים של תפילין, ובסי' ר"ח משפט התיתורא ומעברתא אמר רב חננאל אמר רב תיתורא של תפילין הללמ"ס אמר אביי מעברתא של תפילין הללמ"ס פי' רבינו שלמה לאחר שעשה הבתים והכניס האגרות בתוכם מניח ראש העור של בית רביעי להיות ארוך וכופלו למטה לכסות הפיות של בתים וזה הכפלות הוא קורא תיתורא לשון גשר לפי שזהו בית מושבו של הבתים וכו' אבל יש שלוקחין עור אחד וקודרין בו כמין עריבה בראשו ומכניסין הבתים בו וכופלין בו ראש השני למטה לכסות פי הבתים ובסמוך שם כתב עור פס"ק משפט עור הבתים מבהמה או חיה טהורה וכו' אמר אביי שי"ן של תפילין הללמ"ס אמר רב חננאל אמר רב תיתורא של תפילין הללמ"ס פרש"י לאחר שהכניס את כל האגרות בתוך הבתים ככד, הניח עור של בית רביעי ארוך וכופל אותו למטה לכסות פאת הבתים וזה בית מושבו של

רא"ש וכן רפוס של יד יהא מרובע וגם למטה בית מושבן יהא מרובע ולא כתב ג"כ וגם למטה בכית מושבן יהיו מרובעין אלא בית מושבן יהא מרובע משמע דזה ענין בפני עצמו הוא עור הביא שם דברי המררכי הביאו בהגמ"י פ"ג ז"ל תפילין מרובעות הללמ"ס לכאורה משמע דקאי אגוף הבתים בין אשל יד בין אשל רא"ש לאפוקי מאותם שעושים של יד ברפוס עגול מלמעלה רק שמרבעים התיתורא מלמטה ואדרבה ע"כ הברייתא מיירי בגוף הבתים שהם עיקר התפילין וכו' וכ"ג הביא בתשובתו שידירי הרה"ג מהרי"י פיעקארסקי שליט"א בספרו חקרי לב הביא ראה לשיטת הגרש"ז מדברי המררכי הנ"ל שכתב דהריבוע קאי אגוף התפילין והיינו הבתים ולא התיתורא ומינה דהתיתורא לאו גוף התפילין הוא. וכ"ג רחה ראף דהתיתורא לא מקרי גוף התפילין מ"מ לא כתב דאינו מהתפילין ויפה העיר בזה רמרברי המררכי יש להשיב דעיקר התפילין לא מקרי אבל מ"מ חלק מהתפילין הוא וטפל להם אבל מדברי הרא"ש לכאורה ראה להגרש"ז אלא דכיון דהב"י הביא דברי הרא"ש והמררכי בחדא מחתא א"כ נראה דס"ל ולא פליגי הרא"ש והמררכי וא"כ לתרוייהו התיתורא לא הוי מעיקר התפילין ולא מיקרי תפילין והתיתורא לא הוה אלא דין מדיני התפילין ותפילין בעי תיתורא אבל לא מקרי תפילין וכמ"ש הגרש"ז.

ומש"כ האב"ז כיון דבגמ' לא מצינו רק שריבוע של תפילין הללמ"ס ומכח זה צריך לרבע גם התיתורא מוכח מינה דגם התיתורא בכלל הללמ"ס וע"כ

הבתים לגמרי ואח"כ כופל היתורא עליהם וזה הוא מושב הבתים.

ומה שיצא להביא ראיה דתיתורא יש לה דין תפילין עצמן מגמ' סוכה כ"ו הישן בתפילין ורואה קרי אוחו ברציעה ואינו אוחו בקציצה ופרש"י קציצה הן תפילין עצמן דפוס מושכן ורצועין והקשה כ"ג דלמה לא יאחו בתיתורא כיון שאינו עצם תפילין גם מדברי רש"י נראה דתיתורא נמי נחשבת כתפילין עצמן והאריך קצת בזה. ולפענ"ד נראה פשוט דאפילו למ"ד דתיתורא לא הוי עצם התפילין מ"מ בזמן שהוא תפירה עם התפילין ומחוברת להם ודאי דין תפילין לה לענין שאסור לאחוז בה בטומאה כמו בתפילין עצמן דלענין טומאה חיבור כזה הו"ל חיבור גמור כמבואר במס' שבת קי"ב ועירובין דף כ"ד ע"ב לענין סנדל הוי חיבור לענין טומאה. וגדולה מזו כתבו קצת פוסקים דחיבור כזה מועיל אפילו לדין תפילין עצמן דלא בעי מעור אחד ועיין ש"ע א"ח סי' ל"ב סמ"ז ועיין עוד עירובין פ"א תפירה בקיסם לענין עירוב ובחכ"צ לענין אתרוג ועיין מס' אהלות פ"ב מ"ז ברא"ש שם חיבור ע"י אדם לא הוי חיבור וע"ש פ"ג מ"ד והר"ש שם הביא תוספתא בחיבור ע"י אדם וממילא מיושבת קושית כ"ג דלמה לא יאחו בתיתורא גם לכד מזה האמת כי היתורא עצמה אי אפשר לאחזה שכשאוחו היתורא אוחו גם בהתפילין במציאות שצריך לאחוז מלמעלה ואז כבר הוא אוחו בתפילין עצמן.

ומה שדייק מדברי רש"י לכאורה מרש"י נראה שם להיפוך מדכתב ולא

בתים ולכך קורוהו תיתורא לשון גשר וכו' ויש שקוצצין עור הבתים מכל צד למטה ומביאין עור אחר וקודרין בו בראשון כמין עריבה ומושכין בו ראשי הבתים עד סופם ועתה מהודקים הבתים יחד וראש השני מאותו עור כופה למטה לכסות את פאת הבתים והיא תיתורא ורב אלפס ז"ל פ"י תיתורא שרגילין לתת עור על הבית של זרוע מצד זה לצד זה ע"כ עיי"ש באריכות.

והמדקדק בדברי רבינו בעה"ת יראה כ' דברים חדא דבענין תיתורא הביא מחלוקת הראשונים מה הוא דלדעת רש"י הוא עור מעור התפילין, ולדעת הרי"ף הוא עור על בית של יד, ולדעת היש קוצצין הוא מה שאנו קורין תיתורא אלא דאינו בא מעשת אחד עם התפילין אלא זה בא לעצמו וזה בא לעצמו. ומעתה נראה לומר דדא הוא תלוי במחלוקת הפוסקים הנ"ל דלדעת רש"י בהתיתורא הוא מעור התפילין ממילא הוא חלק מהתפילין עצמם ושפיר נקראת היתורא נמי תפילין אבל להפוסקים דהתיתורא הוא עור בפני עצמו א"כ אינו אלא מושב התפילין עכ"פ לשיטת הרי"ף נראה לכו"ע דלאו מעצם התפילין הוא ולזה כנראה כיוון המציין בשו"ע הגרש"ז שציין סה"ת. שנית מבואר בסה"ת שכתב שם בכ' מקומות בלימודו ובפסקו דהפרשיות צריכין להיות מושכן כולן בבתים שכתב וז"ל פ"י רבינו שלמה לאחר שהכניס את האגרות בתוכם. ובפסקיו הוסיף וז"ל לאחר שהכניס את כל האגרות בתוך הבתים, ומדכתב ושנה וכפל שהכניס כל האגרות בתוך הבתים נראה מבואר דהאגרות צריכים להיות כולם בתוך

בדיעבד אלא סגי בבית אחר והיכר ד' אבל בדין אי נימא דתיתורא לאו עצם תפילין הוא א"כ הו"ל כמי שמונחת חצי פרשה בבית וחצי פרשה בחוץ שבוראי לא יצא בזה. ומש"כ בשם ספר מנחת יחיאל ח"ב סי' קכ"ט (לא ראיתי ספר זה) שמתיר ח"ב היכא שמיעוט הפרשיות מונחות בבית אחר מכח דובו ככולו כמבואר בנוזר מ"ב ובארץ צבי הנ"ל חולק עליו דבנ"ד לא שייך לומר דובו ככולו וכ"ת כל יקר דאתה עינו מח"ס או"ח סי' ק"מ בדין דובו ככולו ובענייני כבד כתבתי מזה כמה פעמים בספרינו אמנם לפענ"ד בלא"ה לא שייך כאן דין דובו ככולו והכא התורה אמרה שהכותב פרשיות ומכניסם לבתים זה הוא תפילין ואם לא תעשה כן אין כאן תפילין ואין זה תלוי בדוב כלל והבן.

ומעתה לעיקר דינא יפה העיר חתנו היקר מרבדי הטור סי' ל"ב שכתב דחוקק בדפוס ג' חרוצין עומק כדי דוחב הפרשיות וכפי' הפרישה בו וגם כבדוך שאמד כתב ובלבד שיכוין וימדוד שיהא כל בית עמוק כרוחב הפרשה לא פחות ולא יותר ומשמע דהבתים צריכין לכוין להפרשיות ולעיל דקרקתי כן גם מרבדי סה"ת ולכן לפענ"ד אין להקל בזה ומיהו מי שאין לו תפילין אלא שהפרשיות בולטין לתוך התיתורא בדיעבד יניחם כן ואפשר שלא יכרך עליהן.

האמנם כעת עלה בלבי הרהורי דברים לומר דרוקא כשהפרשיות ארוכות באופן שגם חלק מהכתב בולט מחוץ לבית ונכנס בתיתורא דאו איכא חסרון שהפרשיות אינן מונחות בהבתים וצריך לטעם דדובו ככולו או להתיר גם

יאזוז בקציצה הן תפילין עצמן דפוס מושכן, משמע לכאורה דתפילין עצמן הוי דק דפוס מושכן והם הבתים ששם מושב הפרשיות אלא דבאמת דברי דש"י שם מקושי הבנה הם שכתב דפוס מושכן ורצוען, והדי הרצועות וראי דאינם עצם התפילין ועיין הגהות יעב"ץ שם שהגיה ודיבוען ולפענ"ד לולי דמסתפינא היה אפ"ל ורצוען וכוונתו על התיתורא וקודא אותה רצוען כלומר שזו הוא הרצועה של התפילין עצמן ולכן אסור לאחוז בה נמי אלא אחוז אחוז בהרציעה ממש והיה א"ש לפ"ז דגם לדש"י התיתורא לא הוי עצם תפילין. ולפמ"ש לעיל נמי אינו דאיה די"ל דש"י לשיטתו דהתיתורא צריכה להיות מעור אחד עם התפילין ולכן שפיר ס"ל דאסור לאחוז בהתיתורא דהו"ל מעצם התפילין אבל להתוס' והרא"ש וסה"ת דלא בעי מעור אחד ממילא התיתורא לא הוה מעצם התפילין וכנ"ל ורו"ק.

ומ"ש להביא דאיה מרבדי הטו"ז סי' ל"ב סקל"ז שמסיק דאפילו היכא דלמעלה בין הבתים נמצא דק הגליון והפרשיות מונחים למטה כשר והפמ"ג ביאר דבריו דלמטה הוא בית אחד ממש דק למעלה נפרדין ד' בתים וכשר בדיעבד בכך כ"ש בנ"ד שהשאלה בשל יד ורוב מונח בבית דק מקצתם בולטים למטה בחלל שבתיתורא שכשר ולפענ"ד ק"ו זה פריכא הוא דהתם בדין דהטו"ז אין החסרון בדין תפילין דלמטה ולמעלה הכל תפילין הוא והפרשיות מונחים בבית של תפילין אלא דהחסרון דליכא ד' בתים ולזה ס"ל דדי בהיכר ד' בתים ולא בעי בתים ממש

המונח בחיתורא אבל אם הפרשיות עם כל הכתב נכנסות בעצם הבית רק הגוילין של הפרשיות יוצאין מחוץ לבית ונכנס בחיתורא אולי כה"ג מקרי הפרשיות כולם בתוך הבתים ואמאי לא נתיר כה"ג ועכ"פ אפילו לא נתיר שהגוילין יכנסו בהחיתורא אבל שיקפול הגוילין ויכניס הכל בבתים לכאורה ליכא קפידא. וקצת יש לדייק כן בלשון הברוך שאמר דכרוחב הפרשיות היינו מה ששייך להפרשיות מדינא כלומר הכתב אבל הגוילין הגם שהם ג"כ מדינא מ"מ לענין לעכב בכגון זה אולי לא אמרו, גם יש לחלק אם גוילין הם יותר מכשיעור הצריך לפרשיות שהרי בעיקר הדין אי מותר לחתוך הגוילין נחלקו בו אבות העולם, דאף שנסתפק בארץ צבי שם אי קפול מבטל הכתב ורצה להביא מזבחים י"ח ע"ב מרושלין ע"י אבנט דאמרינן אבנט מייגז גיזו ועיין שבת כ"ט והגאון מהרש"ק בספר החיים סי' ש"א כתב דהו"ל כגזוז לגמרי אפילו לענין הוצאה בשבת ע"ש, מ"מ נראה דדוקא במקפל הכתב מספקא אבל בגוילין ליכא דבר שמבטל, וגם כי בעצם ההלכה כבר הארכתי דבגמ' שם לא אמרו אלא בכגד העומד לגזוז ועיין חולין ע"ב ע"ב דבגד לאו לחתיכה עומד כסתמא ועיין תוס' שבועות מ"ג וכבר הארכתי בס"ד כזה. וכ"ש כשהגוילין ארוכים יותר מהשיעור.

המותר כדי להשוות הגליונות שלא תהיה אחת ארוכה ואחת קצרה ודעת הריב"ש שאסור אף שיצטרפו לגזוז כל הס"ת ודעת מהר"ם דכיון דבאופן אחר יגזו הס"ת ניחא להו להגליונות להקצץ מאחר שאחרת כל התורה עומד להגזו עם הגליונות ונחלקו רבותינו הצדיקים האחרונים בגליונות יותר מכשיעור אי מותר לגזוז דעת המשאת בנימין סי' ק' הביאו המג"א א"ח סי' של"ד סקנ"ד, שכל שהגליונות יותר מכשיעור מותר לקצץ אפילו לכתחילה אמנם בספר בית הלל הביא בשם הזוהר דאף אם הגליונות רחבים יותר מכשיעור אפ"ה הם בקדושת ס"ת והביא ראי' מגמ' ב"ב אין עושין ס"ת לא ארכו יתר על הקיפו ולא הקיפו יתר על ארכו ע"ש ועיין מסכת' ידים פ"ג מ"ד גליון שבספר שלמעלן ושלמטן ועיין ר"ם ור"ש שם ועיין סמ"ג לאוין ג' ד"ה כתב בה"ג, כתב שם שלא במקומו לא קדוש גליון דידיה וכו' ע"ש ומצאתי בשו"ת שכו"י ח"ג תש' פ"ו שנשאל מגיסו הגר"ד אפענהיים בס"ת כתוב על קלף צבי והגליונות ארוכות ומחמת הכובד קשה להגביה הס"ת אי מותר לקוצצן אחר השיעור והביא דברי המ"ב וחלק עליו ועיין ספרי משנה הלכות ח"ב סי' י"ט באריכות. ופלא על הגאון מהרש"ג ח"א סי' ה' שדן בזה וחלק על בעל תשורת ש"י ח"א סי' רנ"ה בסברא ולא זכר השר כלל מכל הני פוסקים.

ובספרי (משנ"ה ח"ב סי' ח"י) הבאתי מחלוקת הריב"ש ומהר"ם פאדווא הביאם הד"מ יו"ד סי' ר"ץ וברמ"א שם בס"ת שבלה וצריך תיקון ולא מצא מטלוינות כי אם לקצוץ גליוני הס"ת עצמו ולעשותם מטליתים ולגזוז

ואומר אני מעתה לא מיבעיא לדעת המ"ב דיותר מכשיעור מותר לגזוז לכתחילה א"כ האי גליון אינו מן התפילין כלל וא"כ לא איכפת לן אם מונח מחוץ לבית על החיתורא דרק

אין לו דיני תפילין שיצטרך להיות בבית בפנים דוקא, וגם לצרף הספק אי תיתורא מקרי תפילין כי אפשר דכה"ג ליכא איסור רק בעי שהפרשיות יהיו בתוך הבית והתיתורא בכל אופן שהוא לכן כה"ג שרק הגליון יותר מכשיעור הוא חוץ לבית או שיקפול הגליונות על הפרשיות ויכנס הכל לתוך הבית אלא שהגליונות יהיו מקופלין כה"ג לפענ"ד יש להקל ודו"ק.

וכרע נכנסו לביתי ידידי הרה"ג ר' פתחי' פריעד שליט"א עם מר בריץ הי"ו להתייעץ באיזה ענין ואמרתי להם מה שכתבתי לחדש והעירו לי שידוע להם שפתחו תפילין של מרן החפץ חיים זצ"ל"ה לאחר פטירתו ז"ל ומצאו שסוף הפרשיות היו מקופלים ומונחים בהבחים וזהו הדבר לפלא בעיני ואמרתי להם שאולי לא היו מקופלים רק הגליונות עכ"פ ראיתי בזה שמן השמים הסכימו לפסק הנ"ל עכ"פ בגליונות מקופלים וכמ"ש וברוך שמסר עולמו ביד שלוחי אמת.

והנני ידי"ג דושכ"ג בכוח"ט בלב ונפש

מנשה הקטן

התפילין צריכין להיות בתוך הבית ולא הגליון שאינו חלק מן התפילין שהרי אפילו לקוצצו מותר אלא אפילו להחולקין דכל שהגליון עליו כולו נתפס בקדושה ואסור לגזזו ומיהו פשוט דחלק הגליון שהוא יותר מכשיעור הגם שהוא נתפס בקדושת תפילין מ"מ אין לו דין מדיני תפילין עצמן לענין דיני תפילין ואינו פוסל התפילין אם נחתך באונס או נפל על הגליון דיו וכיוצא בו בקיצור הגליון שהוא יותר מכשיעור להפוסקים דאסור לקצוץ מ"מ אין לו דין קדושת תפילין עצמן שיצטרך להיות עליו דיני תפילין נמי ולא מיבעיא למ"ד דקדושת הגליון יותר מכשיעור אינו אלא מדרבנן והורדתו מקדושה נמי אסמכתא בעלמא הוא ועיין מהרש"ג הנ"ל ועיין מהרש"ם ח"ג סי' ק"ב אי יש דין לב ב"ד מתנה ביחיד ומה שהאריך שם דאם דרכו של הסופר לחתוך הגליון גם לאחר הכתיבה לבר"מ עלי' והו"ל כהא דגליון הספרים שהביא המג"א בשם אגודה המחתך בספרים חדשים מותר וא"כ הי' נפ"מ בין חדשים לישנים ולדין עכ"פ הו"ל ס"ס ספק אם הגליון בכלל יש לו קדושת תפילין וכדעת המ"ב ואפילו נימא דיש לו קדושה מ"מ כל שהוא יותר מכשיעור

הגאון רבי חיים ישעיה קעניג
אברק"ק יאקא שליט"א
ומח"ס שו"ת חקי חיים
מלפנים ר"מ בישיבתינו הק'

בדין כתיבת התגין בתפילין ואם מותר לסופר לכתוב הפרשיות טרם שהתפלל

דאצריך אצרוכי דדברי הב"ח הוא לאשמענין דאף שמדינא יש לתייגן לשיטתו ולא הוכשרו עד שמתייגן מ"מ אין בזה פסול דשלא כסדרן, והמג"א נקיט לשון "טוב לתקנם" דקמ"ל דמה שיש לחוש לשיטת הב"ח, הוא דק מטעם מהיות טוב אל תקרא וגו', והוא רק בגדר "הידור" ותו לא, כי בשו"ע נפסק בלי חולק שאין לפסול אף כשלא תייגן, וכן בדע"ק סק"ח כתב שאין דברי הב"ח מוכרחים לחלוק על השו"ע - לכן נ"ל כיון דהכל מודים דאין בתגין הדין דכתיבה של כסדרן, גם מה שיש לתייגן נפסק במג"א דהוא מצד מהיות טוב, לכן אם יש לנו איזה צורך לתייגן לבסוף יהיה מה שיהיה, מותר לעשות כן, דהרי משום חשש שלא כסדרן ליכא כהנ"ל, וכל הצורך לתייגן הוא משום הידור כהנ"ל ובצורך קצת יש להקל אם תייגן לבסוף כנלענ"ד.

(ב) ואודות אם מותר לקדר"ג לכתוב פרשיות תפילין טרם שהתפלל תפילת י"ח כמו שנפסק בשו"ע או"ח סימן פ"ט סעיף ג', אמנם כיון דכתיבת תפילין הוא מלאכת מצוה, לכן אין לחוש אם כותב קודם שיתפלל כמבואר בסימן ל"ח סעיף ח' ובהגה שם.

הנה עיניו שפיר חזו, מהו שכתב המג"א בסימן הנ"ל, דאם עיקר כוונתו

בימי האורה, ישיג ששון ושמחה, ויזכה לשמוע קול מבשר ברינה ה"ה כבוד האברך המופלג בתוי"ש בנש"ק ואילי תרשישים כש"ת מו"ה הרב יוסף פאנעט שליט"א
אחדשה"ט באהבה. הנני לשאלותיו אם כי אנוקט נפשי בקצרה מחמת קדושת יום השבת המשמש ובאה.

(א) אם יש היתר לכתוב תפילין ומזוזות בלא תגין, ע"ד שיכתוב אותם אחר השלמת הכתיבה, התגין דשעטנ"ז ג"ץ. הנה בשו"ע הלכות תפילין סימן ל"ו סעיף ג' נפסק שצריך לתייג שעטנ"ז ג"ץ, והסופרים נהגו לתייג אותיות אחרות, ואם לא תייג אפילו שעטנ"ז ג"ץ לא פסול, ובמג"א שם בשם הב"ח דאם לא תייג שעטנ"ז ג"ץ הוא פסול, אלא שמסיים דטוב לתקנם ואפילו בתפילין מועיל תיקון ע"כ, הרי דעת המג"א דאף לשיטת הב"ח אין כאן מיחוש לפסול משום כתיבה דשלא כסדרן. אלא שראיתי מקשים דמה חידש המג"א בזה, דהלא כה דברי הב"ח ומיהו אף אם לא תייגן כלל, אפילו בתפילין מועיל להם תיקון לאחר שכבר נכתבו ואין בזה משום שלא כסדרן, א"כ מה הוסיף המג"א בדבריו. אלא שנ"ל

המצוה למיחב ריפתא לעניא ע"כ. לענ"ד אין זה רמיון דידוע מפי ספרן של צדיקים אשר במצות צדקה וגמילות חסדים המעשה מכריע, ומחשבה אין מועיל בו [ועיין בר"ה ו' ע"א האומר סלע זו לצדקה ע"מ שיהיה בני הרי זה צדיק גמור, הרי דמסתכלין על המעשה ולא על המחשבה], ומבואר בשו"ע יו"ד הלכות צדקה סימן מט"ד סעיף ו' דהמעלה הגדולה שבצדקה הוא אם עושה שותפות עם העני. וכב"י כתב הטעם מפני שהמלוה מעות לחבירו בלא ריוח הלוה בוש שהוא נהנה מחבירו בדבר שאין חבירו נהנה כלל אבל בעושה שותפות אינו בוש כלל מאחר ששניהם נהנין עכ"ל, כי במעשה צדקה וגמ"ח, המעשה שעושה עם העני מכריע ומחשבתו לא מעלה ולא מוריד, משא"כ בשאר מצוות אם עיקר כוונתו להנאת עצמו הדין עם המג"א והצדק עמו. ודוגמא לזה מצינו בשלטי גבורים שבת פרק האורג וז"ל הרשב"א כתב והביאו הר"ן ומגיד משנה פ"י מה' שבת שאם היה יודע קודם שסגר את הפתח שהיה בביתו צבי, שמותר לסגור ביתו ולשמור ביתו והצבי שבתוכו. שאע"פ שע"י הנעילה נצוד הצבי ממילא, ובלבד שלא יתכווין לשמור את הצבי לבדו, אלא שמתכווין נמי לשמור את הבית. והר"ן ורמב"ן חולקים עליו וסוברים דבכל אופן אסור לנעול אפילו אם יש לו מחשבה אחרת. ועיין במג"א סימן שט"ז ס"ק י"א שמביא דעת הרשב"א הנ"ל, וכתב דאף דהשלטי גבורים מיישב דעת הרשב"א מ"מ עיקר כדעת הר"ן והרמב"ן, דאף במקום פסיק רישא דהמעשה של הפסיק רישא עושה הרבר,

להשתכר אז לא מיקרי עוסק במצוה. וכן נפסק להלכה בצרוך השלחן סימן ל"ח ס"א, דאחר שהעתיק דין הנ"ל מהשו"ע דבשעה שעוסק במלאכת כתיבה והגיע זמן ק"ש אין לו להפסיק, ומסיק שם והסופרים שלנו שעושים לשם פרנסה מחוייבים להפסיק בכל ענין עיי"ש, וכן בשו"ע הרב מעתיק דברי המג"א הנ"ל בלי שום חולק - ומה שמביא הדר"ג הביאור הלכה שמסתפק אי שייך הדין של המג"א לגבי כתיבה, כלומר דהכתיבה הוא עצם המצוה כמש"כ וכתבתם וקשרתם, וא"כ אפילו אם מכווין להשתכר הוא ג"כ בכלל של העוסק במצוה פטור מן המצוה, והדין של המג"א נוהג רק בתגרי תפילין. נ"ל דאין להניח פשיטותם של הפוסקים השו"ע הרב והערה"ש מפני ספיקו של הביאור הלכה - ובמשנה ברורה העתיק דברי המג"א כהווייתו, נראה מזה דגם הוא נקיט להלכה כהני פוסקים.

ועיין בספר חתן סופר סדר עבודת היום, שעד הטוטפת סימן ט"ו שהסכים ג"כ להלכה לדעת המג"א דאם כוונתו להשתכר, אז אינו בגדר עוסק במצוה שיהיה פטור מן המצוה, והביא שם ראייה לדברי המג"א מלשון המשנה בסוכה דף כ"ו עיי"ש.

ומה שהקשה בביאור הלכה על דינו של המג"א מב"מ דף פ"ב ע"ב מר סבר מצוה קעביד שהלוהו ומר סבר לאו מצוה שלהנאתו מתכוין, וברש"י ד"ה במלוה צריך למשכון ואפ"ה איכא מצוה עכ"ל, הרי דס"ל לר"ע דהלכה כמותו, דאפילו שהוא מכווין להנאתו ג"כ מיקרי עוסק במצוה ופטור מן

שערי הלכות

מג

ג) מה שמביא הרד"ג מספר קסת סופר בנידון קולמוס של מתכות לכתוב בו תפילין משום הידור מצוה, שמתיר אף לכתחילה. בוראי דאוי לסמוך עליו אף שלא בשעת הרחק, כי ידוע לדב המוסמך בעניני הלכה, ובפרט בהלכות סת"ם כמבואר בהסכמת מרן החת"ס ז"ל.

והנני בזה ירדו דוש"ת, ומברכו שחפץ ה' בירו יצליח בכל עניניו בשלימות הגוף ונפש

בעה"ח ג' כסלו תש"נ לפ"ק

חיים ישעיה קעניג

למתכוין, ומ"מ אין חוששין למחשבה אחרת מכש"כ בנידון רידן דמחשבתו הוא למסחר, והוא העיקר אין לנו להקל ולומר דכיון שמכוין ג"כ למצוה יהיה נחשב כעוסק במצוה, וק"ו לפ"מ שהעלה בשלטי גבורים דאף הרשב"א ס"ל דק בשבת, דכיון דדחמנא קפיד בשבת שיהיה מלאכת מחשבת, לכן לגבי פסיק דישא פוסל בו כל מחשבה אחרת מלהיות עליו שם מלאכת מחשבת אבל כמצות אחרות בוראי קובע עיקר מחשבתו, לכן נ"ל דאין לזוז מפסקו של המג"א ותלי"ת.

הרב אהרן אליעזר ליפא הלוי זילבערמאנן
הראש הכולל

בענין תפילין וציצית הי מינייהו קדים

דמלאכא אשכחיה לרב קטינא דמיכסי
סדינא א"ל קטינא קטינא סדינא בקייטא
וסרבלא בסיתוא, ציצית מה תהא עליה
א"ל ענשיתו אעשה א"ל בזמן דאיכא
ריתחא ענשינן עיי"ש. וכתבו התוס' שם
בד"ה ענשיתו אעשה, כי האי שאין אדם
חייב לקנות טלית המחוייב אם אין לו
אבל עשה גמור אפילו ב"ד שלמטה היו
מכין אותו עד שת"נ [כתובות פ"ו ע"א].
וכ"כ בשטמ"ק שם [על הגליון] אות ו'
עיי"ש. נמצא דעל מצות ציצית אין
מענישין כי אם בעידן ריתחא משא"כ
על מצות תפילין מענישין גם שלא
בעידן ריתחא, וא"כ היכי אפשר לומר
דציצית קודמין לתפילין.

ובאמת אי משום הא לא איריא
דשיטת התוס' הנ"ל שחילקו בין מצות
ציצית לשאר מצוות, לאו כו"ע ס"ל הכי
וכיבואר. דבריטב"א בר"ה ט"ז ע"ב על
מה שאמר ר"י שם, כל שנה שאין
תוקעין בתחילתה מריעין לה בסופה.
ובתוס' שם לאו דאיקלע בשבתא אלא
דאיתיליד אונסא. ובטור"ז או"ח סו"ס
תקפ"ה הקשה הלא קיי"ל אונס רחמנא
פטריה, וא"כ איפוא למה מריעין לה
בסופה. ובריטב"א כתב וז"ל מדנקט
האי טעמא משמע שאינו אומר שאין
תוקעין כלל דא"כ ל"ל האי טעמא והלא
זה יום הדין ואמר הקב"ה שנתרצה
לפניו בשופר וכו', כאדם המתרצה
בקרבנו ומתכפר לו וכשאנו פושעין
במצוה זו אנו נענשין (לא מפני מצוה
זו) "בהא לא ענשו כלל ב"ד של מעלה

בבאה"ט רס"י כ"ה כתב וז"ל הרב
בשיורי כנה"ג פסק דמי שאין ידו משגת
לקנות ציצית ותפילין, דציצית קודם
עיי"ש. והמחבר בני חייא וע"ת והלק"ט
ח"א סימן נ"ד ובתשו' יד אליהו סימן
מ"א והיד אהרן כולם כאחד חלקו עליו
ופסקו דתפילין קודם עיי"ש עכ"ל
הבאה"ט. וכן פסק החיי"א כלל י"ד
סעיף כ"ח ופשיטא שקודמת מלקנות
ציצית שאינן אלא חובת טלית והו"ד
בכה"ח סימן ל"ח סקל"ד וכן הביא
במשנ"ב סימן כ"ה סק"ב דהכריעו
האחרונים דתפילין קודמין, כי ציצית
הוא רק מצוה אם יש לו טלית של ד'
כנפות, ותפילין הוא חובה, ומי שאינו
מניחן הוא בכלל פושעי ישראל בגופן
וכדלקמן בסימן ל"ז כו'. וע"ע בשו"ת
ויצבור יוסף סימן ס"א.

(א) ובמקור הדבר בכנה"ג רס"י כ"ה
כתב וז"ל אמר המאסף נסתפקתי מי
שאין ידו משגת לקנות ציצית ותפילין
איזה מהם קודם לקנות. ויראה לי
דציצית קודם משום דשקולה כנגד כל
המצוות כדתניא בפרק התכלת [מנחות
מ"ג ע"ב] עכ"ל.

והנה שיטת כנה"ג מרפסין איגרא
דהלא מצות תפילין היא חובת גברא
משא"כ ציצית היא חובת טלית, ובאם
אין לו טלית של ד' כנפות אינו חייב
בציצית וכנ"ל, א"כ איפוא ס"ל דציצית
קודמין לתפילין.

זאת ועוד אחרת דבמנחות מ"א ע"א

מ"ע שוה מצות תפילין למצות ציצית, אבל עכ"ז עצם מצות תפילין חמורה ממצות ציצית וכתבאר, ולמה ס"ל דציצית קודמין לתפילין. ולא רק שתפילין חמורה מציצית לגבי האדם, אלא גם בעצם המצוה, גדלה קדושת תפילין מציצית, ועיין ביומא דף ז' סע"ב דאמר רבה בר רב הונא חייב אדם למשמש בתפיליו בכל שעה ושעה ק"ו מציץ ומה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת אמרה תורה על מצחו תמיד, שלא יסיח דעתו ממנו, תפילין שיש בהן אזכרות הרבה עאכו"כ [ועיי"ש דף ח' רע"א בתור"ה ומה]. ק"ו ב"ב של ק"ו בציצית שאין בהן אפילו אזכרה אחת, שקדושת תפילין גדלה מציצית.

ובאמת י"ל דלדידן ליכא נפקותא בזה לפמש"כ בשמן המאור להג"ר מאיר גלונא זצ"ל בדעת המחבר דאפשר דס"ל דדוקא בזמן שהיה תכלת, אז שקולה מצות ציצית כנגד כל המצוות כדיליף לה במנחות מ"ג ע"ב מקרא דוראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' עיי"ש, דקרא איירי בזמן שהיה תכלת אבל ציצית בלא תכלת אה"נ שאינה שקול כנגד כל המצוות והו"ד בילקוט הגרשוני על שו"ע או"ח סימן כ"ה אות ב' [והארכנו בזה במקו"א דד"ז תלוי בפלוגתת רש"י והרמב"ן עה"ת בפירושא דהאי קרא עיי"ש ודו"ק]. ונמצא לפ"מ דקיי"ל [מנחות ל"ח ע"א, בר"פ] התכלת אינה מעכבת את הלבן, ולכן ככה"ג שאין לו תכלת אזי מצות ציצית אינה שקולה כנגד כל המצוות, ושפיר תפילין קודמת, ורק בציצית עם תכלת שהיא שקולה כנגד כל המצוות אזי נאמר דציצית קודם, ולכן לדידן

אעשה אלא בעידן ריתחא", אלא כי בביטול ריצוי ומצוה בטל קרבן ובטלה כפרת עונותינו הקודמין ומתחייבין בדין כמו שחטא ואינו מביא קרבן עכ"ל. ודייק הכל"ח בפ' וירא דס"ל להריטב"א דאין לחלק בין מצות ציצית לשאר מצות, ובכל מ"ע אמרין הכי דרק בעידן ריתחא מענישין אעשה משא"כ שלא בעידן ריתחא אין מענישין עליה.

וכל הדרשנים שכתבו דעל עשה אין מענישין רק בעידן ריתחא, ובתוכם הגרש"ק זי"ע בספרו אמרי שפר עה"ת בפ' תולדות בסוף פסוק ואחרי כן יצא אחיו גו' וז"ל בתוך הדברים דרמ"ח מ"ע יש אך אחז"ל דעל עשה לא ענשינן רק בעידן ריתחא. מיהו שני מ"ע יש דענשינן אף שלא בעידן ריתחא דהיינו פסח ומילה שמפורש עונשן בכרת עיי"ש, וע"ע בככור שור בחידושיו למס' ב"ב דף ט' ע"ב וז"ל דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, כי היכי דעונשה ליכא, דהא דמכין אותו עד שת"נ היינו לעשות העשה אבל בשכר ביטלה אין ב"ד מענישין עליה אבל ל"ת דמלקין עליה ה"נ שכרה בעוה"ז איכא עכ"ל. ועוד, ואכ"מ, ולכאורה והלא מהתוס' והשטמ"ק הנ"ל מפורש להיפך. ובהאמור לק"מ דאזלי בשיטת הריטב"א הנזכר.

ולאור האמור מיושב לפ"ז שיטת הכנה"ג, שליכא נפק"מ בין מצות ציצית למצות תפילין לגבי עונש, ולהכי ס"ל מכיון דמצות ציצית שקולה כנגד כל המצוות, לכך ציצית קודמין לתפילין.

(ב) ברם קושיא הראשונה במקומה עומדת דאה"נ דלגבי עונש על ביטול

בשיטת הח"צ רחבד מינייהו עדיף לא אמרינן אין מעבירין על המצוות, ולכן בכה"ג דמצות תפילין חמורה, ראוי להקדים תפילין לציצית.

איברא דכל זה אינו דעד כאן לא פליגי הרדב"ז עם הח"צ רק היכא דיקיים המצוה הקלה במקום, והחמורה במאחר, אי אמרינן בזה אין מעבירין עה"מ ויקיים הקלה עכשיו או שיקיים החמורה ואזי ימתין. אבל כשיקיים המצוה באותו הזמן בוודאי יקיים החמורה והמצוה שהיא חובת הגוף, והכא כנ"ד אי יקיים מצות ציצית או מצות תפילין, אין כאן שאלה של המתנת זמן או כעת או למחר, רק באיזה מהם יבחר, ובכה"ג אין כאן שום מעביר על המצוה לכן בוודאי תפילין קודמין. ומה דקיי"ל דראוי להקדים ציצית לתפילין היא רק בסדר לכישתן, אבל כשאינן לו שניהם בוודאי ילבש התפילין. וגדולה מזו פסק שם ברמ"א על אתר מיהו אם תפילין מזומנים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאים טלית מעטפו. לכן אין לזה שום שייכות לפלוגתת הרדב"ז עם הח"צ וז"פ. והרי זה דומה למה דקיי"ל בסימן כ"ו ס"א אם אין לו אלא תפלה אחת מניח אותה שיש לו ומברך עליה שכל אחת מצוה בפני עצמה. וה"ה אם יש לו שתיים ויש לו שום אונס שאינו יכול להניח אלא אחת מניח אותה שיכול. ובמג"א שם שום אונס, כגון שצריך לצאת לדרך ואין יכול לעכב להניח ש"י, מניח ש"ר לכד ולא חיישינן למ"ש כל זמן שבין עיניך יהיו שתיים עיי"ש ובנו"כ השלחן, והרי לן מזה דמניח ש"ר לכד אף דכתיב והיו גוי וילפינן מינה כל זמן שבין עיניך

דאין לנו תכלת בזה"ז, גם הכנה"ג מודה דתפילין קודמת לפ"ז. אבל עכ"ז הקושיא במק"ע, דאף אם נניח כדבריו של השמן המאור מ"מ הלא הכנה"ג מיירי בזה"ז שאין לנו תכלת. וברמן כל דין הלא אף בציצית עם תכלת ששקולה כנגד כל המצוות לכו"ע, ג"כ תפילין קודמת כנתבאר לעיל.

ג) ולכאורה היה מקום לומר דפלוגתתם תליא בפלוגתת הרדב"ז והח"צ. דהרדב"ז ח"ב סימן י"ג כתב כמי שהיה חבוש בבית האסורין ונתנו לו רשות לצאת פ"א בשנה אין חוששין למצוה קלה או חמורה אלא כיון דקיי"ל אין מעבירין על המצוות, המצוה הראשונה שתבא לידו ואי אפשר לעשותה בבית האסורין יעשנה. והח"צ בסימן ק"ו הקשה עליו והעלה דלא אמרינן אין מעבירין עה"מ אלא בשתייהן שוות אבל לא בחד מינייהו עדיף עיי"ש. וגם ברדב"ז גופא מביא כן מא' מחכמי דורו. ובאחרונים האריכו בדבריהם עיין בקצוה"ח סימן ק"ד סוסק"ב ובנשמת אדם כלל ס"ח ס"א ובחקר הלכה בתחילתו בערך אין מעבירין עה"מ וכחתן סופר בשער הטוטפת וקדימתו וחיוב המצות סימן יו"ד.

ואמור מעתה דהכנה"ג אזיל בשיטת הרדב"ז דהמצוה הראשונה שבא לידו צריך לקיימה, ויען דציצית קודמין כלבישתן לתפילין כדקיי"ל ברס"י כ"ה אחר שלבש טלית מצוייץ יניח תפילין שמעלין בקודש עיי"ש ובכ"י ובנו"כ השלחן בטעמא דמילתא, על כן ס"ל להכנה"ג דראוי להקדים ציצית לתפילין משא"כ החולקים על הכנה"ג אזלי

איסור קל לגבי חד לאו דשבת ואע"ג דהוי איסור סקילה עכ"ל הר"ן ביומא שם. ועע"ש ברא"ש סימן י"ד ובק"נ אות ג' ובמג"א סימן שכ"ח סק"ט וע"ע בפר"ד דרוש י"ט ושעה"מ בפיי"ד מה' מאכ"א הי"ז ושו"ת ח"ס חאו"ח סוס"י פ"ב ומנחת עני סימן כ"ט ביומא שם [דף ד' ע"ב מדה"ס] ושנות חיים להגרש"ק זי"ע תשו" ס"ט ותבואות השרה ח"ה בשער ברכת המועדים שער א' אות ד' ועוד.

וחדית לן הר"ן דאיסור לאו כמה פעמים חמירא מאיסור סקילה פעם אחת, והגאון האדיר ר' יוסף ענגיל זצ"ל בספרו לקח טוב כלל ט"ו האריך בזה הרבה כדרכו בקודש והביא מכמה וכמה מקומות להוכיח דריבוי הכמות מכריע האיכות. ובתוכס הביא באות ו' מהא דתנן התם באבות פ"ג מט"ו והכל לפי רוב המעשה דפירש הרמב"ם שם דנתינת מאה פעמים צדקה אף שנותן בכל פעם רק פרוטה אחת שכרם גדול יותר מאם נותן לעני אחד בפ"א מאה פרוטות ואע"פ שנתנית מאה פרוטות כאחת היא התפעלות גדולה יותר של נדיבות לב עכ"ז ריבוי ההתפעלות עדיף מגודל ההתפעלות וכ"ה בכל המצוות. וזהו שאמרו והכל לפי רוב המעשה ולא אמרו לפי גודל המעשה דמעשים מרובים קלים עדיפי ממעשה אחת גדולה עש"ה. ומבואר דריבוי הכמות מכריע את האיכות. ונהי דלפי הטעם שנתן הר"מ שם אין ראייה עיי"ש, עכ"ז לסברת הר"ן הרי אין הכרח לטעמו של הר"מ רק יש לפרש המשנה כפירושו ולא מטעמיה רק מטעמא דהר"ן דריבוי הכמות עדיף מגודל האיכות וע"כ אמרו

היו שתיים [סי' כ"ח ס"ב], ק"ו לנ"ד דצריך להניח תפילין ולא ציצית ודו"ק.

וביתר שאת מצינו כשאין ידו משגת לקנות שניהם ש"י וש"ר, כתב בשלמי צבור בשם תשובת דבר שמואל והביאו בשע"ת סימן כ"ה סק"א דיקנה ש"ר דקדושתו חמודה. והרי זה דאיה ברורה למש"כ, דככה"ג שמניח רק תפלה אחת אין כאן משום מעביר עה"מ וה"נ בציצית ותפילין וז"פ. וחידוש דבשו"ת ויצבר יוסף סימן ס"א סוף אות א' הביא כן ממרחק לחמו מספר נפש חיה, ומפורש כן בשע"ת בריש הלכות תפילין כנזכר.

ד) ומקום אתי לומר לחזק פסקו של הכנה"ג עפ"מ שחירץ הר"ן על מה שנשאל הראב"ד ז"ל כמה דקיי"ל ביומא דפ"ג ע"א מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל. טבל ונבילה מאכילין אותו נבילה. טבל ושביעית שביעית כו'. דאם היה חולה שיש בו סכנה וצריך לשחוט לו תרנגולת, למה לא נאמר לנכרי שינחור לו ונאכילנו הנבילה שאין בה אלא איסור לאו, ולא נשחוט ונדחה שבת שיש בה איסור סקילה. ותירץ הר"ן ז"ל דלגבי חולה אין איסור נבילה קל מאיסור שבת, דנהי דנבילה איסור לאו, ושבת איסור סקילה, איכא חומרא אחרינא בנבילה, לפי שהאוכלה עובר בלאו על כל זית וזית שבה כדאמרין לגבי נזיר [נזיר מ"ב סע"א] שהיה שותה יין א"ל אל תשתה אל תשתה והוא שותה חייב על כל או"א, אבל לענין שבת לא עבר אלא בשעת שחיטה וחד לאו הוא דאיכא כו' ומשו"ה לאוין הרבה דנבילה לא מקרי

והכל לפי רוב המעשה ולא אמרו לפי גודל המעשה וז"פ עכ"ד הלקח טוב. עיי"ש עוד.

ואם שכן באיסורים שונים משני שמות באיסור לאו ואיסור סקילה ק"ו ב"ב של ק"ו בשני מ"ע כגון תפילין וציצית, דשניהם הנם מ"ע, רק תפילין חמירא מפאת שהיא חובת הגוף משא"כ ציצית שהיא חובת תלית אבל הצד השוה שבהן ששניהם מ"ע המה, לכן באופן שאי אפשר לו לקיים שניהם י"ל דאף תפילין חמורה מ"מ כשיקנה לו תלית עם ציצית, שכזה ילבוש עצמו כל היום, ועי"ז יקיים מצות ציצית כל היום משא"כ באם יקנה לו תפילין שיהא עליו רק בשעת ק"ש ותפלה כדקיי"ל בסימן ל"ז ס"ב מצותן להיותם עליו כה"י אבל מפני שצריכים גוף נקי כו' ושלא יסיח דעתו מהם ואין כל אדם יכול ליהודר בהם נהגו שלא להניחם כה"י ומ"מ צריך כל אדם ליהודר בהם להיותם עליו בשעת ק"ש ותפלה. ובסימן כ"ד ס"א וטוב ונכון להיות כל אדם זהיר ללבוש תלית קטן כל היום כדי שיזכיר המצות בכל דגע וע"כ יש בו חמשה קשרים כנגד חמשה חומשי תורה. וארבע כנפים שבכל צד שיפנה יזכור. נמצא דציצית היא תמידית ביותר מתפילין לכן יש מעלה ועודף לציצית להקדימה לתפילין.

(ה) ובר מן דין הלא ציצית נוהגת גם בשבתות וביי"ט משא"כ תפילין. ובאמת לפי המבואר במדרש [ילק"ש פ' שלח סי' תש"נ] וז"ל תנא דבי אליהו וימצאו איש מקושש עצים א"ל הקב"ה למשה חלל זה את השבת. אמר לפניו דבש"ע

אתה יודע בכל יום תפילין כראשו תפילין בזרעו ודואה אותן וחוזר בו, עכשיו שאין עליו תפילין, חלל זה את השבת. א"ל הקב"ה למשה צא וכדור להם דבר שינחנו בו בשבת וכימים טובים שנאמר ועשו להם ציצית לדודותם, אין לדודותם אלא לדור תם ואין תם אלא יעקב שנאמר ויעקב איש תם, תם מגזל. תם מג"ע. תם משפ"ד עכ"ל. הרי דמצות ציצית ניתנה דק כדי שיהא להם מצוה בשבתות וביי"ט כדי לשומרן, ועיין במנחות מ"ג ע"ב רבי אליעזר בן יעקב אומר כל שיש לו תפילין כראשו ותפילין בזרעו וציצית בכגרו ומזוזה כפתחו הכל כחיזוק שלא יחטא שנאמר והחוט המשולש לא במהרה ינתק ואומר חונה מלאך ה' סביב לידאיו ויחלצם עיי"ש, ונמצא דציצית ששומדין את האדם [ועיי"ש דמ"ד ע"א], גם בשבתות וביי"ט משא"כ תפילין, לכן ראוי להקדימן לתפילין וק"ל.

וכזה הרווחנו עוד דגם אם נאמר דיהיה התפילין עליו כה"י דבלא"ה יש הרבה שיטות שסוברים כן [עיין בר"מ בסופ"ד מה' תפילין ובלבוש סי' ל"ז] ובחקר הלכה בערך תפילין סימן י"א הביא דאיה לדבריו ובפמ"ג שם בא"א סק"ב והאריכו בזה ואכ"מ], נמצא דאה"נ תפילין קודמין לציצית. ומה גם דגם בציצית מכואר שם בסימן כ"ד סוס"א לפחות יזהר שיהיה לבוש ציצית בשעת התפלה, ונמצא דליכא עודף לציצית מתפילין, אבל היות שבשבתות ויי"ט לא יהא עליו התפילין דק הציצית, אמטו להכי ציצית קודמת.

שערי הלכות

מט

דבעי גוף נקי והוא ירא שמא לא יזהר בקדושה ובטהרה לא. ופירש הרא"ש שם אע"ג דעבירה היא דבקל יכול לזוהר בשעת ק"ש ותפלה מ"מ לא מיקרי בהכי פושעי ישראל בגופן. אבל מתוך דברי רבינו דאהא דמי שאינו מניחן הוא בכלל פושעי ישראל בגופן כתב לכן צריך כל אדם לזוהר בהם נראה שאין מפרש כפר"ת אלא כל מי שאין מניחן מאיזה טעם שיהיה, הוא בכלל פושעי ישראל בגופן, דאילו לפר"ת כל שאינו נמנע מלהניחם משום כיוזי לא הוי בכלל פושעי ישראל כו', עד וכן נראה מדברי רבינו ירוחם. ואפשר שזה ג"כ דעת הרא"ש שבהלכות תפילין כתב סתם דפושעי ישראל בגופן הוי קרקפתא דלא מנח תפילין עכ"ד הבי.

ואמור מעתה דאם נאמר כדעת הר"ת דאם אינו מניחן בשביל איזה אונס או אמתלא אחרת לא הוי בכלל פושעי ישראל בגופו נמצא דאם יקנה מהמעות הללו ציצית, לא הוי בכלל פושעי ישראל בגופו משא"כ להטור שלא חילק בכך, ובכל אופן אם אינו מניחן הרי הוא בכלל פושעי ישראל בגופו לכן מוטב לקנות לו תפילין כדי שלא יהא בכלל פושעי ישדאל בגופו. ולכן הכנה"ג אויל כשיטת הר"ת דבכה"ג שאינו מניח תפילין בשביל סיבת אונס לא הוי בכלל פושעי ישראל בגופו, אוף הכי דקנה ציצית לעצמו, ועל מצות תפילין אין לו דבכה"ג לא הוי בכלל פושעי ישראל בגופו, לכן ס"ל דבשביל דציצית שקולה כנגד כל המצות ראוי להקדימן משא"כ הפוסקים [הנ"ל בפתח דברינו] החולקים על הכנה"ג ס"ל כשיטת הטור והמחבר דאף בכה"ג

1) ברם לקושטא דמילתא אף שהיא דבר הניתן להאמר מ"מ הכנה"ג לא כתב כן רק דטעמו משום דשקולה כנגד כל המצוות, ולא משום דהיא תמידית ביותר. ובאמת הראשונים שתירצו תירוצים שונים עיין בדבריהם הנ"ל, ונמצא דלא ס"ל כהאי תירוצא דהר"ן דאיסוד קל הרבה פעמים חמירא מאיסור סקילה פעם אחת ועיין בפוסקים הנ"ל מה שפלפלו בדברי הר"ן, ובלקח טוב אי כו"ע ס"ל הכי, וה"נ בציצית ותפילין, ולכן לא כתב הכנה"ג משום דהיא מצוה תמידית וז"פ.

ומה גם דכפמ"ג בפ"כ בריש הלכות תפילין כתב ריש ככאן חקירות רבות כו' דאשונה מ"ש האחרונים ציצית ותפילין איזהו קודם עיין א"ר סימן כ"ה אות א' ואני העני תמה חדא דציצית מצוה, ותפילין חובה בכל יום מימות החול - עיין ר"מ הלכות שבת פ"ה בנר שכתב [ה"א] - ועוד תפילין ב' מ"ע, ראש ויד, וציצית קיי"ל חדא מצוה הוא ארבעתן ובר"מ ז"ל פ"ד מתפילין הכ"ו דעובר בשמונה עשין בדאש ד' ויד ד' אכל פרשה עכ"ל, ולפי"ז אף דציצית היא מצוה תמידית מ"מ יש לתפילין חומר בקודש דהנם מצוות רבות ודרו"ק.

לכן נלענ"ד באופן אחר דבטור סימן ל"ז כתב גדולה מצות תפילין כו' וכל מי שאינו מניחן הוא בכלל פושעי ישראל בגופן לכך צריך כל אדם להיות זריו כהן. ובכ"י שם דכ"ה בר"ה דף י"ז ע"א. וכתבו התוס' [ד"ה קרקפתא] והרא"ש [סי' ה] והר"ן והמרדכי בשם ר"ת דוקא הנמנע מלהניחן בשביל שהמצוה בזויה עליו אבל אם ירא להניח תפילין משום

מניח מחמת איזה טעם לא מיקרי פושעי ישראל. אבל כאמת אכתי לא ידענא, דנהו דלא מיקרי פ"י בגופן אבל מ"מ ביטל מ"ע. ויהיה מזה דאיה דאף ספק איסור דרבנן דוחה מ"ע של תורה. עמ"ש לעיל סימן י"ז סק"ב עכ"ל התהליך. ולדברי הפמ"ג והלבו"ש לק"מ קושייתו דמ"מ ביטל מ"ע, דהלא בין כך ובין כך צריך לבטל מ"ע אחת ואנו דנין דק מי נדחה מפני מי וק"ל.

(ז) ובוה יש לבאר מש"כ התוס' בשילהי מסכת חגיגה אד"ל אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל כו'. וכתבו התוס' בר"פ פ"י נראה לי דלאו בפושעי ישראל בגופן דהא אמרינן בר"ה [י"ז ע"א] פ"י בגופן גיהנם כלה והם אינם כלים אלא בפושעי קצת קאמר עיי"ש. וכבר כתבנו מזה במקו"א לחבר סוף מסכת חגיגה לתחילתה דלכאורה מה זה פושעי קצת, וכי יש בזה חצי שיעור. ובהאמור יובן דשם בר"ה מיירי ממי שאינו מניח תפילין כמזיד דהמצוה בזויה עליו וכמש"כ הר"ת בתוס' ד"ה וכנ"ל [באותו] ובשבת דמ"ט ע"א ד"ה כאלישע דלכן הוה פ"י בגופן משא"כ כאן מיירי ממי שאינו מקיים המצוה מחמת פחד שירא דאינו יכול לקיים המצוה כדבעי למיהוי דבעי גוף נקי וכנ"ל, ולכן לא הוה פ"י בגופן דק מ"מ פושעי קצת הוה וכעין שכתבו התוס' בפסחים דקי"ג ע"ב ד"ה ואין לו עיי"ש ודו"ק.

ובזה י"ל עור מש"כ התוס' נראה ל"י, ומדוע לא קאמדי נראה וכמש"כ התוס' בהרבה מקומות נראה כו'. דהדבר תליא בפלוגתא דרק לשיטת ד"ת וסייעתו וכנ"ל יש לחלק בין היכא

הרי הוא בכלל פושעי ישראל בגופו לכן ס"ל דיקנה תפילין בזה ודו"ק.

וחדאי נפשאי כדאותי דבמג"א כסימן ל"ז עמש"כ המחבר שם בס"א גדול שכד מצות תפילין וכל מי שאינו מניחם הוא בכלל פושעי ישראל בגופן. כתב המג"א בסק"א ודוקא שאינו מניחן בשביל בזוי מצוה אבל הירא להניחם משום דבעי גוף נקי ושמא לא יזהר בקדושתן לא הוי פושע. בשם התוס' והרא"ש והר"ן ומדרכי. עיין סוס"י ל"ח עכ"ל המג"א. ובלבושי שדר עססי' ל"ח, דמבואר שם [בסעיף י"ב, היה צריך לתפילין ומזוזה, ואין ידו משגת לקנות שניהם]. תפילין קורמין למזוזה. משום דהיא חובת הגוף. והרי דבלא"ה קורמין דלא להוי פושעי ישראל בגופו אע"כ דהנמנע מאיזה טעם אינו פושעי ישראל בגופו והתם נמי נמנע מחמת שאין לו על שניהם וה"א מזוזה קודמת אי לאו טעמא דחובת הגוף עכ"ל הלבו"ש, וכן פירש הפמ"ג בא"א סק"א אפשר ס"ב כו' עיי"ש, ונמצא לפ"ז כנ"ד דגם טלית היא מצוה שעל גופו ולא כמזוזה שהיא חובת הבית, והר"ז דמי לתפילין, ובכה"ג לא הוי בכלל פושעי ישראל בגופו ומשום דהיא שקולה כנגד כל המצות ס"ל להכנה"ג דציצית קורמין אף דתפילין היא חובת הגוף וציצית היא חובת טלית ודו"ק.

אולם בתהלה לדרור סימן ל"ז הבין כוונה אחרת במה שציין המג"א לעיין בסוס"י ל"ח וז"ל נ"ל כוונתו מרפסקינן האיבעיא במנורה לחומרא שלא יניח [שם] סעיף י"ג מנורה ומצודע אסורים להניח תפילין, ומה חומרא היא זו שלא להניח תפילין, אלא עכ"ח דמי שאינו

שערי הלכות

נא

ע"כ. ואני אומר דאי משום הא ליתא דהא כתבו התוס' בד"ה דדווקא כשאינו מניח תפילין משום כיווי כשמונע להניחן בשביל שמצוה בזויה עליו הוא דמקרי קרקפתא וכ"כ ב"י בסימן ל"ז בשם המרדכי והר"ן. ואפילו להרא"ש שכתב ב"י שם נראה דמודה דלא מיקרי קרקפתא בזה כיון דקונה מצוה אחרת מיהו מ"מ כיון דלא מצינו דמקרי קרקפתא בציצית אלא בתפילין יש ראייה דתפילין חמירא. כו' ומ"מ נ"ל לדינא שיקנה לתפילין, דציצית לאו חיובא הוא כדלעיל סימן כ"ד ועוד הפוסקים קראו לתפילין מצוה דגופה, וציצית לא קרי מצוה דגופה כמ"ש אבודרהם כו' עיי"ש וב"ה שהנחני בדרך אמת.

וע"ע בשו"ת רעק"א סימן ט' ואכמ"ל ועוד חזון למועד בעזהש"ת.

שעושה כן מחמת פשיעה לבין היכא שעושה כן מחמת פחד ואונס אחר משא"כ להטור ודכינו ירוחם והרא"ש בהלכות תפילין וכמש"כ הב"י וכנ"ל [וע"ע בפמ"ג בא"א רס"י ל"ז] נמצא דכל היכא שאינו מקיים המצוה הרי הוא בכלל פושעי ישראל ואינו נפק"מ מפני מה עושה כן, נמצא דאין לחלק בינייהו, והיא דבר התלוי בסברא ובשיקול הדעת היכי לדייניה להאי גברא להכי כתבו התוס' נראה ל"י דשיטת התוס' היא כן ודו"ק.

אחר כתבי כל אלה ראיתי בא"ר סימן כ"ה סק"א שהעיר מזה וז"ל כתב בכ"ג מי שאין ידו משגת לקנות ציצית ותפילין, ציצית קודם לתפילין. אבל ע"ת כתב עליו דאינו נכון אלא יקנה תפילין, דהא אמרו חז"ל פושעי ישראל בגופן, זה קרקפתא דלא מנח תפילין

פירות הנושרין להלכה

ה) ולדין שאין מניחין רק בשעת ק"ש ותפלה, אם אפשר בשאלה, מזוזה קודמת דאי אפשר בשאלה. מג"א סקט"ו.

ו) תפילין שדמיהן יקדים, ומזוזה וציצית שדמיהן מועטין, ולא אפשר לו תפילין בשאלה, נשאר הפת"ש שם כסק"ב איזה מהם קודם.

וע"ע בפת"ש שם וסק"ג עוד חילוקי דינים.

א) תפילין וציצית הכריעו האחרונים דתפילין קודמין. בנ"ל.
ב) והני מילי תפילין של רש"י אבל תפילין של ר"ת או ציצית, ציצית קודמין. כ"ב בשע"ת סי' ב"ה סק"א והו"ד בפת"ש יו"ד סרפ"ה סוסק"ב.
ג) כשאין ידו משגת לקנות שניהם ש"י ור"ד, יקנה ש"ד. כנ"ל בסוף אות ג'.
ד) תפילין ומזוזה, תפילין קודמים. שו"ע סל"ח סי"ב ורמ"א יו"ד סרפ"ה ס"א.

ביאור כשיטת הרמב"ם שהקדים תפילין ש"ר לשל יד, ובמסתעף

מנודין לשמים כו' ומי שאין לו תפילין כראשו ותפילין בזרועו וציצית בכגדו ומזוזה כפתחו. וכן בע"ז דף ג' ע"ב שנעשו גרים גרורים ומניחין תפילין כראשיהן תפילין בזרועותיהם ציצית בכגדיהם מזוזה כפתחיהם. וכן במנחות דמ"ג ע"ב ת"ר חביבין ישראל שסיבבן הקב"ה במצות תפילין כראשיהן ותפילין בזרועותיהן כו' ראב"י אומר כל שיש לו תפילין כראשו ותפילין בזרועו וציצית בכגדו ומזוזה כפתחו הכל בחיזוק שלא יחטא כו'. חזינן ג"כ רכ"ה דרך הש"ס להקדים ש"ר לש"י. וכן היא במדרש ילק"ש פ' שלח סימן תש"נו"ל תנרב"א וימצאו איש מקושש עצים א"ל הקב"ה למשה חלל זה את השבת. אמר לפניו רכש"ע אתה יודע בכל יום תפילין כראשו תפילין בזרועו כו' [והובא לעיל באות ה], ומעתה אין מן התימה כ"כ על הר"מ שהקדים ש"ר לש"י דנגרר אחר לשונו של הש"ס והמדרש. ובחמדת ישראל שם ציין לגמרא מנחות וע"ז הנ"ל עיי"ש, אבל לגמרא פסחים הנזכר והמדרש לא ציין.

האמנם שאין זה תירוץ מספיק כ"כ, שהש"ס לא נחית שם להסדר שנכתבו, דהא גם ציצית היא קודם בתורה לתפילין, והש"ס הקדים תפילין [ולכא למימר דציצית אינה מצוה חיובית לכן נשנית אחר תפילין, דא"כ היה להקדים גם מזוזה לציצית] אבל על הר"מ קשה שאם חשב מצות תפילין, וקאי על הקרא דוקשרתם והיו וגו' ה"ל להקדים ש"ר לש"י מ"מ נקבל תירוצא דא ליתובי

רכינו החינוך זצ"ל כמצוה תכ"א חשב מצות לקשור תפילין של יד שנאמר וקשרתם לאות על ידיך. ובמצוה תכ"ב חשב מצות לקשור תפילין על הראש שנאמר והיו לטוטפות בין עיניך.

והיא הסדר שנכתבה בתורה כפרשת ואתחנן וכן מנאה הסמ"ג קודם ש"י ואח"כ ש"ר, הלא המה לפי חשבוננו מצוה כ"א וכ"ב. וכן הרס"ג עשה ה' ר' אבל הרמב"ם זצ"ל כסה"מ שלו שינה הסדר והקדים מצות תפילין ש"ר ואח"כ מנה מצות תפילין ש"י עיין בדבריו מצוה י"ב שצונו להניח תפילין ש"ר, ומצוה י"ג שצונו להניח תפילין ש"י. וכספר חמדת ישראל בקונטרס נר מצוה סימן ג' [דף א' ע"ג] הביא מתשובת בנין שלמה להגאון מהר"ש כהן שתמה על הר"מ למה שינה הסדר שנכתבו בתורה. וכעת בסדרי הדברים לדפוס ראיתי חידוש עצום שהר"מ בהלכות תפילין הקדים ש"ר לש"י, ואלו הן כפ"א ה"א, פ"ב ה"א, פ"ג ה"ב וה"ד, ה"ה וה"ו, ה"ז, ה"ח, ה"ט [ובש"ס מנחות דף ל"ד ע"ב היא להיפוך עיי"ש והובא בסמוך באות ב]. פ"ד ה"א וה"ב, ה"ד [ובדף ל"ח ע"א במתני' תנן להיפוך [והובא בסמוך] וכ"ה בערכין ג' ע"ב]. וכן שם כסיפא בה"ד [ובגמ' דף ל"ו רע"א היא להיפוך], הכ"ה, הכ"ו. והיא הפלא ופלא דוק ותשכח.

והנה באמת מצינו כבר גם בש"ס כן, שש"ר נחשב לראשונה ואח"כ ש"י, והמה בפסחים דף קי"ג ע"ב שבעה

חולץ ש"י ופריך בשלמא כשהוא מניח מניח ש"י ואח"כ מניח ש"ר דכתיב וקשרתם לאות על ירך והדר והיו לטוטפות בין עיניך גו', אע"ג דש"ר מקודש ובעי לאקדומי ברישא מ"מ גזה"כ דשל יד קדים עכ"ל. וכדי לבוא אל הביאור נציע הסוגיא דלהלן שם אלא כשהוא חולץ חולץ של ראש ואח"כ חולץ של יד מנלן ומשני אמר רבה, רב הונא אסברא לי אמר קרא והיו לטוטפות בין עיניך כל זמן שבין עיניך יהו שתיים.

והנה לקמן בר"פ התכלת [ל"ח ע"א] תפלה של יד אינה מעכבת את של ראש ושל ראש אינה מעכבת את של יד. ונשנית בערכין ד"ג ע"ב. ושם בתורד"ה ש"י ואע"ג דאמר בעלמא ולטוטפות בין עיניך כל זמן שבין עיניך יהיו שנים היינו בשעה שמניח שניהם צריך להקדים של יד עכ"ל. ושם בחמדת ישראל כתב וז"ל ונראה דלפי האמת דאסיקנא דכל זמן שבין עיניך יהיו שתיים וה"ה והוא הטעם להקדמת של יד ולא מצד דבעצם בעי קדימה כיון דש"ר מקודש ביותר רק דגזה"כ היא דכל זמן שבין עיניך יהיו שנים וכן נראה קצת מלשון התוס' ערכין [הנ"ל] כו' נראה מבואר מדברי התוס' דגם מצות ההקדומה היא מצד דכל זמן שבין עיניך יהיו שתיים ונפק"מ לדינא כו' עיי"ש.

והנה מי אני ומה אני להכניס ראשי בין ההרים הגדולים והגבוהים אשר קטנם עבה ממתני מ"מ תורה היא וללמוד אני צריך וחלקי ה' אמרה נפשי ולענ"ד יראה אדרבה דהיא הנותנת משום דש"ר קדושתו חמורה היא גופא

דעתא נומה גם שבאמת הר"מ לא חשב סדר המצוות כסדר שנכתבו בתורה משא"כ החינוך שחשב המצוות כסדר שנכתבו בתורה, לכן היה צריך להקדים ש"י לש"ר דכסדר הזה נכתבו בתורה ודרו"ק. ובאמת י"ל דהש"ס חשב תפילין ברישא דמוקדם כפרשת בא, וציצית היא בסו"פ שלח, ומזוזה היא כפרשת ואתחנן.

ב) אך ערבא ערבא צריך ואף על הש"ס גופא קשה למה הקדים הש"ס ש"ר לש"י וכי כיעורה היא הסדר שנכתבו בתורה. וכפרט למה שביארנו לעיל דהש"ס קא חשיב כסדר שנכתבו בתורה א"כ מהראוי היה להקדים תש"י לתש"ר. והנה שם בחמדרי הביא שהאחרונים כתבו דטעמו של הר"מ היא משום דש"ר קדושתו חמורה כמבואר במנחות דף ל"ד ע"ב שלח רב חנניה משמיה דר"י תפלה ש"י עושין אותה ש"ר וש"ר אין עושין אותה ש"י, לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה וכן פסק הר"מ בפ"ג מה' תפילין הי"ז, ולכן מכיון דש"ר קדושתו חמורה דינא הוא לאקדומי ברישא עכ"ד. ולכאורה תירוץ זה יספיק גם על הש"ס. אך על הש"ס לכאורה לא יספיק תירוץ זה, דהא אם שכן שהש"ס חשיב ש"ר לראשונה משום דקדושתו חמורה, א"כ למה נחשב ציצית קודם למזוזה, הא גם מזוזה קדושתו חמורה מציצית, ולפ"ז הי"ל לאקדומי מזוזה לציצית וק"ל.

אך שם בחמדת ישראל הקשה ע"ז מהא דאמרינן שם דף ל"ו ע"א תנא כשהוא מניח מניח ש"י ואח"כ מניח ש"ר. וכשהוא חולץ חולץ ש"ר ואח"כ

חמורה מש"י כיון דאית בה שי"ן ודל"ת וכמ"ש בסימן מ"ב וסוכר רבינו שעל כן חייב לכתוב ש"ר תחילה ואח"כ שי" אבל ב"י לקמן בסימן זה [הג"ל] הביא דלכתחילה שי" קודם וקשה דהלא מדברי רבינו מבואר דיכתוב ש"ר תחילה כיון דקדושתו חמורה כדפרישית. מיהו בהגהת שו"ע כתב כדברי ב"י כו' עכ"ל הב"ח. ולכאורה עדיפא הי"ל להב"ח להקשות דאם שכן שהב"י סובר שיש להקדים לכתוב שי" תחילה, א"כ אמאי בשו"ע כתב קודם דין כתיבת ש"ר ואח"כ דין כתיבת שי" עיין סעיף ב'. ואולי משום דהביא ד"ז בשם י"א לכן לא הביאו בשו"ע ונאיד אחרי הטור שס"ל דיש להקדים ש"ר כמש"כ הב"ח בדעתו, ולכן הקשה הב"ח א"כ למה הביאו בכלל ביתה יוסף סתם שיהא במשמע שכ"ה להלכה ודו"ק.

מכל הלין חזינן דיש ב' דיעות אי לכתוב שי" תחילה כמ"ש הב"י בשם הרי"א בשם י"א, והרמ"א. או דיקדים ש"ר כמש"כ העטרת זקנים והאריז"ל והב"ח בדעת הטור. ובזה היה נלענ"ד דזה טעמו של הר"מ ז"ל דלכן הקדים מצות תפילין ש"ר לשי"י, להורות נתן שיש להקדים לכתוב ש"ר תחילה, ומאותו הטעם שכתב הב"ח בדעת הטור משום דהקדים דין כתיבת ש"ר תחילה יש לכתוב קודם ש"ר ואח"כ שי" הנ"י"ל להר"מ.

וכן יש לדייק מדברי הר"מ ברפ"ב מהלכות תפילין וז"ל כיצד כותבין את התפילין של ראש כותבין ארבע פרשיות על ארבע קלפין וגוללין כל אחד כו',

הטעם דיש לש"י דין קדימה להניחה וכיבואר להלן בס"ד, ואין כאן סתירה דצריכים לומר דגזוה"כ היא להקדים שי" לש"ר רק אדרבה דהיא הנותנת והוא דבר פשוט ומוסכר ע"פ השכל.

ג) וכדי לבאר כל חמירא בזה נקדים ליישב למה שינה הר"מ מהסדר שנכתבו בתורה והקדים ש"ר לשי"י. ונלענ"ד בס"ד בדרך אפשר לומר דהר"מ משמיענו בזה נפק"מ להלכה למעשה דהנה בשו"ע או"ח סימן ל"ב ס"א בהגה וצריך לכתבם בסדר הזה לכתוב תחילה הקודמת בתורה. ואם שינה פסול. ולכתחילה יכתוב של יד קודם של ראש ומקורו טהור הובא ביתה יוסף שם בד"ה וכתב הר"י אסכנדרני ז"ל וי"א שראוי להקדים ג"כ פרשת של יד קודם לשל ראש מפני שמוקדמים בפסוק ומיהו אם לא הקדים לא פסול וכ"כ הברוך שאמר עכ"ל, והיינו מה שכתוב הרמ"א ולכתחילה. אולם בעטרת זקנים כתב ע"ז ול"י נראה יכתוב של ראש תחילה מפני שקדושתו חמורה משל יד כיון דאית בה שי"ן ודל"ת עכ"ל והר"ד בכאה"ט סק"ג. והוסיף שכ"כ האריז"ל בספר הכוונות שיכתוב השל ראש ויתקנו לגמרי וישחרו, ואח"כ יכתוב השל יד. ויזהר לכתוב כל הד' פרשיות של ראש ויד רצופים ולא יפסיק ביניהם בשום דיבור כלל עכ"ל. וכן רצה הב"ח להעמיס בדברי הטור כמש"כ הטור בתחילת סימן זה מצות תפילין שיכתוב ארבע פרשיות כו' כל אחת ואחת בקלף לברה. וכתב הב"ח ז"ל היינו בתפילין ש"ר ואע"ג דבקרא כתיב וקשרתם לאות על ירך והדר ולטוטפות בין עיניך הקדים רבינו ש"ר מפני שקדושתן

ששרא ביה נרגא וז"ל עט"ז ול"נ יכתוב ש"י תחילה כו' בריש סימן כ"ה איתא שלכך לובשין הטלית קודם תפילין משום דמעלין בקודש. ועיין פרק במה מרליקין [שבת כ"א ע"ב] רמטעם זה גבי נ"ח מוסיף והולך. וכן במגילה [כ"א ע"ב] הקורא לשלשה ר' משוכח מטעם הנ"ל עכ"ל. וכוונתו דהיא הנותנת משום דאמרת דש"ר קדושתו חמורה, א"כ משום זה גופא יש להקדים ש"י תחילה דמעלין בקודש ואין מורידין ושפיר כתב הרמ"א דיש לכתוב ש"י תחילה.

וע"פ הקדמה זו של זקה"ק באנו למקום ישוב ובררך המלך נלך דלעולם תפלה ש"י אינה מעכבת ש"ר, וש"ר אינה מעכבת ש"י, דהגם ב' מצוות, ולכן יכול להניח רק של ראש, אך כשבא להניח שניהם [וכמש"כ החוס' ערכין הנ"ל באות ב] צריך להקדים ש"י מכיון דש"ר קדושתו חמורה, לכן צריך להקדים ש"י דמעלין בקודש ואין מורידין, וכל זה אם מניח שניהם אבל אם מניח רק ש"ר לא איכפת לן דהא אין כאן הורדה מקדושה חמורה לקדושה קלה, ושפיר כל זמן שבין עיניך יהיו שנים וכסדר הזה דייקא קודם ש"י ואח"כ ש"ר, ולא קודם ש"ר ואח"כ ש"י דא"כ מוריד מקדושה חמורה לקדושה קלה, ויצא לנו מזה דהא גופא משום דש"ר קדושתו חמורה, לכן צריכים להקדים להניח ש"י תחילה וארובה היא הנותנת דלכן מניח ש"י תחילה ולא משום דגוה"כ היא דש"י קדים וכמו שרצה לומר החמר"י [כנ"ל באות ב], רק דמילתא בטעמא היא דמעלין בקודש ואין מורידין לכן מניח ש"י תחילה והיא

ושל יר כותבין אותן כו', חזינן שבעצם דין כתיבת תפילין הקדים הר"מ ש"ר ואח"כ ש"י. ואף שיש לרחוק ולומר דלעולם יש להקדים ש"י, והא דהקדים הר"מ דין כתיבת ש"ר לא לעצם הכתיבה רק כשכותב ש"ר מפרש לה הא"ך כותבין אותה, רקאי על כיצד כותבין אבל למעשה אה"נ יש להקדים לכתוב ש"י תחילה. מ"מ דוחק היא דהא גופא קשיא דאם לעצם הכתיבה יש להקדים ש"י לש"ר, למה מפרש הר"מ ש"ר תחילה. אע"כ שיש להקדים לכתוב ש"ר תחילה לש"י, וזה כמ"ש הב"ח בדעת הטור דמדהקדים הטור דין כתיבת ש"ר לש"י ש"מ שיש להקדים לכתוב ש"ר תחילה. וה"נ י"ל על הר"מ ואדרבה הטור גופא בנה יסודו מדברי הרמב"ם שכתב ש"ר תחילה ואח"כ ש"י ואחריו נאיד הטור. וממילא מוכרח מזה שגם להר"מ יש להקדים ש"ר לש"י. - עכ"פ בהא סלקינן דלהכי שינה הר"מ הסדר ממה שנכתבו בתורה להורות נתן שיש להקדים לכתוב ש"ר תחילה כדעת העט"ז והאר"ז"ל ואדרבה סייעתא לשיטתם מהרמב"ם ומהב"ח בדעת הטור. וממילא החינוך שחשבן כסדרן [אשר ע"פ רוב פסק כדברי הר"מ, ואם כאן היה להר"מ כוונה מיוחדת בשינוי הוסת כמשנת"ב, האף שמדרכו של החינוך לחשוב המצוות כסדר שנכתבו בתורה וכנ"ל משא"כ הר"מ, הי"ל עכ"פ להחינוך להשמיענו דעתו בזה ואע"כ דס"ל כדעת הב"י בשם הר"י"א והרמ"א שיש להקדים לכתוב תחילה ש"י כסדר שנכתבו בתורה ודו"ק.

ד) וצופה הייתי בהגהות זקיני הקדוש מרן הברוך טעם זי"ע וראיתי

הארז"ל וכן נוהגין עתה כל הסופרים, מכ"ש שטעם יפה הוא להקדים בלשון מצות ש"ר לש"י עכ"ל הבית שלמה.

ומעתה בדרך המלך נלך דמכלל הן אתה שומע לאו דאם נקטינן להלכה לכתוב קודם ש"י ואח"כ ש"ר וכסדר שנכתבו בתורה בודאי נכון להקדים ש"י לש"ר והא בהא תליא וכמשי"כ וב"ה שהנחני בדרך אמת. - ועוד כתב שם זו"ל וגם חוץ מזה י"ל דתש"ר איתיה בין בכהנים בין בלוים וישראלים אף בזמן שביהמ"ק קיים משא"כ בתש"י דליחא בכהנים אז, כמבואר בש"ס עדכין ד"ג ע"ב ועיין בחשו' שאג"א סימן ל"ז להכי אקדמי' לש"ר ברישא עכ"ל והאריך שם עוד ומשם בארה. ולחכיבות הדברים העתקתי כל אלה.

וע"ע בשו"ת ויצבר יוסף סימן ס"א סוף אות א' הביא מהנפש חיה דאם אין ידו משגת לקנות תפילין ש"י וש"ר, דיקנה רק ש"ר. וטעמו ונימוקו דהר"מ בכל ספרו הגדול הקדים בכל מקום ש"ד לש"י דלרמזו בא שיש קדימה לתפילין ש"ר דמקודש. וציין לעירובין דף צ"ה ע"א במשנה דהמוצא תפילין מכניסין זוג זוג וכתב דש"י א' בראש, ואחד בזרוע. ונראה שבדיוק הקדים הש"ר דקדושתם גדולה מצילם תחילה ודו"ק ודפח"ח.

הנותנת דמשום דש"ר קדושתו חמורה והא בהא תליא זו"פ והנלענ"ד כתבתי ותמכתי יתודתי בדברי זקה"ק הברוך טעם זי"ע ועכ"י.

וזמן רב אחר כתבי כל אלה אינה האלקים לידי ספר שו"ת בית שלמה וראיתי שם בסימן קס"ג שנשאל בזה דלמה הקדים הר"מ בסה"מ וכן במנין המצות שבכ"ש חיבורו ובריש ה' תפילין וגם בחיבורו רפ"א מה' תפילין כתב להניח תפילין על הראש ולקשרם על היד, ולמה שינה להקדים מצות תפילין ש"ר לש"י שלא כסדר הנחתן ושלא כסדרן שכתוב בתורה. וכתב לחרץ דגם בכרייתא במנחות דמ"ג ע"ב היא כן [כנ"ל בפתח דברינו], הרי דבין ח"ק ובין דאב"י הקדימו בלשונם תש"ר לחש"י. וטעמם נראה משום דתפילין ש"ר קדושתן חמורה מתש"י כדאיחא החסם בש"ס דל"ב ע"ב להכי נקטו ברישא תש"ר, והלא אף לענין כתיבת התפילין. שכתב רמ"א ברס"י ל"ב שלכתחילה יכתוב ש"י קודם ש"ר ומקורו מדברי הרא"ש שהובא בכ"י שם בד"ה וכתב הריא"ס זו"ל כו' וכתב שם בטעמו מפני שמוקדמין בפסוק. ואפ"ה כתב העט"ז שם שדעתו שיכתוב ש"ר תחילה מפני שקדושתן חמורה וכ"כ

בענין חיוב אמירת ד' פרשיות בתפילין

ארבע פרשיות אלו שמע והיה אם שמוע קדש והיה כי יביאך, שכבר נתעוררו בזה דהלא סידור הפרשיות שמע והיה אם שמוע קודם לקדש, וזה דלא כמאן, דהא לכו"ע קדש והיה כי יביאך קודמים לשמע והיה אם שמוע. ועיין באו"ח סימן כ"ה סק"ט מזה. וחסתיים ש"ל קדש והיה כי יביאך גם אחרי ק"ש וזכר לדבר מיהא איכא ודו"ק.

[וחדושו בילקוט הגרשוני על אגרות הש"ס ח"ב בליקוטים שונים דף קנ"ט ע"ב אות ט"ז הביא דברי השע"ת הלו מש"כ בשם הפוסקים שחייב כל אדם לומר ד' פרשיות כו' ולפענ"ד הדברים צ"ע מספרי ומובא בילקוט שמעוני פ' ואתחנן רמז תתמ"א ושנתם אלו בשינון ואין קדש לי בשינון פ"י שא"צ לאומר בוקר וערב עכ"ל וצ"ע עכ"ל הילה"ג, ואישתמטתיה דברי המג"א הנ"ל שכבר קדמו בזה.]

(ב) והנה בטור סימן ל"ח גרסינן במכילתא לזכרון בין עיניך מכאן אמרו המניח תפילין כקורא בתורה. והקורא בתורה פטור מן התפילין וכתב רב שמואל בר חפני ליתא להך ברייתא דהא רבנן קשישי דתורתן אומנתן מניחין תפילין ומברכין עליהן. ואי לא דחובה הוא לא הוו מברכין עליהן. ובעל העיטור כתב ומסתברא לן דהקורא בתורה קאמר ולא כחלמוד, ואינהו בגמרא עסקי ע"כ. ואין נ"ל לחלק דהא לענין ברכת התורה קאמר בפ"ק דברכות דאית להו חד דינא.

והב"ח שם בד"ה ומ"ש ובעהע"ט

במג"א סימן כ"ה סק"ו וז"ל כתב הב"ח [הו"ד לקמן באות ב] בשם הגאון מהר"ר פיוש ז"ל דצריך לקרות גם ב' פרשיות אלו קדש והיה כי יביאך וכ"כ בשל"ה. אבל בספרי פרשת ואתחנן איתא שמע והיה אם שמוע בשינון, ואין קדש והיה כי יביאך בשינון והביאו הילקוט, פ"י שא"צ לאומרם ומ"מ האומרם לא הפסיד דהא בקשו לקבוע פרשת בלק בק"ש משום דאית ביה יצי"מ אלא שחששו לטורח ציבור כדאיתא סוף"ק דברכות [י"ב ע"ב] והני נמי אית בהו יצי"מ עכ"ל המג"א.

וכן בשערי תשובה סימן ל"ח כתב וז"ל וכתב במח"ב בק"א בשם אור צדיקים שמ"כ בשם הרמב"ן ומהר"ו שחייב כל אדם לומר ד' פרשיות תפילין בעודן עליו. והב' פרשיות אומרים בק"ש, וקדש והיה כי יביאך צ"ל קודם ברוך שאמר שהם קודמת לשמע והיה אם שמוע עכ"ד. ונראה שאם אי אפשר לאומרם קודם ק"ש יאמרם אחר עלינו קודם שמסיר התפילין עכ"ל. והעולם נהגו לומר קדש והיה כי יביאך וק"ש בתפילין של ר"ת שמניחים אחר התפלה ויש מדקדקים לומר גם של רש"י קדש והיה כי יביאך קודם ב"ש והנהג כן אם לא אמר קודם ק"ש אין לסמוך על מה שיאמר אח"כ בתפילין של ר"ת אלא יקרא קדש והיה יביאך קודם שיחלוץ של רש"י עכ"ל השע"ת. - וסמוכין קצת לדבריו דאם לא אמר קדש והיה כי יביאך קודם ב"ש שיאמרה קודם שמסיר התפילין, יש להביא ממה שאומרים בלשם יחוד שקודם הנחת תפילין והם

המג"א הקשו עליו מרברי הספרי, אה"נ המכילתא לא ס"ל כהספרי ולק"מ. ולפ"ז י"ל דפסקינן בהמכילתא, ושפיר י"ל ד' פרשיות בתפילין ומיושב קושיית המג"א והמרכבת המשנה על הב"ח.

וביתר שאת י"ל דשם בספרי ושננתם לבניך שיהו מסודרים לתוך פיך שכשארם שואלך דבר אל תגמגם בם אלא אומר לו מיד וכו' ד"א ושננתם לבניך אלו בשינון ואין קדש לי כל בכור והיה כי יביאך בשינון כו'. נמצא דלפירושא קמא י"ל אה"נ שלא ס"ל כהדבר אחר, אלא גם קדש והיה כי יביאך איתנייהו בשינון, והכי ס"ל להמכילתא. וכן בש"ס דילן בקידושין דף ל' סע"א ת"ד ושננתם שיהו ד"ת מחודדים בפיך כו' וככל הפסוקים שהובא בספרי שם, נמצא דדרש הזה היא להלכה, וכן העתיקו רשיז"ל בפירושו עה"ת על אחר, ולק"מ מאלו בשינון שלא קיי"ל כפירושא בתרא וז"פ.

(ד) זאת ועוד אחרת ששם בספרי להלן ועריין אני אומר ויאמר שקרמיה מצוות אחרות הרי הם בשינון, עשרת הדברות שלא קדמום מצוות אחרות אינו דין שיהו בשינון כו' עד ת"ל ושננתם לבניך אלו בשינון ואין עשרת הדברות בשינון עיי"ש. ואילו בש"ס דילן ברכות דף י"ב ע"א א"ד יהודה אמר שמואל אף בגבולין בקשו לקרות כן [עשה"ר] אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין כו' עיי"ש, ולכאורה הלא אלו בשינון ואין עשה"ד בשינון, ולמה קאמר מפני תרעומת המינין. וע"ע בירושלמי בפ"א דברכות ה"ה דף ט'

כתב מסכתא לן דהקורא בתורה קאמר וכו'. נראה דטעמו דס"ל דהא רכתיב למען תהיה תורת ה' בפיך שמלמרינו דהמניח תפילין כאילו קורא בתורה ר"ל כאילו קורא בתורה אלו הר' פרשיות שיש בהם יחוד שמו ויצי"מ וכו', וא"כ לפ"ז נמי הקורא בתורה דקאמר ר"ל הקורא בתורה אלו הר' פרשיות פטור מן התפילין אבל שאר פרשיות בתורה וכ"ש תלמוד או מדרש פשיטא ראינו כמניח תפילין דאין ענין שאר ד"ת לר' פרשיות שכתפילין, ולפ"ז אין השגת רבינו כלל השגה עמש"כ בעה"ע. וראיתי מעשה רב ממורי החסיד מהר"ד ווייש ז"ל שהיה וקרא בתורה בכל יום בבוקר כשהיו תפילין בראשו פ' קדש והיה כי יביאך ואמר כיון שארבע פרשיות כתובים בתפילין דאוי לקרות כל הר' בכל יום בשעה שהתפילין בראשו וזה עולה יפה לפי פירוש זה שכתבתי לדעת העיטור עכ"ל הב"ח, ולזה כיוון המג"א הנ"ל בפתח רברינו.

ובמרכבת המשנה על המכילתא בפרשת בא פי"ז סימן יו"ד כתב על דברי הב"ח הלו אשתמיטתיה ברייתא דספרי פ' ואחחנן ושננתם אלו בשינון ואין קדש לי והיה כי יביאך בשינון אלא בקשירה דוק יע"ש, וא"כ כל הקורא בתורה אדרבה שלא מד' פרשיות מיירי אלא מתורה שבע"פ, והיא סתירה ג"כ לבעה"ע עכ"ל.

נתיב א

(ג) וכדי לתרץ רברי זקיני הב"ח נלענ"ד בפשטות דהלא גברא אגברא קרמית, דהב"ח פירש כן דברי המכילתא, והמרכבת המשנה וכן

חיוב לומר גם קדש והיה כי יביאך, וכמו שאמר שם בספרי שהיה כרין ומה אם ויאמר שאינו בקשירה הרי הוא בשינון (שאינו בקשירה) קדש לי כל בכור והיה כי יביאך שישנן בקשירה אינו דין שישנן בשינון ת"ל ושננתם לבניך אלו בשינון ואין קדש כו' בשינון. וכן פירש בתולדות אדם שם וז"ל אלו בשינון. שמ"ע לקרות פרשיות אלו שחרית וערבית אבל לא קדש והיה כ"י אף שהן בקשירה בטוטפות א"צ לקרות הפרשיות עכ"ל, וכן המג"א בז"ר כתב שא"צ לאומרו בוקר וערב, ואין זה ענין דבשכיל זה אין לומר בתפילין ד' פרשיות, דהספרי לא קא ממעט לה רק שא"צ לאומרה כמו ק"ש בכל יום פעמים בוקר וערב, וכן בשבתות וי"ט אף שאינם מניחים תפילין אבל אה"נ בתפילין י"ל ד' פרשיות אלו ודו"ק.

ע"א מפני מה קורין שתי פרשיות הללו בכל יום כו' רבי לוי אומר מפני שעשרת הדברות כלולין בהן עיי"ש, והובא בתוס' ברף י"ב ע"ב ד"ה בקשו, ולכאורה הלא אלו בשינון ואין עשה"ד בשינון, וא"כ איפוא למה יחס לק"ש, דעשה"ד כלולין בהן. אלא על כרחך דלא ס"ל להש"ס דילן והירושלמי כהפירוש הזה בספרי, דס"ל דפירוש הראשון שהובא בקידושין דף ל', ובשיטה זו אזיל המכילתא, ולק"מ על הב"ח הן קושית המג"א והן קושית המרכבת המשנה ודו"ק.

נתיב ב

ה) גם י"ל באופן מרווח ביותר דאפושי פלוגתא לא מפשינן ודברי הספרי היא לכו"ע. דכוונת הספרי היא דהיות שיש חיוב ק"ש לומר בכל יום פעמים בשכר ובקומד. וקס"ד שיש

פירות הנושרין להלכה.

ד) המג"א כתב דא"צ לומר קדש והיה כי יביאך ומ"מ האומרה לא הפסיד. ה) השע"ת הביא דבתפילין דר"ת נהגו העולם לומר ד' פרשיות. ויש מרדקקים לומר גם בתפילין של רש"י ד' פרשיות.

א) י"ל ד' פרשיות בתפילין. הן בתפילין דרש"י, והן בתפילין דר"ת. ב) קודם אומרים קדש והיה כי יביאך ואח"כ ק"ש. ג) גם אם לא אמר קדש והיה כי יביאך קודם ברוך שאמר, יאמרה קודם שמסיר התפילין.

פירות הנושרין לפלפולא

ב) מיישב שלק"מ מהספרי על הב"ח בתרי אנפין.

א) מביא טעם דאף אם לא אמר קדש והיה כי יביאך קודם ברוך שאמר שיאמרה אחר התפלה.

בשכח יעלה ויבוא בר"ח בתפילת שחרית, אי כשחוזר
ומתפלל יניח תפילין
ואי חוזר ומתפלל אחר תפילת מוסף
וכן כשמתפלל בשחרית תשלומין לערבית אי צריך
להתפלל בתפילין

עיין בבאה"ט סימן תכ"ב סק"ג וסימן
קכ"ו סק"ר דוק - ומסופק מעלתו נ"י
אם מחוייב לחלוץ תפילין של ר"ת
ולהניח תפילין של דש"י ולהתפלל גם
שמ"ע השניה בתפילין של דש"י. וכתב
נ"ל פשוט דאינו מחוייב כלל בזה הא
עיקר חיוב הנחת תפילין הוא רק בשעת
ק"ש שלא יהיה נראה כעדות שקר ח"ו,
וא"כ למה יצטרך לחלוץ תפילין של
ר"ת ואררבא נראה כזולזול ח"ו לתפילין
של ר"ת. ואפי' מי שטעה והניח תפילין
של ר"ת במקום תפילין של דש"י אינו
ברור שיצטרך אח"כ לברך פ"א על של
דש"י [עיין בשו"ת חיים שאל ח"א סימן
א' בסופו אות ד' ושו"ת דברי חיים ח"ב
חיו"ד סי' פ"ב ושו"ת אבני צדק חאו"ח
סי' ב' ושו"ת האלף לך שלמה חאו"ח
סי' י' ושו"ת נחלת אביי סי' א' להג"ד
אליהו תאומים פרענקיל זצ"ל, נרפס
לראשונה בלגוריא - תרצ"ן ושו"ת
פסקי תשובה סי' קנ"ו ובהגהות שם
ובארחות חיים [ספינקא] סי' ל"ד אות ז'
מזה ושו"ת תפארת אדם [להגה"צ
מטשימפא זצ"ל] ח"ג סי' ג' ושו"ת
דברי ישראל [להג"ר ישראל וועלץ
זצ"ל] חאו"ח סי' כ"ה], ומי שאין לו
תפילין של דש"י כלל רק תפילין של
ר"ת וודאי מחוייב להניח תפילין של
ר"ת עכ"פ בלא ברכה כו'. וגדולה מזו
נ"ל שאם אפי' לא הזכיר שלא אמר
יעלה ויבא עד אחר הנחת תפילין של

בשו"ת בית שערים חאו"ח סימן
קמ"ה נשאל בשכח יעלה ויבא בר"ח
בתפלת שחרית ולא נזכר עד אחר תפילת
מוסף. והשאלה אי יתפלל עוה"פ
שחרית כו'. ואם יניח תפילין עוה"פ
כשחוזר ומתפלל. ואת"ל שצריך להניח
תפילין עוה"פ אי מברך עליהם. והורה
המורה שיניח תפילין שנית ויברך
עליהם ויתפלל ח"י ברכות. והשואל
הביא ראיה ראם מתפלל לתשלומין א"צ
להניח תפילין עיי"ש. והבי"ש זצ"ל
דחה ראיתו. וכתב רמסברא נראה
דצריך להניח תפילין כו' וחילק דאם
מתפלל תשלומין בשחרית שפיר מניח
תפילין דאז ל"ש שכרות ובקל יוכל
ליהר בגוף נקי כו' בשעת תפלה
משא"כ אם מתפלל תשלומין במנחה
אין מניחין תפילין - ולענין ברכה העלה
דמברך עיי"ש טעמו ונימוקו. - ובחצאי
מוסגר ציין שם להבאה"ט או"ח סימן
תכ"ב סק"ג [ושם יש ט"ס סק"ב]
דמבואר שם דאחר שהתפלל מוסף א"צ
לחזור להתפלל שחרית עיי"ש.

והני רק כמדמה מקום רבשו"ת פרי
השדה להגאון הגדול מבאניהאד זצ"ל
ח"א סימן צ"ה שנשאל במי שלא נזכר
שלא אמר יעלה ויבא בר"ח עד שכבר
הניח תפילין של ר"ת, דהדין דצריך
לחזור ולהתפלל - ובחצאי מוסגר -
היינו אם נזכר קודם שהתפלל מוסף

דילמא מכיון מכח ערבית קאחינן עלה
לא בעי להתפלל בתפילין.

ומצאתי כעין שאלה זו בארחות חיים
[ספינקא] סימן תכ"ב אות א' וז"ל עיין
בעיקרי דינים בשם תורת חסד סימן ר"ה
נסתפק במי שלא התפלל מנחה ביום א'
של ר"ח והתפלל כליל ב' של ר"ח
לתשלומין ולא הזכיר בהתשלומין יעו"י
אי דיינין ליה כמו של מנחה ומחזירין או
כשל ערבית דאין מחזירין. וכן להיפוך
כלא התפלל ערבית והתפלל בשחרית
לתשלומין ושכח יעו"י מה דינו.
ובשו"ת פני אהרן סימן ט' מסיק
דבשניהם לא יחזיר עכ"ל.

ולדברי הפרי השדה הנ"ל דאין ענין
שמ"ע לתפילין י"ל שא"צ להתפלל
בתפילין ובפרט כשנוכח לאחר שחלץ
התפילין [ועיין בפמ"ג מש"ז סק"ב
קרוב לסופו] נסתפקתי מי שלא התפלל
ערבית ועבר ד' שעות מהיום, ונוכח מיד
שסיים שחרית סוף ד' שעות אי ישרים
ערבית כיון דאי לא התפלל שחרית
מתפלל עד חצות כבסימן פ"ט א"כ
עדיין לא עבר זמן ב' תפילות מקרי
ומשלימה לערבית קודם חצות עיי"ש
מה דפשט ליה] דא"צ להניח התפילין
להתפלל השמ"ע.

ולפ"ז י"ל דאף להבי"ש שמצריך
להתפלל תפילת שחרית בתפילין כנ"ל,
מ"מ ככה"ג שמתפלל בשחרית שמ"ע
תשלומין לערבית י"ל שמודה שא"צ
להתפלל בתפילין, דכיון דמכח ערבית
קאתי לכן א"צ להתפלל בתפילין ודו"ק.

ר"ת ואין עליו שום תפילין שיכול
להתפלל שנית אפי' בלא תפילין כלל
דאין ענין שמ"ע לתפילין רק הא דאנו
מתפללין בשמ"ע היא משום דלכאורה
עיקר מצות תפילין כה"י רק משום
שאין לנו גוף נקי כ"כ אין מניחים רק
בשעת ק"ש ותפלה דכתפלה מסתמא
גופו נקי כמבואר בשו"ע או"ח סימן
ל"ז, וא"כ עכ"פ כל שכבר הניח תפילין
פ"א אינו מחוייב לחזור וללבוש תפילין
כיון שכלא"ה אין אנו מניחים כה"י
כנ"ל ברור בס"ד עכ"ל, העתקתי רוב
דבריו לחיבת הקודש, ששתיים זו שמענו
מדבריו, א' דמה דפשיטא ליה להכית
שערים שבשחרית יניח תפילין שנית,
להפרי השדה פשיטא ליה להיפך ולא
יניח שנית תפילין, וככה"ג י"ל שוא"ת
עדיף, והמיקל לא הפסיד. ב' שפוסק
שאחר מוסף אין לו להתפלל שמ"ע
עוה"פ וכנ"ל בריש דבריו וכהבאה"ט
בשם כנה"ג.

(ב) ובחקירה הנ"ל יש להסתפק כמה
דקיי"ל בסימן ק"ח ס"ב טעה ולא
התפלל ערבית, מתפלל שחרית ב',
הראשונה שחרית והב' לתשלומין,
לאחר שאומר יוצר וי"ח ברכות יאמר
אשרי ואח"כ יתפלל י"ח לתשלומי
ערבית [ועיי"ש כנו"כ השלחן הטעם
למה צ"ל אשרי בינתיים]. אי צריך
להתפלל תפילת ערבית בתפילין. אי
נימא דעתה היא זמן תפילין וכשחרית
דיינין ליה ובעי להתפלל בתפילין או

הרב יודא ליבוש קעניג
 בן הגה"צ אבדק"ק יאקא שליט"א
 חבר בכולל

בענין עיבוד לשמה היא מה"ת או מדרכנן

דעיבוד לשמה היא מדאורייתא מדכתב
 מזוזה צריכה עיבוד לשמה מדאיתקש
 לכל מילי, ואי נימא דהיא מדרכנן למה
 צריך לומר דאיתקש, והלא היקש היא
 בדבר מדאורייתא. ותסתיים מינה
 מהריטב"א כשיטת הגרע"א וז"פ.

ואפשר לומר דאין מזה ראי' שסובר
 שהוא דאורייתא דהנה הרא"ש כר"ה
 פ"ג ס' א' לענין שופר הא דאמר ר' לוי
 מצוה של ר"ה ושל יוה"כ בכפופין, וכ'
 התוס' דהיינו משום דיליף ר"ה ויוה"כ
 מהדרי בגז"ש שביעי שביעי. ואי הוה
 משום מצוה בעלמא כדקאמר כמה
 דכייף אינש טפי עדיף האי טעמא שייך
 דוקא בר"ה לחפלה ולזכרון ולא ליובל
 שאין התקיעה אלא לסימן שליח עבדים
 ולהשמטת קרקעות נוכ' בקרבן נתנאל
 וליכא למימר אעפ"כ אחיא בגז"ש
 דשביעי שביעי ומשוה אהדרי משום
 דגז"ש לא גמיר אלא מילתא דכתיבא
 בקרא אבל מילתא דלא כתיבא בקרא
 ואינה אלא למצוה לאן. ומתוך זה הי'
 נראה דאין יוצא בר"ה אלא בכפוף, וכ'
 ע"ז הרא"ש דקושיא חלושה הי' זאת
 לדחות כל הראיות שכתבת ויש לדחות
 קושיא זו דר' לוי סבר כיון דבגז"ש ולפי
 מהדרי ויש טעמא לומר בר"ה כפופים
 למצוה מעתה כדי להשוותם יחד ראוי
 גם כיוה"כ להצדיק כפופים למצוה
 ואע"ג דלא שייך האי טעמא ע"ש, וכ"כ
 הריטב"א ר"ה כ"ו ע"ב ע"ש.

במסכת מכות דף י"א ע"א ספר
 שתפרו כפשתן פליגי בה ר' יהודה ור"מ
 חד אמר כשר וחד אמר פסול. למ"ד
 פסול דכתיב למען תהיה תורת ה' בפין
 ואיתקש כל התורה כולה לתפילין, מה
 תפילין הלכה למשה מסיני לתופרן
 בגידין אף כל לתופרן בגידין כו'.

הריטב"א כתב וקיי"ל כמ"ד פסול.
 חקדק מכאן ר' מאיר הלך ז"ל דמזוזה
 צריכה עיבוד לשמה כס"ת ותפילין.
 דהא איתקש לכל מילי, דהא לא אמרינן
 היקש ס"ת לתפילין אלא הוקשה כל
 התורה כולה לרכות אפילו מזוזה וכו'.
 וכבר ברירנא לן בדוכתא אחרינא דכל
 שהוא קדושה עצמה הזמנה מילתא היא
 ובעינן עיבוד לשמה, ולא נחלקו אלא
 כרצונות תפילין שהם תשמיש קדושה
 כדאיתא מ"ס מגילה ופשיטא דמזוזה
 קדושה עצמה היא ע"כ.

הנה הא דבעינן עיבוד לשמה,
 משו"ת הגרע"א סימן כ' משמע דסבר
 שהיא דאורייתא, והפמ"ג באו"ח סימן
 ל"ז סק"ג כתב להיפוך דעיבוד לשמה
 בס"ת ותפילין ומזוזה היא רק מדרכנן,
 וכתב שכן נראה מדברי הרמב"ם
 בתשובתו לחכמי לונל בפ"א מהלכות
 תפילין בכ"מ שם ה"א דמה"ט לא בעי
 הר"מ עיבוד לשמה כמזוזה עיי"ש.

ולכאורה מדברי הריטב"א משמע

לה בין הפסולין ע"ש. ולפי הנ"ל אפשר ליישב משום דאפי' למ"ד שהוא פוסל זה רק מדרבנן כנ"ל, משו"ה בשעת הרחק קורין בה וכמ"ש המ"ב (ביה"ל סי' ל"ב ס"ח) לענין עיבוד לשמה, דאם לא עבד לשמה התפילין פסולין אם הוא במקום שלא יוכל להשיג תפילין אחרים כ"א אולי שנכתבו על עור המעוכב שלא לשמה, אפי' בס"ת כה"ג נראה דיכול לכרך עליה בציבור אבל בתפילין יניחם כך בלא ברכה ע"ש. ה"נ אפשר לומר לענין תפירה, עיין חלקת משה ועיין שו"ת נוכ"ת או"ח סי' ב' בענין הריטב"א הנ"ל דיש חילוק בין קרושה עצמה לענין הזמנה מילתא ולענין מותר בפיק משא"כ ברצועות של תפילין שהי' תשמושי קרושה, עיין כזה שו"ת נוכ"ת סי' ד' ושו"ת רעק"א סי' ב'-ג' ושו"ת דברי חיים סי' ג'. לכאורה מהריטב"א הנ"ל נראה כמזוזה ממש יש לו קרושה כס"ת ותפילין דכל הדברים שיש להן קרושה עצמן היקש להרדי, עיין שו"ת נו"ב יו"ד סי' קע"ד דמסתפק אם תפילין יש להם קרושה כס"ת אבל מזוזה כפשיטא אין להן קרושה כס"ת ותפילין וצ"ע.

ולפ"ז אפשר לומר נמי הכא דלעולם סבר דעיבוד לשמה כס"ת ותפילין הוא דין דרבנן ואעפ"כ שייך לומר דמזוזה איתקש לתורה ולתפילין להצריך נמי בה עיבוד לשמה כיון דילפי מהרדי בהיקש זה לענין דינים אחרים ראוי גם להשוותם יחד להצריך גם כמזוזה עיבוד לשמה אע"ג דיש טעמא לחלק בין ס"ת לתפילין ומזוזה כמש"כ הרמב"ם בשו"ת לחכמי לוגיל ע"ש בכ"מ. ולפ"ז מעתה אפשר לומר דמ"ד ספר שתפרו כפשתן פסול ס"ל נמי דאיתקש למותר בפיק להלכותיו לא איתקש, והא דפסול כס"ת הוא רק מדרבנן, והיינו כנ"ל דכיון דאיתקש כל התורה לתפילין לענין דין דמותר בפיק ראוי מדרבנן להשוותם יחד גם לענין דין תפירה כפשתן.

וכזה יש ליישב קצת הא דמביא הרמ"א כיו"ד סי' רע"ח סי"ג וז"ל, וכשעת הרחק שאי אפשר לחפרה כגידין אם נתפרה כמשי סביב העמודים קורין בה. וכ' הנקוה"כ ודגמ"ד שם דה"ה בין היריעות כן הוא עיי"ש, ותמה על זה כערה"ש שם דאיך אפשר לומר כן והלוא זה הלל"מ, וגם הר"מ חשיב

הרב עמרם קליין
בן כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
דומ"צ דקהלתינו הק'

בענין סח בין תפילין לתפילין

של ראש (וכן הקשו התוס' ביומא שם) ור"ת משום רבינו חננאל כשם רב האי גאון תי' דאיירי בשעה שחולץ ומניחן בתיק שלא יניחן באופן כזה שלמחר יצטרך להעביר על התפילין היינו שהתפילין של ראש יהיה יותר בפנים בהתיק מן השל יד שיפגע בשל יד תחילה ורבינו אליהו תי' דהיינו בשעה שממשמש בתפילין כדאמרז"ל חייב אדם למשמש בתפילין בכל שעה ואז צריכין למשמש של יד תחילה עיי"ש.

והנה זהו לשון רש"י ביומא (שם בדף ל"ג) ד"ה עבורי דרעא אטוטפתא. לאחר תפילין שבזרוע בשביל תפילין של ראש אסור דהא בזרוע פגע תחילה עכ"ל עיי"ש. והנה צריך ביאור הלשון ברש"י הק' לאחר תפילין שבזרוע בשביל תפילין צ"ב הלשון בשביל ועיין עמק שאלה (להנצי"ב) פ' בא אות מ"ה שעמד בזה.

ובכדי ליישב שיטת רש"י קושית התוס' וקושיא הנ"ל מצאתי בספר נחל אשכול על האשכול הלכות תפילין סוף פרק כ"ח אות י"ב וז"ל שם בא"ד וני' דלא נעלם מרש"י (הגמ' דררשי וקשרתם וכו') דב"י סי' כ"ה כתב יש נוהגין לתקן תפילין של יד וקודם שמניחה מוציאין תפילין ש"ר ומתקנין אותה כדי שלא יצטרכו להפסיק בין הנחת יד לראש בתקון של ראש, וכ'

במס' מנחות דף ל"ו גרסינן אמר רב חסדא סח בין תפילין לתפילין חוזר ומברך סח אין לא סח לא והא שלח רב חייא בריה דרב הונא משמיה דרבי יוחנן על תפלה של יד אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין על תפילין של ראש אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין אביי ורבא דאמרי תרוויהו לא סח מברך אחת סח מברך שתיים תנא סח בין תפילה לתפילה עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה תנא כשהוא מניח של יד ואח"כ מניח של ראש וכשהוא חולץ חולץ של ראש ואח"כ חולץ של יד בשלמא כשהוא מניח מניח של יד ואח"כ מניח של ראש דכתיב וקשרתם לאות על ירך' והדר והיו לטוטפות בין עיניך אלא כשהוא חולץ חולץ של ראש ואח"כ של יד מנלן אמר רבה רב הונא אסברא לי אמר קרא והיו לטוטפות בין עיניך כל זמן שבין עיניך יהיו שתיים ע"כ. ובתוספות ד"ה וקשרתם לאות על ירך' והדר והיו לטוטפות בין עיניך הקשה על דברי רש"י במס' יומא דף ל"ג גבי אין מעבירין על המצות דאמר שמעת מינה עבורי דרעא אטוטפתא אסוד כשפוגע בתפילין של יד תחלה אסור להעביר ולהניח של ראש דאין מעבירין על המצות והשתא מאי אריא משום דאין מעבירין חיפוק ליה משום דכך מצותו דמניח של יד ואח"כ מניח

לנו מזה מפורש דש"י רש"י דהוה מצוה א' ולכן מברך ברכה אחת לשניהם ואלא היכא דסח אחר הנחת תפילין ש"י אז מברך ברכת על מצות על ש"ר וש"י ר"ת דהוה ב' מצות ותמיד מברך להניח על ש"י וע"מ על ש"ר והיכא דסח מברך על של ראש להניח וע"מ. ולכאור' יש להקשות בש"י רש"י דהיכן מצינו שיחקנו ב' ברכות שונות א' לתחילת מצוה וא' בסופו (כגון היכא דסח) ולר"ת ניחא דהוה ב' מצות וכבר הקשה כן המהר"ל מפראג ועי' ב"ח סי' כ"ה מ"ש בזה ועי' מגן גבורים סי' כ"ו שלטה"ג סק"ג ועי' חמדת דניאל על מס' זכחים כאן שהק' כן ועוד קשה לשיטת רש"י מה שהקשו התוס' במס' ברכות דף ס' ע"ב ד"ה אשר קדשנו וכו' דא"כ כל התיקון של ברכת על מצות תפילין לש"י רש"י הוא רק אם הפסיק וסח דעבירה היא בידו וע"כ פ"י שם הר"ת כשיטתו עיי"ש ועוד יש להבין כמה דפסקינן בשו"ע סי' כ"ה ס"ט באם אין לו אלא תפילה אחת שניח איזה שיש לו הרי אינו עושה רק חצי מצוה וא"כ באם אין לו רק חצי כזית מצה יצטרך לאכול חצי שיעור של מצה (ובאמת כבר חקרו בזה הפוסקים ועיין ספר משנה הלכות ח"ו סי' קע"א וח"י סי' שי"ט) ועי' בריש פרק התכלת (דף ל"ח) מאן דלית ליה תרי מצות חד מצוה נמי לא ליעבד כל' בתמיה משמע דכל אחד מצוה כאנפי נפשיה.

אלא נראה דבשיטמ"ק במנחות הנ"ל אות ט"ו הקשה על רש"י וז"ל ואין נראה כן דבמס' ברכות דף ס' ע"ב שהולך ומפרש סדר מאה ברכות שאדם חייב לברך בכל יום כי משי ידיה מברך

מהרי"א דטעות הוא שהם מעבירין על המצות וצריך ללמדן לאחר שהניחו ש"י יקחו ש"ר ויתקנוה ויניחוה, דתקון לצורך הנחה לא הוי הפסק ואסור להוציא של ראש מן התיק עד שהניח של יד וז"ש רש"י לאחר תפלה שבזרוע בשביל של ראש לא קאי על הנחה של ראש דזה אסור מן התורה (מטעמא דגמרא דוקשרתם והדר והיו) אלא להוציא של יד ולתקנה ולא להניחה ולהוציא אח"כ של ראש ולתקנה ואח"כ מניח ש"י ואח"כ של ראש אסור כיון דשל יד בידו אין מעבירין על המצות ועוד נ"מ דאם יוצא לדרך ואין זמן להניח ב' וקיי"ל מניח איזה שירצה אפי' של ראש מ"מ אם פגע של יד תחלה צריך להניח אותה עכ"ל והנה לפי דבריו הראשונים מיושב נמי הלשון להניח תפילין שבזרוע בשביל תפילין של ראש והפ"י הוא כן להניח על השולחן תפילין שבזרוע בשביל לתקן תפילין שבראש אסור והיינו כנ"ל ודו"ק.

ובאופן אחר רחש לכי דבר טוב ובתחילה נבאר מחלוקת רש"י ותוס' במנחות הנ"ל לא סח בין תפילה לתפילה אי מברך א' או ב' וזה תלוי אי מצות תפילין ש"י וש"ר הוה ב' מצות או מצוה א' וש"י רש"י בד"ה לא סח אין מברך אלא על של יד כלכד ועי' תוד"ה לא סח פירש בקונטרס וכו' סח מברך שחיים להניח תפילין בשל יד ועל מצות בשל ראש ור"ת פ"י לא סח מברך אחת לשל ראש מברך על מצות תפילין שזהו ברכתו סח מברך ב' לשל ראש להניח ועל מצות וכן [כתב] בשימושא רבא דתפילין מ"ר עכ"ל התוס'. והנה יוצא

רק של ראש הרי א"א לו לקיים זה נלשי' ר"ת ניחא דהרי הוה תרי מצות וממילא הדרש של וקשרתם היא כשמניחם ביחד אבל אי הוה מצוה חדא קשה]. שו"מ כעין קושיתנו בשו"ת בית שערים לזה"ק בחלק או"ח סי' כ"ג בסוף התשו'. וראיתי ברא"ש בפסחים סימן י' וז"ל ולרש"י נמי כיון דתרי מצות נינהו ולא מעכבי אהרדי ואם לא סח אינו צריך לברך על מצות תפילין א"כ הוי היסח הדעת ועי' בקרבן נתנאל אות ס' א"כ כשסח משום דתרי מצות נינהו וא"כ למד הרא"ש עפ"י דברי הק"נ גם לשי' רש"י דבסח הוי תרי מצות וכן הוא במדרכי ס"פ בני העיר הובא בט"ז סי' כ"ה סק"ו בשם ר"א וכו' ול"ד לתפילין שהן פעמים מצוה א' ופעמים ב' מצות לא סח מצוה א' סח ב' מצות עיי"ש וא"כ הכי נמי דבאם מניחם ביחד הוי מצוה חדא אבל באופן שסח הדאה לדעת דכל אחד מצוה בפני עצמו וממילא מיושב קושית הא' וב' אבל קושיתנו דא"א לקיים הדרש של וקשרתם וכו' צ"ל דהדרש של וקשרתם וכו' והדר והיו היא דק למצוה דהרי יכול להניח תפילין דק של ראש לכד כדיעבר דהרי אינן מעכבות ולא צדיך להיות והדר והיו לטוטפות ומיקרי מצוה חדא וכנ"ל. וכן הוא בתוס' ר"ד דהדרש של וקשרתם היא רק למצוה.

ולכאור' יש להמתיק הענין דהטעם דבעינן הדרש הוא משום דרש"י בפרק כל התדיר כל המקודש מחבירו קודם לחבירו וא"כ בתפילין של ראש חמיר קדושתיהו וא"כ הייתי אומד שצריך להקדים של ראש וכן מצינו בהרבה מקומות במנחות מ"ג ע"ב חביבין

על גטילת ידים כי מנח תפילין של יד מברך להניח ואשל ראש על מצות תפילין ולכן נראה לא סח מברך כו' ויש לדחות דההיא דברכות דמיירי דאין לו אלא אחת מהן של יד לכד או של ראש לכד ולהכי קאמר של יד מברך להניח ועל של ראש על מצות אם אין לו של יד אבל אם יש לו שתיים אינו מברך אלא אחת בלא סח עכ"ל וכן פסק מרן הב"י דעל של ראש לכד מברכין על מצות (ועי' נמוקי יוסף בפי' ר"ת שגם לשיטתיה הוא כן אבל הרא"ש ושאר ראשונים ס"ל דשי' ר"ת שאם אין לו רק של ראש מברך שנים) ולפי"ז יש לומר דעיקר תיקון של ברכת על מצות נתקן על של ראש דוקא כשאין לו של יד ולזה נקט הגמ' בין מאה ברכות של ראש לחוד וכדברי השיטמ"ק דמיירי כשאין לו אחר ועי' נתקן הברכה ומיושב קושית החוס' בברכות על רש"י דהברכה נתקן רק כשעבר עבירה ולפי הנ"ל מיושב וק"ל.

ולפי"ז י"ל כשי' המג"א סי' כ"ה שהביא הל"ח שאומרים על מצות תפילין בפתח תחת והיו של מצות והיינו לשון יחיד ולדברינו הכ"נ היה התיקון של הברכה באופן כזו דהווי באין לו רק תפילין חדא וממילא גם כשסח וכי"ב עושה בפתח תחת והיו לשי' רש"י ודו"ק.

אמנם מה שצ"ב הוא מה שהקשינו שעושה ברכת על מצות כשסח הרי היא דק מצוה חדא עם השי' ועוד אם אין לו רק תפילין א' יניחנה הרי הוי רק חצי מצוה לפי רש"י ועוד קשה לי הרי דרשינן וקשרתם לאות על ירך והדר והיו לטוטפות בין עיניך וא"כ כשאין לו

התוס' בערכין ג' ע"ב עיי"ש וא"כ הרי גם הגמ' לפי שי' חזר מהדרש של וקשרתם וכו' וממילא שפיר לא הביא השאלות הפסוק של וקשרתם וז"פ.

ולפי"ז יתיישב הטו"ז סי' תרפ"ד פסק דאם הניח תפילין של ראש קודם תפילין של יד אינו צריך להסיר של ראש ולהניח כסדרן עיי"ש והק' הפרי מגדים בסי' כ"ו הא אמרינן במנחות ל"ו דמניח של יד ואח"כ של ראש משום דכתיב וקשרתם לאות על ידיך והדר והיו לטוטפות בין עיניך ולמסקנא אמרינן נמי דכתיב והיו לטוטפות בין עיניך כל זמן שבין עיניך יהיו שתיים וא"כ אמאי לא נימא כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני וכתב בשו"ת הבית שערים בסי' כ"ג בשם חותנו הילקוט הגרשוני לפימ"ש מהרי"ט סי' ס"ט וחור"ד סי' א' דלא אמרינן אי עביד לא מהני אלא היכא דמתקנין האיסור במה דאמרינן דלא מהני אבל אם אין מתקנין האיסור במה דלא מהני שפיר אמרינן דמהני א"כ הכ"נ גם אם יסיר של ראש אינו מתקן מה שעבר על כ"ז שבין עיניך יהיו שתיים ולפי המעדני יו"ט הנ"ל הרי רק האיסור מטעם כ"ז שבין עיניך יהיו שתיים ולא מטעם וקשרתם וממילא אינו נתקן האיסור ושפיר כתב הטו"ז דאינו מסיר השל ראש ומניח הש"י.

וא"כ סרה קושית התוס' על רש"י למה נקט הטעם משום דאין מעבירין ולא מטעם וקשרתם דרש"י יוכל ללמוד כשי' המעדני יו"ט בהגמ' דהטעם של וקשרתם אינו לפי המסקנא וממילא נקט משום אין מעבירין ודו"ק. אמנם מצאתי בחי' הריטב"א שהביא קושית התוס'

ישראל שסיבבן במצות תפילין בראשיהן ותפילין בזרועותיהן והקדים של ראש לשל יד וכן כל מי שיש לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו וכו' ג"כ הקדים של ראש לש"י והטעם כנ"ל כל המקודש קודם להכי אשמועינן הדרש דוקשרתם והדר והיו שיוכל להקדים השל יד ועי' עמק שאלה פ' בא סי' מ"ה וא"כ שפיר פירש רש"י עבורי דרעא אוטוטפתא אסור שאין מעבירין על המצות מצד הדרש לעצמו הייתי אומר דהוא רק למצוה שהרי רש"י לשיטתיה דהוה רק מצוה אחת וא"כ באין לו רק של ראש שיכול לברך הוא רק משום דהדרש של וקשרתם והדר והיו הוא רק להתיר או למצוה אבל לא לעיכובא ומשו"ז הצריך רש"י לומר להניח תפילין שבזרוע בשביל תפילין של ראש אסור דהא בזרוע פגע תחילה, משום אין מעבירין על המצות דמטעם דוקשרתם אינו אסור רק למצוה ומטעם דאין מעבירין אסור ודו"ק.

ושלישי על כלו נראה לענ"ד ליישב שיטת רש"י דהנה בשאלות סי' מ"ה הביא דין זה דמניח של יד קודם לשל ראש ומביא הפסוק מפ' בא [דבאמת היא מוקדם מפסוק של וקשרתם] והיה לך לאות על ירך והדר ולזכרון בין עיניך ולכאו' צריך ביאור למה הניח הדרש של הגמ' במנחות ל"ו של וקשרתם וכו' ועי' בשאלת שלום מה שכ' בזה.

והנראה דבנמוקי יוסף על הראש הובא במעדני יו"ט על אשר"י הלכות תפילין סי' ט"ו אות ב' כתב דלמסקנת הגמרא לאו דוקא בחליצת תפילין אלא גם בהנחתה הטעם הוא משום כל זמן שבין עיניך יהיו שתיים וכו' מיישב דברי

בסגנון אחר בשם הר"י והקשה מדרש של והיו כל זמן שבין עיניך יהיו שחים, ולא מדרש של וקשרתם והדר והיו עיי"ש, ועיין בחוס' ישנים. ועיין בחוס'

רי"ד הנ"ל שתי' ע"ז דאולי לא קפיד קרא אסדרא, ולפ"ז יהי' ראוי לשיטת המעדני יו"ט הנ"ל ודו"ק.

בענין למה חוזר מעורכי המלחמה

נאמרו אף הכא ברכה אחת לתרוייהו ולא צריך לאפרשה בשהייה בעלמא בין דא לדא כמה דאוקמוה ואני תמהתי על הני רברכי החולקים על רשב"י אם היה שידעו מאמר זה ומכל מקום העולם נוהגים לברך שחים עכ"ל ועי' ב"י שתמה עליו למה מתמה על הנוהגים וכו' דהרי מצינו הרבה דברים מחלוקות הזוהר והפוסקים עיי"ש ועי' דברי חמודות בהלכות תפילין להרא"ש אות נ"ז מה שתי' זה. ומדברי הזוה"ק שכתב הטעם איסור שהייה והפסק בין תפילה לתפילה הוא מטעם דבדבור אחד נאמרו והכ"נ בתפילין בברכה אחת על שניהם ועפ"ז נראה לומר דהנה בירושלמי נדרים פרק ג' הל' ב' ובמדרש פ' יתרו וברש"י שם זכור ושמור שניהם נאמרו כדיבור אחד מה שאי אפשר לפה לומר ולא לאוזן לשמוע והפי' בזה דזכור ושמור היא הנהגה שלא עפ"י דרך הטבע כלל וא"כ הכ"נ בתפילין שהיא מרומז כנגד זכור ושמור א"כ היא ג"כ מרומז על הנהגה שלא כדרך הטבע אמנם זה דוקא אם בדבור אחד נאמר היינו בעושה רק ברכה אחת אבל מי שסח בין תפילה לתפילה א"כ מכחיש בזה בהנהגה שלא כדרך הטבע דהרי אינו בדבור אחד בברכה אחת וממילא מי שהולך למלחמה בישראל צריך להאמין על הנהגה שלא כדרך הטבע וכדרך שאמרו במס' ברכות דף ד'

והנה במס' סוטה דף מ"ד ע"א במשנה וכו' ר' יוסי הגלילי אומר הירא ורך הלבב זהו המתירא מן העבירות שבידו ובגמ' דסח בין תפילין של יד לשל ראש חוזר מעורכי המלחמה היא לשי' ריה"ג עיי"ש וראיתי בגליוני הש"ס על ירושלמי זרעים כ"ג אות קצ"א שהקשה למה דוקא מצוה זו עיי"ש.

ובאמת כבר הקדימו הרא"ש בהלכות קטנות הלכות תפילין סימן ט"ו וכן היא בפסקי הרא"ש על הרי"ף ז"ל סח בין תפילה לתפילה עבירה היא בידו וחוזר מעורכי המלחמה שעל שם קיום מצות תפילין שתקנו יתקיים באנשי המלחמה וטרף זרוע אף קדקוד עיי"ש ועי' מעדני יו"ט אות פ' שהסביר זאת שהרא"ש כתב בדיוק קיום מצות תפילין שתקנו היינו שתקנו חז"ל שלא יסיח בין תפילה לתפילה עיי"ש.

והנראה לענ"ד לומר בדרך צחות על דרך שאמרנו בפ"י רש"י דעל תפילין בשלא סח מכרך אחת דהוה מצוה אחת ומצאתי שהאגור כתב ז"ל ואני המחבר מצאתי בספר הזוהר פרשת פינחס מאמר דרשב"י דאין לברך על שניהם אלא ברכה אחת ז"ל אמר ר"ש תפילין דרישא אינן על מוחא לקבל זכור ותפילין דררועא שמלא על ליביה לקבל שמור ומה זכור ושמור בדבור אחד

צריכה אין שם ה' נקרא עליו דהרי לכמה שיי' עבר על לא תשא וגו' וממילא חוזר מעורכי המלחמה.

עוד נראה בדרך חידוד כפי מה שכתבו ז"ל במס' מנחות מ"ג ע"ב רב אליעזר בן יעקב אומר כל שיש לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו וציצית בכגרו ומזוזה בפתחו הכל בחיזוק שלא יחטא שנאמר והחוט המשולש לא במהרה ינתק ואומר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם הרי מי שיש לו תפילין בראשו יש לו שמירה מן החטא אבל אם פגם בזה כבר יש לחשוש על שמירתו מן החטא וממילא הירא ורך הלבב מהעבירות שבידו היינו שמפחד שלא יחטא משום דעבירה גוררת עבירה ע"י שאין לו שמירה שפגם במצות תפילין ע"י שסח חוזר מעורכי המלחמה וק"ל.

ששואלין באורים ותומים אם יצליחו ובדרך זה יוכלו לנצח במלחמה ומי שאינו הולך בדרך אינו יכול להיות נמנה בין עורכי המלחמה והבן.

ובזה יל"פ המדרש אין מניחין תפילין אלא בשבת ודברי הגר"א ידועים ועפ"י הנ"ל פי' כ"ק מרן אמו"ר שליט"א דהרי אנחנו לא קיי"ל כהזוה"ק רק בשבת שמור וזכור בדבור אחד וזהו אין מניחין תפילין אלא בשבת היינו שיהיה בגדר זכור ושמור בדבור אחד ע"כ ובה נוכל לפרש דברי הפיוט זכור את יום השבת לקדשו קרנו כי גבהה נזר על ראשו היינו שזכור מרומז על תפילין שבראש. עוד פי' כ"ק אמו"ר דהרי דרשינן במנחות ל"ה וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך ויראו ממך אלו תפילין שבראש והיינו רק כי שם ה' נקרא עליך והיות כי אמר ברכה שאינה

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

העובר הקו התאריך בימי הספירה כיצד ינהוג בספירת העומר

ונראה דהנה בגמ' מנחות ס"ה ע"ב דרשו מרדכיב וספרתם לכם, שתהא ספירה לכל אחד ואחד דאי הוה כתיב וספרת לשון יחיד הוה משמע דסגי כספור של אחד בשביל כולם השתא רכתיב וספרתם דרשינן מיניה רבעינן ספירה לכל אחד ואחד. ועיין תוס' ד"פ לולכ הגזול וברא"ש שם ודעת הכ"ח והלבוש והח"י ולדעתם כן הוא גם דעת הרשב"א דאע"ג דש"ץ סופר אינו יוצא בה כל יחיד ואפילו שומע כעונה לא מהני כאן רק לענין ברכה אבל הספירה אימעוט מספרה לך ודעת המג"א כס"ק ב ריוצא בספירת הש"ץ אם כיוון אליו עיי"ש ובכרכ"י ועדה"ש, והנה י"ל לפ"ז דספה"ע תלוי בכל יחיד שיספור לעצמו שכעה שבועות שהוא מ"ט יום בהתחלת ספורם מיום ראשון דחווה"מ (היינו בחו"ל יו"ט שני של גליות) ואילך יספור חמשים יום כל יום ויום יוסיף והולך וכל שסיפר מ"ט יום קיים המצוה ואין זה מצוה שכציכור אלא מצוה שעל כל יחיד ולפ"ז היה אפ"ל דה"נ הא בהא תליא דלמ"ד ריחיד אינו יוצא בש"ץ משום דהקפירה תורה על ספירת כל יחיד מ"ט יום, א"כ כיון שהתחיל בספה"ע כיום ראשון בחוה"מ יספור וילך מ"ט יום ויקיים המצוה, ואם אכתי לא הגיע שבועות הרי ה"נ אפשר למי שבא מא"י לכאן ע"י אורדון שיבא לכאן לאחר ששם כבר נגמר חמשים יום

אור ליום ג' לסדר פרח מטה אהרן התשל"ז בני"י יצו"א.

כרכר שנשאל מאחד מתלמידיו שכא מאוסטראליא לנוא יארק בימי הספירה שנחוסף לו יום אחד על הדרך כיצד יעשה עם הספירה. וקורם נסעו שאל מהדכנים רשם כרת מה לעשות ולא אמרו לו בדירות. ומעכ"ת ראה בספר מזרח מערב שהוציא לאור הרה"ג מהרי"צ כרנפולר שליט"א מאב"ד סירני שאחרי שיגיע לארה"כ לא יספור יום אחד ואח"כ יספור בלא ברכה וישמע הברכה מאנשי המקום. וכת"ד פקפק בדבריו רבשלמא ההולך מהכא להתם שאז חסר לו יום אחד א"ש דהולך וסופר אח"כ בלי ברכה אבל מהתם להכא תמימות הם המ"ט יום ולמה לא יספור בכרכה. ובפרט לדעת הרבה פוסקים דאין ספירת הימים מעכבת רכל יום ויום מצוה בפני עצמה ושיטת הדי"ץ גיאות דמקיים תמימות בשבועות ורדצה לדעת חו"ד העניה.

והנה ספר מזרח מערב לא דאיתיו ולא אוכל לרון עליו מה כוונתו גם מה שמע"כ רצה לומר לדעת השיטות רכל יום ויום מצוה בפני עצמה היא ושיטת די"ץ גיאות. הנה באמת כי כבר פסקו הפוסקים דמי שלא כירך יום אחד שוב יספור בלא ברכה עיין שו"ע סי' תפ"ט ס"ז. ומיהו לעיקר ההלכה נלפענ"ד.

וענין כתב כי בזמן שקרשו ב"ד החדשים עפ"י ראייה או במקומות הרחוקים שלא ידעו יום קביעת החדש היו מחשבינן ע"פ חשבון וע"פ החשבון זה עשו יו"ט ועוד עשו יו"ט שני מספק שמא קבעו ב"ד החדש יום מאוחר אבל העיקר הוא יום א' והוא אצלם מה"ת ויום ב' מדבריהם, ולענין ספירה ספרו כליל ב' ריו"ט בכרכה כיון שאצלם הוא יום אחר מה"ת ויום ב' רק מתקנה וברוב השנים היה הספירה כתיקונה ואם פעם נזרמן להם שהקביעות ביום ב' בטלו חשבונם והתחילו לספורת כמו בא"י, אך אפשר שליל ב' ספרו בכרכה ואח"כ היו סופרים ב' ספירות בכל לילה עד שנותרע להם הקביעות כי כל מה דאפשר לתקוני מתקנינן ועדיין צ"ע ע"כ ועל זה העיד אותי הראש הכולל שלנו הגדא"ל הלוי זילבערמאן שליט"א והביא לי שבס' בצל החכמה ח"ה סי' צ"ו הביאו והנה שכבר מספקא ליה כזה. אלא דלכאורה צ"ע דברי המשמרת שלום וכן ראיתי בספר הנ"ל שם שמספקא ליה בכיבוד רברי המשמרת שלום הנ"ל.

ולא אוכל מלעבוד אחד שכבר הובא הספר הנ"ל לפני והצצתי בו וראיתי שם לפענ"ד דבר מתמיה שחדש רכל זמן שאין הקביעות ידוע ועושין יו"ט ע"פ חשבון שלהם זה הוא יו"ט שלהם וממילא גם לענין ספירת העומר לפי חשבונם ואף שאם אח"כ יתברר להם חשבון בני א"י ונתוסף להם יום אחר אין בכך כלום ויצאו ידי חובת ספירת ש"ש תמימות וכתב ראייה לדבריו ממש"כ הרמב"ם (פ"ג מהקה"ח הט"ו ט"ז י"ח) בכ"ד שישבו כל ל' יום ולא

הכא אחתי לא הגיע שבעות. אלא דלפ"ז היה צריך לכאורה להמשיך ולספור לעצמו כפי חשבונו ולא כחשבון הציבור.

שנית נראה רכיון דאיש זה לא חיסר יום בספירה כלומר שמספירתו לא חיסר כלל אלא אדרבה נתוסף לו יום אחר ולמשל שבא לכאן ביום כ"ב לספירתו וכשיצא סיפר כ"ב לספירה וכשבא לכאן מצא שהציבור סופרים כ"ב לספירה, א"כ אמאי לא ישלים ספירתו. ואין לומר רכיון רכאן היום הוא יום כ"ב נמצא דאתמול כשספר כ"ב הו"ל טעה בספירה שלא היה אלא יום כ"א וכה"ג לא יצא כמבואר בשו"ע סי' תפ"ט זה אינו כלום דהרי בשעה שסיפר היה באוסטרליא והתם יום כ"ב לספירה היה, ושפיר ספר אלא שבבואו לכאן אחתי כ"ב הוא, וא"כ י"ל או שישפור היום שנית יום כ"ב בלי ברכה עם הציבור או שלא יברך היום כלל והו"ל כיומא אריכתא וכבר יצא בספירת יום כ"ב ולמחר יחזור ויספור עם הציבור.

ואני מסופק בזמן הבית שקרשו החדש ע"פ הראיה ובנ"י הררים בחו"ל שלא ידעו מתי קרשו החדש החזיקו י"ט שני מספק, ואם אח"כ נתברר להם שטעו כחשבונם והיה י"ט שני יום הספק הם התחילו לספור הספירה יום קודם ממה שהתחילו בא"י וכשנתברר להם האמת מה עשו עם ספה"ע וספירה לא תיקנו מספיקא דיומא כידוע בפוסקים וכרגע איני זוכר שדברו מזה הפוסקים. שוב ראיתי דבס' משמרת שלום (קיידינאו) סי' ל"ו אות א' ד"ה

למפרע והאריך שם בדברים אלו ע"ש. ודברים אלו מקורם במנ"ח מצוה ד' אות ב' והרה"ג הנ"ל ציין לעיין במנ"ח הנ"ל.

ולפענ"ד לאחר העיון אין נראה כן דודאי מה שאמרו ז"ל שאם באו עדים והעידו וקדשו ב"ד החדש למפרע משמע לכל דבר וא"כ אם עשו פסח שלא בזמנו והקריבו קרבנות שלא בזמן והגם כי לענין תשובה ואיסורים וחייבים מסתבר דלא חייבים כלל כיון דבשעת הקרבה כדין עשו מ"מ היות כי נתכרר הדבר למפרע כי בחול היתה לא יצאו ידי חובתן וידי חובת הקרבנות בין של ציבור ובין של יחיד ולפענ"ד זה ברור מאד. ומ"ש מי שאכל מצה בספק ט"ו וכגון שלא הגיעו השלוחים ומ"ש שאכל ואח"כ קדשו הב"ד למפרע בתרוייהו הוכרר הדבר דבשעת אכילה או בשעת הקרבה לא היה בזמן המצוה וזה לפענ"ד ברור. ודומה לדבר מצינו לרבינו הח"ס ז"ל יו"ד סי' רנ"ג שהביא לר"ש דין בגר קטן שמתבילין אותו על דעת ב"ד ונסתפק אי לברך עליו כיון דיש בידו למחות כשיגדל ומרן הח"ס ז"ל האריך בדבר וכתב הגע עצמך המפריש תרומה לא יברך דילמא מיתשל עלה ונמצא ברכה לבטלה ואומר אני בטח אם יארע שאכל אחד מן הכרי ונתחרט על התרומה דהדר כרי לטבלו אין לחוש כמה שאכלו טבלים דבשעה שאכל בהתירא קא אכיל ולא היו צריכים לחוש למילתא חדתא וה"נ בנידון דידן דכוותיה ע"ש.

ובמקום אחר הארכתי בדברי הח"ס להקשות עליהם ממה שכתב הגמ"י

כאו עדים והשכימו כנשף ועברו את החדש וכו' ואחר ד' או ה' ימים כאו עדים שראו את החדש בזמנו שהוא ליל ל' ואפילו באו בסוף נחודש מאיימין עליהם איום גדול ואם עמדו העדים בעדותן ונמצאת מכוונת מקדשין אותו החדש וחוזרין ומונין לאותו החדש מיום שלשים וכתב הרמב"ם שכן הדין גם בעדי ניסן ותשרי שבאו שבו אחר שעברו הרגלים ואם באו עדים בניסן ותשרי קודם חצי החדש מקבלים עדותן ואין מאיימין עליהם כלל ע"ש וכתב שם באות י"ד בב"ד שעברו את אדר וכל ישראל שחטו את פסחיהם ביום שחל בו י"ד בניסן לפי הקביעות שלהם ואכלו הפסחים בליל ט"ו ואחר הרגל באו עדים והעידו שראו החדש בזמנו שהוא ליל ל' נמצא כי יום ששחטו בו פסחיהם לא הי' בי"ד אלא בט"ו ואכלו הפסח ליל ט"ז הכל שלא כהלכה ואם חל לפי החשבון של ב"ד בשבת נמצא חללו שבת בשחיטת הפסחים ואכלו חמץ בי"ג וכי יעלה על הדעת לומר שע"י שחזרו וקדשו ב"ד יום ל' נכשלו כל ישראל בכל אלה בקלקול המועדות בחילול שבת באכילת חמץ ובכיטול מצות רבות ודאי שזה אינו וסיים באות ט"ו כי הדבר ברור שאם עברו ב"ד חודש אדר כל מצות שמקיימין על יסוד קביעות זו הן מצות גמורות ותשארנה מצות גם אם אח"כ יחזרו ב"ד בהם ויקדשו יום הל' ויעשו אדר חסר שהרי אותן מצות שקיימו קודם החזרה היו ישראל חייבין אז לקיים ואין למצוה אלא מקומה ושעתה ומקביעות השני' והלאה חוזרין ומונין לאותו חודש מיום שלשים ולא

ויעשה איסור למפרע אף דבאמת יהיה איסור אח"כ ע"ש ועיין ר"ן שם מה שחולק עליו עכ"פ נראה דכל מקום שחזור למפרע הכי דנינן ליה.

ומלשון הרמב"ם פ"ג מהקה"ח הט"ו נמי שכתב דאפילו באו עדים בסוף החודש והעידו שראו את החודש בזמנו מאיימין עליהם ואם עמדו בעדותן מקדשין אותו וחורין ומונין לאותו החודש מיום שלשים ומשמע דאפילו מסוף החודש למפרע מקדשין ומתחילין למנות למפרע ובהי"ח כתב יראה שאין מחלוקת חכמים בדבר זה אלא בשאר החדשים חוץ מן ניסן ותשרי או בעדי ניסן ותשרי שבאו אחר שעברו הרגלים שכבר נעשה מה שנעשה ועבר זמן הקרבנות וזמן המועדות אבל אם באו העדים בניסן ותשרי קודם חצי החודש מקבלין עדותן ואין מאיימין עליהן כלל ועיין לח"מ שם והנראה מלשון רבינו ז"ל דלמ"ד דבניסן ותשרי נמי שומעין להם וסותרין למפרע ממילא הקרבנות שנעשו נמי לא נעשו בזמנן שהרי מהאי טעמא אמר דבניסן ותשרי דוקא שבאו קודם חצי החודש מקבלין עדותן דלאחר חצי החודש עבר זמן הקרבנות וא"כ להחולקין ס"ל דלאחר חצי החודש נמי ובטל למפרע הכל גם הקרבנות וכו' כמובן ועיין ח"ס בח' שבת קמ"ח ד"ה וכן וביצה דף ד' ע"ב ד"ה והזהרו ע"ש.

ומעתה נחזור לדין וקצת עלה בדעתי שכיום בואו לנוא יארק ומצא שסופרים כאן כ"ב והוא כבר סיפר כ"ב והיום אצלו כבר יום כ"ג אולי יעשה כן שיספור כ"ב שנית עם הציבור בנוא

הובא בד"מ יו"ד סי' שכ"ג ובש"ך סק"ו שם דאין לשאול על החלה אלא כל זמן שלא אכלו המאכל דאל"כ הו"ל אוכל טבל למפרע וכ"כ הלבוש ע"ש ועיין רמב"ם פ"ו מה' שבועות הי"ח וברדב"ז שם ובגמ' קידושין מ"ה ע"ב נתקדשה לדעת אביה והלך אביה למדינת הים ועמדה ונשאת אמר רב אוכלת בתרומה עד שיבא אביה וימחה רב אסי אמר אינה אוכלת שמא יבא אביה וימחה ונמצאת אוכלת תרומה למפרע ועיין רדב"ז פ"ח מה' תרומות הי"ב. ועיין רא"ש נדרים נ"ט ע"א וברש"ש שם שכתב ודע דק"ל על הרמ"א ועיין כריתות י"ג ע"ב יש אוכל אכילה אחת וכו' והקשו התוס' והא דלא חשוב שנשבע שלא יאכלנו ואכל ובט"א ראש השנה כ"ח דאפילו לאחר זריקה איתא בשאלה ועכ"פ דלא חיישינן שיהיה חולין למפרע ועיין ספרינו משנ"ה ח"א סי' ד' ובח"ב סי' נ"א מה שהארכתי קצת כזה עכ"פ פשוט דאם קדשו החודש למפרע נמצא שהקרבנות שקרבו למפרע בטלו אלא שאינו חייב עליהם דהו"ל יותר מאונס וצ"ע.

והרשב"א ז"ל נדרים פ"ה הביאו הר"ן כתב במי שאסר הנאת פירות על עצמו יכולים אחרים ליטלן בע"כ ואינו יכול לעכב אע"פ שיכול לשאול על נדרו והקשה הרשב"א ז"ל וא"ת איך יטלו הכהנים בע"כ למה לא ניחוש דלמא מיתשל למתהני מדידיה ומשנ"י והנראה דאף כשעדיין לא שאל על נדרו אכלוהו בהיתר מ"מ לאחר שהתשיל אמרינן דקמתהני מדידיה ועבדי כהני איסורא למפרע כמה שנטלוהו בע"כ ואפ"ה לא חיישינן דילמא ילך ויתשל

תמימות מספר ניחא דהקטן אינו מספר אבל עכשיו דכתיב תמימות תהיינה קאי על הימים והימים היו תמימות עיי"ש.

ולפי הנחתו נראה דכספה"ע איכא תרי עיניי ספירה בכל יום שהוא מצוה ואפילו למ"ד רמצוה אחת היא מ"מ צריך לספור בכל יום ולבסוף מ"ט נגמרה המצוה כשהן תמימות ודוגמא לרבר הקרבת הקרבן רד' עבודות שחיטה קבלה הולכה וזריקה כל אחד מצוה בפ"ע היא ואפ"ה ארכעתם יחד הם מ"ע אחת ולא מיקרי כל אחת מצוה לעצמה ואם שחט וקבל והלך ולא זרק אבד הכל וה"נ אף שמצוה כל יום לספור אפ"ה לא מתקיים המ"ע של וספרתם לכם עד ליל מ"ט שיהיו תמימות שהתמימות מצרף הספירות היחידות למצוה שלמה ולפ"ז באמת הספירה של כל יום ויום מצוה בפ"ע הוא אלא אם חיסר יום אחד א"כ חסר לו ספירה אחת שהוא כמו שחיסר עבודה אחת אבל אם ספר מ"ט יום והגיע למ"ט שהתמימות עשאוהו למצוה כולה שפיר יצא וא"כ כדירן נמי כיון דסופר בכל יום והוא מצוה בפ"ע ולבסוף יהיו לו תמימות שפיר סופר והולך ומברך על מצות ספה"ע בשאר הימים דק בו ביום שבא לכאן שכבר בידך עליו לא יכרך לפ"ז.

בקיצור לרעת המהר"ם שיק המצוה שישפור מ"ט ימים נפרדים ישפור בכל יום ויום והמצוה שיהיו תמימות כלומר שיום המ"ט יתמם וכל שספר מ"ט יום מפסח עד עצרת ואיכא תמימות יצא ידי חובתו ולכן לפענ"ד שפיר יכול לספור ולברך על ספה"ע וליתר שאת יתנה

יארק ויספור נמי הספירה שהיה ראוי לו והיינו יום כ"ג לעומר ולמשל שיאמר היום יום כ"ב שהם שלשה שבועות ויום אחד לעומר ושליש ועשרים יום שהם ג"ש זב' ימים לעומר לפי חשבון שספרתי באוסטראליא או שסופרים באוסטראליא וכה"ג תיקן הרבה לפענ"ד שסופר באמת ספירתו כפי מה שהתחיל ולפי מקומו וזמנו בהמשך בלי הפסק אפילו בימים וספירות וגם אם צריך לספור לפי אנשי מקום שבא לשם הדי הוא אומר גם היום שהם מכרכין וכה"ג פשוט כיון ראינו חסר לו יום יצא ממנ"פ אם נותנים לו מקומו וזמנו שיצא משם הרי הוא סופר כפי מקום שיצא משם מה תאמר שצריך לספור כפי המקום שבא לשם הרי אומר וסופר גם הספירה שלהם וככל אופן יש לו מ"ט יום ויצא ידי חובתו והגם דלא תקנו ז"ל לספור ספירה כספיקא דיומא משום דער שבועות יתברר אבל מ"מ כה"ג נראה שטוב לו לספור שני הימים מספק ובליל מ"ט ישמע הכרחה מאחד לפ"ז דאפשר כיון שכבר ספר לפי זמנו ומקומו אין צריך לספור שנית יום המ"ט ודו"ק.

ועוד בה שלישיה דהמנ"ח מצוה ש"ו חקר בקטן שהגדיל בימי הספירה מה יעשה כספירת העומר וראיתי במהר"ם שי"ק מצוה ש"ז שכתב דרוקא היכא דלא מנו כלל לא מיקרי תמימות אבל אם מנו בכל לילה ולילה אע"ג דלא נתחייב כשיגדיל ויספור שפיר יוכל לספור ומקיים המצוה תספרו לכם חמשים יום רמצוה על כל יום ויום בפני עצמה הוא מצוה שאנו מכרכים בכל יום אלא רבעי' תמימות דאם היה כתוב

ולכאורה נראה דזה דוקא בזמן הבית שמביאין עומר אבל בזה"ז שבעונ"ה חרב המקדש אינו אלא מדרבנן זכר למקדש ועיין מנחות ס"ו ע"א האמנם יש עוד בענין ספירת העומר שאנו מונין מה שמנו אבותינו בצאתם ממצרים שאז עדיין לא היה העומר כלל ואבותינו ספרו מ"ט יום ומבואר זה בזה"ק פ' אמור ע"ש והאחרונים נסתפקו איזה ברכה ברכו בצאתם ממצרים וראיתי שכתבו שברכו היום ראשון ליציאת מצרים ולפ"ז לכאורה לדידן נמי הגם שבטל התמיד בעונ"ה ואין לנו לא כהן ולא מקדש מ"מ הספידה לטהרנו מקליפותינו ומטמאותינו כמו שהיה ביצ"מ אחתי יש ודארייתא הוא ולפ"ז הוא מדין כמו אשה שסופרת והעיקר רק שלא תאבד ותסוח דעת מן הבדיקות כן אנחנו לא נסוח דעת מהספירה בכל יום עד שבועות ועיין חינוך מצוה ש"ו ודו"ק כי קצרתי בזה.

אלו דברי ידי"ג דושה"ט וש"ת ואני טרוד מאוד והמאיר לארץ ולדרים הוא יאיר לנו באורה של תורה ולא נבוש ולא נכלם ולא נכשל ח"ו לא בעוה"ז ולא בעוה"ב ידי"ג בלב ונפש,

מנשה הקטן

כמ"ש לעיל לפי חשבון שספרתי וכו' ועכ"פ לפענ"ד נראה דמעיקר ההלכה שפיר יכול לברך.

ולמודעי אני צריך עוד דנלפענ"ד דמי שבדעתו לצאת מאוסטראליא לארה"ב בהתחלת ימי הספירה ודאי יוכל ביום ב' להתחיל לספור ביום שהוא יום לספירה בארה"ב או בא"י וכיוצא בה וכה"ג לכו"ע מברך אבל ההולך מכאן לאוסטראליא לא ראיתי לו תקנה דלהתחיל ביו"ט ראשון אי אפשר וגם לא יהיו לו תמימות לכו"ע ואין לו תקנה כנלפענ"ד.

ובדבר שאלתו עוד בנוסע מהכא להתם ערב ר"ה ובכל הדרך שם הוא לילה וכשמגיע לשם הוא כבר יום ב' בחודש ויום ר"ח נאבד לו על הדרך ע"פ חשבון כיצד יעשה עם התפילות ועם יעו"י ולפענ"ד פשוט דכה"ג הו"ל כעין עבר ולא התפלל באונס דתפלת המוספין אין לו תשלומין ושאר תפילות שחסר לכאורה יש להם תשלומין הכל לפי מקומו וכהלכתו.

ודע דזה זמן רב אשר כתבתי בס"ד דבספירה יש ב' מצות אחת שמונין לספירת העומר כדכתיב (פ' אמור) מהחל חרמש בקמה תחל לספור

הרב אהרן אליעזר ליפא הלוי זילבערמאנן
הראש הכולל

**לבאר שיטת רבינו החינוך אי ס"ל דמצות ספירת
העומר בזה"ז היא מה"ת או מדרבנן
ואי ס"ל דספירת הימים והשבועות המה ב' מצוות או
מצוה אחת**

גם עתה עיי"ש. ולפ"ז סרה תמיהת המנ"ח שהי"ל לפרש דסוכר כרוב הראשונים. דאה"נ דס"ל כדעת הר"מ וכדרכו בקודש ע"פ רוב שנמשך אחריו. אך לאירך גיסא צ"ב האיך יפרשו דברי רבינו החינוך שכתב ונוהגת מצוה זו בזמן הבית שיש שם עומר כו' שמשמע מזה רבזה"ז המצוה היא דק מדרבנן שאל"כ הי"ל לומר פשוט ונוהגת מצוה זו בכל זמן בין בזמן הבית ובין שלא בזמן הבית וכדרכו בקודש, רזה הכריח להמנ"ח לומר שס"ל רהיא דק מדרבנן ולכן הגיה והוסיף תיבות אעפ"כ וכנ"ל, והלא דבר הוא.

ועיינתי בספר החינוך ומצאתי בעזהשי"ת את שאהבה נפשי רשם יש גירסא אחרת וז"ל ונוהגת מצוה זו בכ"מ בזכרים והעובר ע"ז ולא ספר ימים אלו בטל עשה עכ"ל, ולא הזכיר כלום מזמן הבית כו', אשר לגירסא זו שפיר י"ל דס"ל רהיא מדאורייתא גם עתה. וגירסא זו היה לפני הברכ"י ונאחריו נאירן הביאור הלכה. וכן ברפוס הראשון של ספר החינוך [ויניציאה - שנת ה'רפ"ג] ליתא הך בזמן הבית שיש שם עומר קרב ועתה בעונותינו כו', וכבר העיר ע"ז בהגהות וחילופי גירסאות שכתב ההשלמה על ספר

רבינו החינוך ז"ל כתב בסוף מצוה ש"ו וזל"ק ונוהגת מצוה זו מספירת העומר מדאורייתא בכל מקום בזכרים בזמן הבית שיש שם עומר קרב ועתה בעונותינו שאין לנו ביהמ"ק ולא מזבח מונין אנו הימים והשבועות ועובר ע"ז ולא ספר ימים אלו בטל עשה. והמנ"ח שם כתב ע"ז וז"ל נראה רקצת חיסוד לשון יש כאן. ונראה דסוכר כדעת הראשונים הסוכרים ספירה בזה"ז דרבנן וצ"ל ועתה כו' אעפ"כ מונין אנו הימים ושבועות רהיינו לאפוקי מדעת הר"מ [בסה"מ מצוה קס"א] שכתב כיון דמונין אנו הימים ושבועות מוכח דספירה היא דאורייתא והרהמ"ח סוכר כרוב הראשונים דספירה דרבנן מ"מ מונין אנו הימים והשבועות עיין בדבריהם. מ"מ צע"ק שנטה מדעת הר"מ אשר עפ"י רוב נמשך אחריו עכ"פ היה צריך להביא דעת הר"מ ולומר שהוא סוכר כסברת רוב הראשונים כדרכו בכל החיבור עכ"ל המנ"ח.

אולם בברכ"י ד"ס תפ"ט כתב שיטת הר"מ והרב החינוך היא דמצות ספה"ע גם בזה"ז דאורייתא עיי"ש, וכ"ה בביאור הלכה שם בדיש הסימן דרעת הר"מ והחינוך היא דנוהג מה"ת

לן דברי רבינו החינוך כהאורים והתומים, ונוהגת מצוה זו מספה"ע מדאורייתא בכ"מ בזכרים בזה"ז כו' וגם עתה, אך החילוק היא בזמן הבית היה הימים והשבועות מה"ת, ועתה הימים היא מה"ת, והשבועות היא מדרבנן ומ"מ מונין אנו הימים עם השבועות מדרבנן, ועובר ע"ז ולא ספר ימים [דייקא] אלו בטל עשה אף בזה"ז אבל אם לא מנה השבועות אינו מבטל עשה של תורה.

המורם מזה דספירת הימים והשבועות הנם ב' מצוות. אולם מ"מ ליישב שיטת המנ"ח שכל רז לא אניס ליה י"ל שס"ל יען שהרהמ"ח לעיל הביא דברי הרמב"ם ז"ל שכתב דהוי מצוה אחת וז"ל וכתב הר"מ ז"ל ואל יטעה אותך אמרם ז"ל מצוה לממני יומי ומצוה לממני שבועי וחשוב שהן ב' מצוות. שאין הכוונה בזה לומר שהן מצוה בפ"ע אבל הוא חלק מחלקי המצות כו' ואילו היה השבועות מצוה בפ"ע לא סדרו מניינה אלא כלילי השבועות בלבד והיה להם ברכות אשר קדשנו במצותיו וצונו על ספירת העומר, ועל ספירת שבועים. ואין הדבר כן אבל המצוה היא ספה"ע ימיו ושבועותיו כמ"ש עכ"ל [וכמו שהובא בחמד"י הנ"ל], ומדבאיא בוודאי ס"ל כן, שאל"כ אלא שחולק עליו וס"ל דהנם ב' מצוות וכמשי"כ החמד"י בדעתו הי"ל לפרש ולומר שחולק עליו ולא להביא דברי הר"מ באריכות עיי"ש, שמזה נראה בעליל דפוסק כוותיה, ולכן אי אפשר לפרש דברי החינוך כמו שפירשה החמד"י דהא ס"ל דהיא מצוה אחת וממילא אי אפשר לחלק בין הימים

מנ"ח], אשר לפ"ז שפיר י"ל שרעת רבינו החינוך היא כשיטת הרמב"ם שמצות ספה"ע בזה"ז היא מה"ת וכדרכו בקודש ע"פ רוב שנמשך אחריו.

(ב) והנה בחמדת ישראל בקונטרס נר מצוה בחלק העשין סימן ל"ו הביא דברי הר"מ [הנ"ל] שכתב דספירת הימים והשבועים הוא מצוה אחת וכל אחד היא רק חלק מהמצוה וכתב ע"ז דשלשה גדולי קמאי כתבו בהיפוך ה"ה הרמ"ה ז"ל בסוף הס' אגרת הרמ"ה כתשובתו אל הר"ש ז"ל ורבינו ירוחם ז"ל במצוה זו והחינוך במצוה זו שכ' דהא דאמרינן בגמרא [מנחות ס"ו ע"א] דספירה בזה"ז זכר למקדש הוא ה"ד לענין שבוע אבל יומי כ"ע מודים דגם בזה"ז הוא דאורייתא, וא"כ ע"כ דס"ל דהם שני מצוות. ועיין במנ"ח שכתב על לשון החינוך שהיא מגומגם, וזה מפני שלא ידע משיטה זו ולא היו לפניו דברי הרמ"ה ורבינו ירוחם, ועיין היטב בלשון החינוך תראה שכוונתו כן עכ"ל החמדת ישראל. וז"ל רבינו ירוחם בנתיב חמישי ח"ד ונ"ל משום דכתיב [דברים ט"ז, ט] שבעה שבועות תספר לך מהחל חרמש בקמה גו', וכתיב נמי [ויקרא כ"ג ט"ו] מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהינה. [ושם בפסוק ט"ז עד ממחרת השבת השביעית תספור חמשים יום גו'], ונמצא שלא נכתבה ספירת שבועות אלא גבי עומר אבל ספירת הימים לא כתיב גבי עומר. נמצא דספירת הימים היא מה"ת אפילו בזה"ז, וספירת השבועות בזמן דאיכא עומר כו', ובזה"ז אנו סופרים לשבועות זכר למקדש עיי"ש. והיטב אשר דיבר בקדשו הגאון בעל חמד"י דלפ"ז נהירא

השבת. וכנגד אחר ביאתם לארץ אמר מיום הביאתכם וגו', ולזה הקדים ממחרת השבת להיוחה מצוה שישנה אז משא"כ מיום הביאתכם שהוא אחר ביאה לארץ עכ"ל. וכל זה י"ל אז בפרשת אמור משא"כ משנה תורה שהתחילה משה רבינו לאומרה בר"ח שבט וכו' באדר באותה שנה נסתלק משה ונכנסו לארץ ביו"ד בניסן וכדכתיב ביהושע [ד, י"ט] והעם עלו מן הירדן בעשור לחודש הראשון כו', ושם [ה, י"א] כתיב ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות כו' ופירש"י יום הנפת העומר שהקריבו עומר תחילה, ומקורו טהור מר"ה י"ג ע"א וקידושין ל"ח רע"א, וא"כ נתחייבו בספירה מפאת העומר ולא הוצרך לומר עוד ממחרת השבת דזה בא לרבות עד שלא נכנסו לארץ שיתחייבו בספירה משא"כ במשנה תורה שאז יכנסו לארץ תיכף ויתחייבו בזמן מפאת העומר לכן קאמר רק מהחל חרמש בקמה וק"ל.

והשבועות ולכן לא ניאח ליה להמנ"ח האי פירושא ולכן כתב שדברי הרהמ"ח מגומגם, והן אמת שיש שיטה כזו אבל בדעת הרהמ"ח אי אפשר לומר כן [ולפ"ז יובן גירסא הנ"ל באות הקדום שנשמטה ב' שורות אלו, דזה נסתר מהנ"ל], ולכן הגיה והוסיף תיבות אעפ"כ כנלענ"ד.

ג) ובהיותי בזה ראיתי להעיר דבפרשת אמור בקרא וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאתם את עומד התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה. ובקרא דפרשת ראה לא כתיב ממחרת השבת רק, שבעה שבועות תספר לך מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבועות, ולמה לא כתיב ממחרת השבת ג"כ כדכתיב בפרשת אמור. וי"ל דזה ראייה למה שפירש האוה"ק על אתר דז"ל ממחרת השבת מיום וגו' פי' מעכשיו קודם שתכנסו לארץ ממחרת

הגאון רבי נח אייזיק אהלבוים
רב דקהל נחלת יצחק קיו גארדענס נ"י.
מח"ס מנחת חן

בדין איסור כניסה להר הבית בזה"ז

ועיין בגמרא ברכות דף נ"ח ע"א
במתניתא תנא משמיה דר"ע לך ה'
הגדולה, זו קריעת ים סוף. והגבורה, זו
מכת בכורות. והתפארת, זו מתן תורה.
והנצח, זו ירושלים. וההוד, זו בית
המקדש. הרי קתני "והנצח זו ירושלים",
כלומר שקדושת ירושלים היא נצחית
ולא בטלה לעולם, והרי זה מקור נאמן
לשיטת הרמב"ם ז"ל, וכמש"כ הרמב"ם
שקדושת המקדש וירושלים מפני
השכינה, ושכינה אינה בטילה, והיינו
דקאמר לך ה' וכו' והנצח, ר"ל
שירושלים היא נצחית משום "לך ה'
שיסוד קדושתה היא מפני השכינה,
ושכינה אינה בטילה.

(ב) והנה המג"א בסימן תקס"א סק"ב
פסק כדעת הר"מ שקדושת העזרה
וירושלים קדשה לעת"ל וכו', והנכנס
עתה למקום המקדש חייב כרת, שכולנו
טמאי מתים. ועיין בשו"ת התשב"ץ ח"ג
סי' ר"א שהכריע ג"כ להלכה כדעת
הר"מ, שקדושת המקדש לא בטלה,
והנכנס שם היום בזה"ז חייב כרת, שאין
לנו הזאה, ונפק"ל מדכתיב אשר לא
חומה אע"פ שאין לו עכשיו וכו'. אי נמי
מדכתיב זאת מנוחתי ערי עד. - וכן
מפורש בטור יו"ד סי' של"א שכ' כדעת
הר"מ ז"ל והיה ראוי לאוכלו [מעשר
שני] בירושלים, שאע"פ שאין חומה
"קדושת העיר והבית לא בטלו" וכו'
עיי"ש. וכן הכריע הגד"א שם ביו"ד
להלכה, וכן פסקה משנה ברורה באו"ח
שם סק"ה, והוסיף בספרו לקוטי הלכות

(א) הנה הרמב"ם בפ"ו מה' בית
הבחירה הט"ו וט"ז כתב ז"ל לפיכך
מקריבין הקרבנות כולם. אע"פ שאין
שם בית בנוי ואוכלין קדשים ככל
העזרה, אע"פ שהיא חרוכה ואינה
מוקפת במחיצה ואוכלין קדשים קלים
ומעשר שני ככל ירושלים אע"פ שאין
שם חומות, שהקדושה ראשונה קדשה
לשעתה וקדשה לעתיד לבוא. וכהט"ז
כתב, ולמה אני אומר במקדש וירושלים
קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא,
ובקדושת שאר א"י לענין שביעית
ומעשרות וכיוצא בהן לא קדשה לעתיד
לבוא. לפי שקדושת המקדש וירושלים
מפני השכינה, ושכינה אינה בטילה,
והרי הוא אומר והשמותי את מקדשיכם,
ואמרו חכמים אע"פ ששמומין,
בקדושתן הן עומדין וכו'. הרי מבואר
מדברי הרמב"ם ז"ל שגם בזה"ז קדושת
המקדש בעינה עומדת, והנכנס כיום
למקום המקדש חייב כרת.

ובהשגת הראב"ד כתב ז"ל א"א
סברת עצמו היא זו. ולא ידעתי מאין לו
וכו', אלמא למ"ד קדושה ראשונה לא
קדשה לעתיד לבוא, לא חלק בין מקדש
לירושלים, לשאר א"י. ולא עוד אלא
שאני אומר שאפילו לר"י דאמר קדושה
שניה קדשה לעת"ל, לא אמר אלא
לשאר א"י, אבל לירושלים ולמקדש לא
אמר, לפי שהיה יודע עזרא שהמקדש
וירושלים עתידים להשתנות ולהתקדש
קידוש אחד עולמי וכו', לפיכך הנכנס
עתה שם אין בו כרת.

לזבחים, בזבח תודה [דף ס"ו ע"ב] שכן דעת הרבה ראשונים.

ג) אכן יש לעיין בעצם דברי הראב"ד ז"ל גופי, מה הוא יסוד שיטתו, דהוא חולק על הר"מ וס"ל דהנכנס בזה"ז למקום המקדש פטור, ולכאורה דברי הראב"ד צ"ע, דכתב לפיכך הנכנס בו עתה "אין בו כרת", ומשמע שרק חיוב כרת ליכא בזה"ז, אבל איסור תורה להיכנס יש גם בזה"ז. ויסוד לדבר זה מתבאר ג"כ ממה שפסק הר"מ בפ"ט מה' מעשה הקרבנות הט"ו וז"ל מי ששחט קדשים בזה"ז והעלם חוץ לעזרה חייב מפני שהוא ראוי ליקרב בפנים שהרי מותר להקריב אע"פ שאין בית מפני שקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעת"ל. והראב"ד ז"ל לא השיג שם כלום, ומשמע מזה, שאף הוא מודה שקדושת המקום קיימת. וכן פסק הר"מ עוד בפ"ו מה' בית הבחירה ה"ז שדיני מורא מקדש נוהגים גם כיום לאחר חורבנו. והראב"ד ז"ל לא השיגו - עכ"פ מל' הראב"ד ז"ל שכ' דהנכנס בו עתה "אין בו כרת" משמע שרק חיוב כרת ליכא בזה"ז אבל איסור תורה יש גם בזה"ז, וזה תימא כיון שלדעתו קדושת המקדש בטלה ולא קדשה לעת"ל, א"כ איזה איסור תורה יש להיכנס למקום המקדש בזה"ז. ועיין בספר קדושת הר' למו"ה צבי דורקובסקי (נ"י) [ז"ל].

ד) ואשר יראה לי לומר בביאור דברי הראב"ד ז"ל דהנה איתא בגמרא זבחים דף כ"ד ע"א נעקרה האבן ועמד במקומה מהו. מאי קא מיבעיא ליה, כי קדיש דוד רצפה עליונה קדיש או

דילמא עד לארעית דתהומא קדיש וכו'. לעולם פשיטא ליה דעד ארעית דתהומא קדיש וכו'. ועיי"ש בפירש"י כי קדיש דוד, שהיה מקדש אותה בשתי חודות ובשיר של פגעים כדתנן במס' שבעות, ובחוס' שם ד"ה הואיל ורצפה מקדשת, דוד קדשה כדפירש בקונטרס, ואע"ג דשלמה בנה בית, דוד קדשה כדאמר לקמן בשמעתא, כי קדיש דוד וכו' - הרי מבואר בדברי רש"י ותוס' דהך מילתא דאמרינן דקידש דוד את הרצפה, היינו בקדושת עזרה ממש ואע"ג ששלמה בנה את הבית, דוד קדשה בקדושת העזרה.

אולם הר"מ כתב בפ"י מה' בית הבחירה ה"ד ובמה נתקדשה, בקדושה ראשונה "שקדשה שלמה" שהוא קידש העזרה וירושלים לשעתן וקידשן לעת"ל. הרי מפורש בדבריו ששלמה קידש את העזרה. ולכאורה צ"ע הלא בזבחים דף פ"ד ע"א הנ"ל אמרינן כי קדיש דוד רצפה, הרי להדיא שדוד הוא שקידש את העזרה ולא שלמה. ובאמת דברי הר"מ הוא מקרא מפורש במלכים [א,ח] כיום שהוא קדש המלך את חוץ החצר. ומבואר בגמ' זבחים דף ס' ע"א מאי קידש להעמיד בה מזבח, ופרש"י קדשו לשם עזרה, להעמיד בו מזבח אבנים, ומשמע ששלמה קידש את העזרה, כמש"כ הר"מ.

ובאמת יש לתמוה עוד מהא דאיתא במס' שבעות דף ט"ו ע"ב גבי קידוש העזרה בשתי הלחם, ופריך הש"ס נבנייה מאתמול וניקדשה האידנא. בעינן קידוש בשעת הבנין וכו', הרי מבואר מזה יסוד ברין קידוש, דבעינן

וכל עיקר דין קדושת מחנה שכינה ביסודו הוא אך חלות דין בקדושת המקום.

אולם נראה דעל הך מקום שעליו המקדש, ישנו עוד חלות קדושה והיינו דמלבד חלות דין קדושת מחנה שכינה, שיסוד דינו הוא במקום כנ"ל, יש בו עוד חלות דין קדושה, והוא חלות קדושת המקדש עצמו, והיינו שעל שטח זה שנתקדש כבר בקדושת מחנה שכינה, עוד חייל עליו חלות קדושת המקדש עצמו. - ויסוד לרבר זה מתבאר ממש"כ הר"מ בפ"א מה' בית הבחירה ה"ה ואלו הדברים שהן עיקר בכנין הבית, עושין בו קודש, וקודש הקדשים וכו' וכל המוקף במחיצה זו שהוא כעין חצר אוהל מועד, הוא הנקרא עזרה, "והכל נקרא מקדש". וכתב עוד הר"מ שם בפ"ז הי"ח-כ"ג שהעזרה וההיכל וקודש הקדשים חלוקים בקדושתם, דהיינו ההיכל מקודש מהעזרה, וקודש הקדשים מקודש מהיכל, ולכאורה צ"ב לפי המבואר בזבחים דף קט"ז ע"ב הנ"ל, מכאן ואילך מחנה שכינה, דמשמע מזה שכל מקום המקדש, היינו מקום העזרה, ומקום ההיכל וקודש הקדשים, קדושה אחת היא, היינו קדושת מחנה שכינה, וכ"כ הר"מ בפ"ז מה' ביהב"ח הי"א ומפתח העזרה ולפנים מחנה שכינה, ר"ל מה שכפנים מפתח העזרה, היא מחנה שכינה.

ואשר מוכרח ומבואר מזה, דשני מיני קדושות מיוחדות הן, שדך בדין קדושת המקדש עצמו, יש חילוק קדושות, בין קדושות העזרה לקדושות ההיכל, וקודש הקדשים, אבל בדין

קידוש בשעת הבנין, ואי אפשר לקדש את העזרה בשתי הלחם לאחר שנגמר הבנין מאתמול, ומשו"ה אי אפשר לקדש את העזרה בשתי הלחם באופן שגמר הבנין יהא למחרת עצרת כיום, משום דבעינן קידוש בשעת הבנין. וא"כ צ"ע הא דאמרינן בזבחים הנ"ל שרוד קידש את הרצפה בקדושת עזרה, הלא אנן בעינן קידוש בשעת הבנין, והרי שלמה בנה את הבית.

ה) ועכ"פ נראה מוכרח ומבואר מזה, דהני תרי קדושות, (א) הא שקידש דוד את הרצפה. (ב) הא שקידש שלמה את העזרה, הן שתי קדושות מיוחדות ונפרדות. וחלוקים הן ביסוד דינן, ותרווייהן צדיכי אהרדי. וביאור הדברים, דהנה איתא בזבחים דף קט"ז ע"ב כשם שמחנה במדבר כך מחנה בירושלים, מירושלים להר הבית מחנה ישראל, מהר הבית לשער ניקנור מחנה לוי, מכאן ואילך מחנה שכינה, וא"כ מוכייל לן תנא דברייתא כל הנך קדושות בהרי הדר, מתבאר מזה דכולהו חדא דינא ניהו, והיינו דכמו דיסוד רי"ן קדושת מחנה ישראל ומחנה לוי, ביסודו הוא חלות דין קדושת מקו"ם, שחפצא דמקום של ירושלים נתקדש בקדושת מחנה ישראל, והמקום של הר הבית נתקדש בקדושת מחנה לוי, א"כ ה"ה יסוד דין קדושת מחנה שכינה [דהיא מקום המקדש] ביסודו הוא אך דין חלות קדושת מקו"ם, והיינו שהמקום שעליו המקדש נתקדש בעצמותה בקדושת מחנה שכינה, כדכתיב המקום אשר יבחר, דמדמחתינהו תנא דברייתא כחדא מחתא, מתבאר דכולהו חדא דינא ניהו,

נתקדש המקום בתחילה כחלות קדושת מחנה שכינה, דכתיב המקום אשר יבחר.

ועיין רש"י בשבועות דף ט"ז ע"א קדושה ראשונה "דרוד ושלמה" לא בטלה, ולא הוצרך עזרא לקדש, הרי כתב שקדושה ראשונה היתה ע"י דוד ושלמה, והיינו כנ"ל דשני מיני קדושות שונות הן, דוד קידש את המקום בקדושת מחנה שכינה, ושלמה קידש את המקדש עצמו, היינו חלות קדושת העזרה, וההיכל, וקודש הקדשים.

ז) ולפי משנ"ת א"ש היטב דברי הראב"ד הנ"ל שכתב לפיכך הנכנס עתה שם אין בו כרת, ומשמע שרק איסור כרת אין כאן, אבל איסור מה"ת להיכנס שם יש גם בזה"ז, וצ"ע כיון שבטלה קדושת המקדש לאחר החורבן, א"כ איזה איסור תורה יש להיכנס שם בזה"ז. אולם לפי המבואר דתרי קדושות שונות איתנייהו ביסוד קדושת המקדש, חדא דין קדושת המקום והוא מחנה שכינה. ועוד דין קדושת המקדש עצמו, היינו קדושת העזרה, וההיכל, וקודש הקדשים, א"כ י"ל דס"ל להראב"ד ז"ל, דיסוד הך מילתא דאמרינן דבטלה קדושה ראשונה ושניה, הנה כ"ז הוא דוקא בדין קדושת המקדש ולאחר חורבן הבית בטלה חלות קדושת המקדש, כיון דקדושת המקדש תלויה בכנין כנ"ל, וכשנחרב הבית בטלה קדושת המקדש. [וכן יש עוד טעם לזה כמש"כ הראב"ד עצמו בהשגתו הנ"ל, לפי שהיה יודע עזרא שהמקדש וירושלים עתידים להתקדש קידוש אחר עולמין, אכן כ"ז הוא רק לגבי קדושת המקדש עצמו משא"כ קדושת המקום

קדושת מחנה שכינה, שהוא דין בקדושת המקום, אין כל חילוק קדושות בין מקום העזרה, או מקום ההיכל, וקודש הקדשים, שקדושה אחת היא, קדושת מחנה שכינה, וכמבואר בזבחים דף קט"ז ע"ב הנ"ל, מכאן ואילך מחנה שכינה, דמשמע שברין קדושת המקום, כל מקום המקדש, היינו מקום העזרה, ומקום ההיכל וקודש הקדשים, קדושה אחת היא, קדושת מחנה שכינה.

ו) ומעתה א"ש היטב, דיסוד הך מילתא דאמרינן בזבחים דף כ"ד ע"א דרוד קידש את הרצפה, וכן מש"כ הר"מ דשלמה קידש את העזרה, לפי הנ"ל מתבאר דתרי מיני קדושות שונות הן, ותרווייהו צריכי אהרדי להשלמת חלות קדושת המקדש, דהא דאמרינן דרוד קידש את הרצפה, הנה כ"ז הוא בדין קדושת המקום, שהוא מחנה שכינה, כדכתיב המקום אשר יבחר, משא"כ הא דאמרינן דשלמה קידש את העזרה, היינו בחלות קדושה נוספת, והוא חלות קדושת המקדש עצמו, שיש בו חילוק קדושות, קדושת העזרה, וקדושת ההיכל, וקדושת קודש הקדשים, ועיקר קדושה זו עשה שלמה רק לאחר שנבנה הבית, כדאמרינן בשבועות דף ט"ז ע"ב הנ"ל, דבעינן קידוש בשעת הכנין, דכיון שיסוד הך קדושה הוא חלות דין קדושת המקדש עצמו, א"כ לא חל הקידוש, רק לאחר גמר הכנין שהוא כבר נקרא מקדש. - אשר לפ"ז נמצא דהני תרי קדושות דרוד ושלמה שניהם צריכי אהרדי. (א) קדושת המקום. (ב) קדושת המקדש עצמו. דפשוט שלא שייכא חלות קדושת עזרה [של מקדש], אלא א"כ

דוד שקידש את ה"מקום" בקדושת מחנה שכינה לא בטלה, אלא גם קידוש שלמה, שקידש את המקדש עצמו בחלות קדושת העזרה, וההיכל, וקודש הקדשים, גם יסוד קדושה זו קידשן לעת"ל. - ואשר ע"כ כתב הר"מ שם בהט"ו, לפיכך מקריבין הקרבנות כולן אע"פ שאין שם בית בנוי, דכ"ז תלוי ביסוד הנ"ל, דמקום המקדש נשאר קדוש, לא רק בקדושת מחנה שכינה, אלא שיש על המקום גם חלות קדושת המקדש עצמו, שהרי לגבי הקרבת קרבנות לא סגי בקדושת מחנה שכינה לחודא, אלא צריך גם קדושת המקדש, ואשר לפ"ז שפיר מוכן, דלדעת הר"מ הנכנס שם בזה"ז חייב כרת, כמו שהכריע המג"א הנ"ל, שהרי מטמא את "מקדש ה'", כיון שלדעת הר"מ גם קדושת המקדש קיימת לעולם וכמשנ"ת.

ח) והנה לקבוע בדיוק את מקום המקדש אי אפשר כיום, שהרי הדבר נעלם מאתנו, אמנם כתשו' הרדב"ז ח"ב סי' תרצ"א כתב בפשיטות שאכן השתיה שעליה עור הארון בקודש הקדשים [ר"מ ביהב"ח פ"ד ה"א] נמצאת תחת כיפת מסגד עומר, אבל בקונטרס "אבן השתיה או אבן הטועים" [ירושלים תר"ץ] העלה ר' מיכאל בראוור ז"ל שקודש הקדשים נמצא דרומית למסגד עומר. - כל אלו שעסקו בנידון שיערו השערות בלבד, ולא הביאו ראיות חותכות לכאן או לכאן, לכן קשה לקבוע את מקומו של מקום המקדש והר הבית, ויש להחמיר ולחשוב את כל השטח הנמצא בין ארבעת החומות, המערבית

והוא מחנה שכינה לא בטלה וכמשנ"ת (בארת ב) משו"ת התשב"ץ שיליף מהך קרא "זאת מנוחתי עדי עד", שקדושת המקדש קיימת לעולם.

וכד אחינן להא דס"ל להראב"ד דאף אם נאמר שעם חורבן הבית בטלה קדושת המקום, היינו המחיצות והבנין, מ"מ בכ"ז קדושת המקום והמחנות קיימת, לפ"ז מתבאר היטב, דשפיר איכא חילוקא בין איסור כרת לאיסור לאו, דרק לגבי חיוב כרת דהעיקר הוא בנין הבית וקדושת המקדש עצמו, כמ"ש בתורה בפרשת חוקת [י"ט, כ] ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל, כי את מקדש ה' טמא וגו', זאת אומרת שיסוד דין חיוב כרת הוא משום שמטמא את מקדש ה', וא"כ בזה"ז שבטלה קדושת המקום, הנכנס שם אין בו כרת, אבל לגבי איסור לאו, הרי מפורש בתורה [שם פ' נשא ה, ג] ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם, והרי מפורש בר"מ בפ"ג מה' בית המקדש ה"י ולא יטמאו את מחניהם, זה מחנה שכינה, הרי מוכח מזה, שלגבי הך לאו, אין הדבר תלוי כלל בבנין ומחיצות, אלא בקדושת המקום וקדושת מחנות, והלא קדושת מחנה שכינה קיימת אף לאחר חורבן בית וכנ"ל, משום כך ס"ל להראב"ד דהנכנס שם בטומאה עובר באיסור לאו, דקדושת המקום בעינה עומדת.

אבל הר"מ שכתב בפ"י מה' ביהב"ח הי"ד ובמה נתקדש בקדושה ראשונה שקדשה שלמה, שהוא קידש העזרה וירושלים לשעתן, וקידשן לעת"ל, הנה מוכח מזה, שהר"מ ס"ל שלא רק קידוש

[הכותל], הדרומית, המזרחית, הצפונית, כשטחו של הר הבית.

ואמר הגה"צ מכילגוריא זצ"ל (אחיו של האדמו"ר זי"ע) שהוא חושב, שמה שכ"ק מרן זצ"ל לא רצה בשום אופן להשאר בירושלים על חג הפסח, כיון שאפשר לפרש שדעת החת"ס בתשו' יו"ד סי' רל"ו נוטה לומר שמותר להקריב קרבן פסח בזה"ז, ולכן לא רצה מרן להיות בירושלים בפסח בכדי לא להכנס בחשש חיוב הקרבת קרבן פסח, ודעת הצ"ח [עיין מנ"ח מצוה ה] דהנמצא במרחק ט"ו מיל מירושלים נקרא שהוא בדרך רחוקה, ואינו מחוייב לבוא לירושלים ע"מ להקריב קרבן פסח, כיון שהוא פטור עכ"ל, ודפח"ח.

ט) כאשר כ"ק מרן אדמו"ר רשכבה"ג מהר"א מבעלזא זי"ע ועכ"י עלה לארץ ישראל בשנת תש"ד, והגיע לירושלים בט' בשבט, ביקש אחר כמה ימים שיראו למצוא עבורו דירה בתל אביב, ואם אפשר אמר מרן "הייתי רוצה להיות בת"א כבר בשבת הבאה", וכאשר זה לקח כמה שבועות, הכיע מרן זי"ע את רצונו שבפסח עכ"פ בוודאי יוכל להיות בת"א.

הרב אהרן אליעזר ליפא הלוי זילבערמאנן
הראש הכולל

בענין מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה

לחלק דדוקא על מחשבה גרידא אין נענש אבל הכא עשתה גם מעשה ממש שאכלה רק ששגגה ועלה היתר בידה משא"כ במחשבה גרידא ולא עשה מעשה ועי"ל דגם על מחשבה גרידא צריך כפרה והא ראייה דעולה כאה על הרהור הלב ורק שאינו נענש כמו אם עשה מעשה ממש משא"כ במחשבת מצוה דמדה טובה מרובה מעה"כ כאילו עשאה המצוה בעצמותה ומקבל שכר משלם וק"ל עכ"ל.

ובר"ה דף י"ז ע"ב ה' ה' אני הוא קודם שיחטא האדם. ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה. וברא"ש שם סימן ה' וא"ת מה צריך האדם למדת רחמים קודם שיחטא וי"ל אע"פ שגלוי וידוע לפניו שסופו לחטוא מתנהג עמו כמדת רחמים כאשר הוא שם. א"נ קודם שיחטא בע"ז ואע"פ שכבר חשב לעובדה ומחשבת ע"ז הקב"ה מצרפה למעשה [קידושין ל"ט ע"ב מ' ע"א] כדכתיב למען תפוש את בית ישראל כלכם אפ"ה מתנהג עמו כמדה"ר קודם שיחטא, וכשיחטא מצרף המחשבה עם המעשה עכ"ל.

ובהנ"ל י"ל דהנה ארז"ל והביאו רש"י בריש פירושו עה"ת בתחילה עלה במחשבה לכרוא את העולם במדה"ד ראה שאין העולם מתקיים שיתף עמו מדה"ר ולא עוד אלא שקדמו שנאמר כיום עשות ה"א ארץ ושמים. וצריך

במסכת נ"מ דף ס"א ע"ב אמר רבא ל"ל דכתב רחמנא יצי"מ גבי ציצית. אמר הקב"ה אני הוא שהבחנתי במצרים בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור אני הוא עתיד ליפרע ממי שתולה קלא אילן בכגדו ואומר תכלת הוא עיי"ש. ובתוד"ה שתולה כו' ואע"ג דעובר על מצות ציצית מ"מ איצטריך קרא לעבור עליו משעת תלייה ע"כ.

ובספר בן זכאי להג"ר יוחנן שפיץ זצ"ל להגאבד"ק טאב בדרוש לשכה"ג [דף ט' ע"ג] הקשה ע"ז והא משעת עשיה לא היה רק מחשבה ואין הקב"ה מצרף למעשה עיי"ש מש"כ בזה.

והנ"ל בס"ד דבקידושין דף פ"א ע"ב על הפסוק אישה הפרם וה' יסלח לה כמה הכתוב מדבר באשה שנדרה בניזיר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה שהפר לה בעלה והיתה שותה יין ומטמאה למתים רכי עקיבא כי מטי להאי פסוקא הוה ככי אמר ומה מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה אמרה תורה צריכה כפרה וסליחה מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר עאכו"כ וכו' עיי"ש, ורש"י הביאו כפירוש עה"ת. ובתורת משה להח"ס בסו"פ מטות כחידושי נכד המחבר להגאון בעל שיר מעון כתב על דברי רש"י יש לדקדק הלא ארז"ל קידושין מ' ע"א שמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה. ויש

ועוד בכמה מקומות. וגם לאחר שיחטא דע"פ מדה"ד נפש החוטאת תמות ואומרת מדה"ד שמא יעשה תשובה וא"ש בס"ד.

עכ"פ דאם קודם שיחטא זקוק כבר לרחמים נשמע מינה שצריך כפרה, ומיושב קושית הבן זכאי ע"פ ב' תירוצים הנ"ל דגם הכא לא הוי רק מחשבה דהא תלאו בכגדו ועשה מעשה אשר לא תעשינה כדוגמת שם שאכלה. וגם תירוץ הב' שגם על מחשבה גרידא צריך כפרה וק"ל.

ובזה יתפרש הכתוב גבי ציצית [בסו"פ שלח] אני ה"א אשר הוצאתי אתכם מאר"מ להיות לכם לאלקים אני ה"א. ופירש"י אני ה', נאמן לשלם שכר. אלקיכם, נאמן להפרע. והיינו דמי שתולה קלא אילן בכגדו ואומר של חכלת הוא אזי לא יזכה למדה"ד רק אלקיכם שזה כינוי למדה"ד, ויענש גם על המחשבה וכנ"ל. ויש להאריך לתרץ קושית הגזע"ל גם באופן אחר ואין הז"ג כעת.

להבין מאי הנפק"מ בין מדה"ד למדה"ד. והגרש"ק ז"ע בספרו אמרי שפר עה"ת בפרשת יתרו בפסוק וידבר אלקים גוי ביאר לה בטוטר"ד דע"פ מדה"ד מענישין גם על המחשבה ולא רק על המעשה משא"כ ע"פ מדה"ר אין מענישין כי אם על המעשה ולא על המחשבה. ובמצות אמונה נשאר הדבר על עמדו דמענישין גם על המחשבה ולכן במחשבת ע"ז הקב"ה מצרפה למעשה אבל לא בסתם מחשבה רעה. וזה שרימזו רז"ל במתק לשונם אנכי ולא יהיה לך מפי הגבור"ה שמענום עיי"ש בכרכי קדשו.

וברוך המלך נלך דע"פ מדה"ד מענישין גם על המחשבה, וזה קודם שיחטא שהי"ל מחשבה רעה ראוי להענש, אך השם הוי"ה ב"ה וב"ש שהוא מדה"ד אומרת דקודם שיחטא אינו ראוי להענש דילמא לא יחטא ויתחרט ממחשבתו הרעה אשר חשב, ומיושב קושית הרא"ש וא"ש בס"ד. ועיין בספר ברי"ת מטה משה [דף מ"ט ד"ה אך] מה שהאריך בכרכי הרא"ש,

הרב אליעזר קליין
תלמיד הישיבה

בדין קטן שהגדיל בין שני פסחים

חיובא ואזהרה, אבל אינו מופקע מעצם הדינים, ואף אי ליכא בפסח שהקריב שום קיום מצוה אבל מאחר שהקרבן עולה לו, שוב אין עליו עוד חובת פסח משא"כ במצה דאין כאכילתה שום חלות דין מלבד קיום המצוה, וקטן דלאו בר מצוה הוא, הרי לא קיים שום דבר. והא דשה לבית אבות לאו דאורייתא היא לענין חיובא, דלא איכללו קטנים בחיובא דקרבן פסח שתהא חובה שיקרב ק"פ על הקטנים ויהא האב מחויב להקריב פסחם עליהם, ונשארו בדינם דקטן לאו בר חיובא הוא, אבל מ"מ לענין עיקר דין מינוי איתרכו גם קטנים מקרא דשה לבית אבות, דהאב יכול למנותן שלא מדעתן, וזהו דמשני ר"ז שה לבית אבות מ"מ, כיון דבעיקר דין המינוי איתרכו גם קטנים בהך קרא.

ובזה יתיישב נמי קושית הלחם משנה על הר"מ בפ"ב מחגיגה ה"ג דפסק כל קטן שיכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית, אביו חייב להעלותו ולהראות בו כדי לחנכו במצוות שנאמר יראה כל זכורך עכ"ל הר"מ. והקשה הלח"מ מהא דכתבו התוס' ריש חגיגה על קטן דכיון דמדרבנן הוא דמחויב צריך להביא קרבנותיו נדבה, ולמ"ד בכיצה ד"ט אין קריבין כיו"ט אין קריבין עד למחר כחול המועד, וכיון דרבינו פסק דנדריים ונדבות אין קריבין כיו"ט היה לו לבאר

פסחים דף צ"ג ע"א דתניא גר שנתגייר בין שני פסחים, וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים חייב לעשות פסח שני דברי רבי, רבי נתן אומר כל שזוקק לראשון זקוק לשני. כל שאין זקוק לראשון אין זקוק לשני. במאי קמיפלגי. רבי סבר שני רגל בפני עצמו הוא, רבי נתן סבר שני תשלומין דראשון הוא.

והרמב"ם בפ"ה מהק"פ ה"ז גר שנתגייר בין פסח ראשון לפסח שני, וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים, חייבין לעשות פסח שני. ואם שחטו עליו בראשון פטור. והכס"מ הקשה אטו קטן בר חיובא ופיטורא הוא. וכוונתו היא מהא דמבואר בר"ה דכ"ח ע"א דאם אכל מצה כשהוא שוטה ונשתפה לא יצא ידי חובת מצה, כיון דאז היה בר פטורא בשעת קיום המצוה, וה"ה כקטן וא"כ מ"ש מצה בפסח. וכן הקשה הט"א בר"ה שם. וחירץ הכס"מ בשם הר"י קורקוס דכיון דרחמנא רבייה לקטן שישחוט עליו וממנין אותו נפטר הוא בכך מן השני. והקשו האחרונים דהרי מוכח מסוגיא דנדריים דל"ו דשה לבית אבות לאו דאורייתא.

ובחידושי הגר"ח על הר"מ תירץ דכפסח הרי מלבד מצות הפסח שעליו, הא יש כזה עוד דין הקרכת קרבן מה שהוא קרבנו וקרב עבורו ועולה לו, וקטן הגם דאינו בר מצוה דאינו בד

חיוכים, הרי ע"כ דאין קרבנו נקרא חוב"ת היום, ומשו"ה א"א לו להביא אותו כיו"ט.

אמנם עוד יש מקום עיון בזה דהגם שהסברנו דקטן אינו מביא עולת ראייה כיו"ט, דאין קרבנו מחובת היום, אכתי פש לנו לבאר הא דאינו מביא קרבנו כחיה"מ. וכפרט לפ"מ שפסק הד"מ כריש חגיגה וז"ל ומי שבא לעזרה ביום ראשון ולא הביא עולה, לא דיו שלא עשה מצות עשה אלא עובר על לא תעשה, שנאמר לא יראו פני ריקם עכ"ל, ועיין בטו"א שלשיטת הר"מ הוה הבאת קרבן כעין תנאי לקיום מ"ע דראיית פנים, וא"כ איך נחנך את הקטן כראיית פנים בלי הבאת קרבן. וע"ע בטו"א שדוחק לומר דהתנאי דהבאת קרבן הוה דווקא למי שמחויב בדבר אבל לא בקטן ואשה.

איכרא כד דייקינן אשכחן דשיטת הר"מ דקטן אינו מחויב בהבאת קרבן, מוכרח ממה שפסק בפ"א ה"ה דהטעם שאין חגיגה דוחה את השבת היא משום שיש לו תשלומין כל שכעה וכמו שיבאר לפנינו.

בחגיגה דף ט' ע"א מצינו מחלוקת בין ר"י ור"א אי כולהו תשלומין דראשון או כולהו תשלומין זה לזה. ונפק"מ לחיגר בראשון ונתפשט בשני, דאי תשלומין דראשון נינהו כיון דלא חזי בראשון תו לא חזי בשני. ובתוס' דף י"ז ד"ה יום טבוח כו' הקשו כיון דחגיגה אינו דוחה את השבת, א"כ כשחל יום ראשון בשבת למה לא אמרינן כיון דלא חזי בראשון תו לא חזי. ותירצו דגברא מיהו חזי ורק ארי

כאן שלא יקריב עולתו כיו"ט וכמו שביאר התוס' ז"ל. כרם לפי מה שביארנו כשיטת הר"מ דקרבן של קטן עולה לו לשם פסח ממש, גם בחגיגה יהיה הדין כך, ובאמת אינו צריך להביא קרבנותיו נדבה ויכול להביאו אותו כיו"ט.

ועיין בלח"מ שתירץ באופן אחר דאולי הד"מ סבר דלא אמרו במשנה חייב בקטן, אלא לענין לעלות ולראות עם אביו אבל לא לענין קרבן, וזהו כשיטת רש"י ריש חגיגה. ואשר נראה בזה לבאר כשיטת הלח"מ דאפילו אם נלמוד דהקרבן עולה בשביל הקטן ונחשב לו כקרבן גמורה, עם כל זה כל שהדר נתחייב באותו חיוב, אינו יכול להפטר ממה שעשה בשעת פטור, דמחויב בדבר צריך לקיים המצוה מתוך קבלת עול המצות כמצווה ועושה. והא דנפטר מפסח שני, הוא רק משום דפסח שני הוה רגל בפני עצמו, וסיבת החיוב של פ"ש היא י"ד אייר לעשות פסח, אך בזה יש תנאי אם לא עשה את הראשון דווקא, וכשעשה הראשון אף באופן דלא הוה בר חיובא, תו לא נתחייב בשני, והקרכת הפסח הראשון היא סיבה שלא יחול עליו החיוב כשיגיע זמן הפ"ש. נמצא דקרבן הקטן אינו מחובת היום, דהרי אינו בר חיובא ואינו מביא הקרבן לפוטרו מחובת היום, דאינו מחויב בפסח הראשון דהא קטן היא ולא יתחייב בפסח שני דמצוה חדשה היא. ועיין ר"מ בפ"א מחגיגה ה"ח מקריבין עולת ראייה ושלמי חגיגה ושלמי שמחה, שאין אלו נדרים ונדבות אלא חובות ע"כ, ובקטן דאפילו כשקרבן עולה לו אינו עולה להפטר משום

דינא דחגיגה דוחה את השבת, ומה"ט הוצרכו לומר דאע"פ דנזירות טהרה משביעי חיילא חיוב קרבן אינו מתחיל עד יום שמיני.

ונקדים עוד דהתוס' בריש חגיגה הקשו גבי קטן דצריך להביא קרבנותיו נדבה ולמ"ד אין קריבין ביו"ט אין קריבין עד למחר בחוה"מ. אך קשה למורי למ"ד תשלומין דראשון נינהו, כיון דלא מצי קריב בראשון לא קריב תו. ובכגון דא הסכים הטו"א דלא שייך לומר שקרבן קטן ידחה את יו"ט, דהרי קטן לאו בר חיובא הוא, אשר ע"כ מוכרח בשיטת הר"מ דקטן אינו מביא קרבן, דכיון דלא מצי קריב בראשון לא קריב תו וכקושית התוס', כך נראה שיטת הלח"מ בהר"מ. אבל הטו"א דדחיקא ליה מילתא להעמיד הר"מ אליבא דרש"י מתרץ באופן אחר יעו"ש.

[דאיסור שבת] הוא דרכיע עליה, וככי האי גוונא מקרי חזי. ובטו"א הוכיח מהא דאמר חזקיה דנזיר שנטמא כליל שמיני לטומאתו אינו מביא קרבן אחר לטומאתו כיון דלא יצא לשעה הראויה להביא קרבן, והגם דקיי"ל דנזירות טהרה משביעי חיילא, דגברא כבר חזי ורק לילה הוא דמעכב, דאף מחוסר זמן מקרי גברא לא חזי. ועיי"ש שתירץ דכיון דאי אין לו תשלומין הדר הוה קרבן הקבוע לו זימניה ליום אחד ותו דוחה שבת, וכיון דדוחה שבת מקרי גברא חזי וחוזר הגלגל כו' וכל כה"ג דינה היא דנקטינן החבל בתרי ראשין דאין דוחה את השבת ומקרי חזי ביום ראשון. אבל התוס' לשיטתם כפסחים דט"ו דהטעם דאין חגיגה דוחה שבת היא משום דכתיב וחגותם, והא דיש לו תשלומין אינו מעלה ואינו מוריד בהך

פנינים יקרים

מאת כ"ק הגאב"ד אונגוואר שליט"א

"אמור אל הכהנים" (כא: א). ברש"י הק' אמור ואמרת להזהיר הגדולים על הקטנים (עיין יכמות פ"ה ובת"כ). וכבר פרשתי. ונראה עוד לפמ"ש התה"ד (הובא ברמ"א אור"ח סי' שמ"ג), דהגם דקטן לאו בר עונשין ואעפ"כ נכון שיעשה תשובה על מה שעשה בשעת קטנו כשיגדל (עיין ספר חסידים סי' תרצ"ב, שבוי"ח סי' קע"ז, תשרי רעק"א סוס"י קמ"ז) וס"ל דחייב לשלם מה שלקח בקטנותו, ועיין שו"ע חו"מ (סי' שמ"ט), ובמשנת עמרמי (אור"ח סי' ל"א, יו"ד סי' י"ב) ודו"ק. ולפ"ז י"ל דהכי קאמר אמור ואמרת להזהיר הגדולים, כלומר כשהם כבר גדולים, על הקטנים, מה שעברו כשהיו קטנים, ואפ"ה נכון להזהיר אותם שיהדרו כתשובה גם על זה. וז"ש להזהיר הגדולים על הקטנים, והוא באדם אחד כמוכח וק"ל.

(שנת תשמ"ז)

"אמור אל הכהנים וגו' כי אם לשארו הקרוב אליו וגו'" (כא: ב). ויש לדייק למה הותרו לגבי ז' קרובים לטמאות ולא לשאר מתים, וגם יש לדייק

שערי הלכות

למה בלאחותו לאחר שהיתה לאיש לא יטמא שהרי היא ג"כ מקרובותיו היא, ועוד דיוקים.

והנראה בס"ד דרש"י (בכורות כ' ע"א) פי' דלאו דלא יטמא לא נאמר גבי מת מצוה כשם שלא נכתב על הקרובים, משמע דלאו דלא יטמא מעולם לא נכתב על הקרובים והוא היתר גמור. והחוס' שם (ד"ה שב) תמהו עליו ממת מצוה ומשמע דבקרובים מודים ליה וצ"ב למה, והאחרונים הקשו על פירש"י, ועיין שו"ת חו"י (סי' צ"ב).

וי"ל לפמ"ש דלולי שהיו חוטאים בני"י בעגל לא הווי' מיייתי (עיי' ע"ז ה' ע"א) דכתיב אני אמרתי אז בשעת מ"ת אלקים אתם ובני עליון כולכם, ועכשיו שחטאו אכן כאדם תמותון. ומקשה הא כתיב פי' יבום ופרשת נחלות, ומשני דעל תנאי נתנו. ויש להקשות הא תינח בני"י שחטאו בעגל, אבל שבט לוי לא היו באותה מעשה כדכתיב "ויאספו אליו כל בני לוי", א"כ אחתי אמאי מתו גם הם. וי"ל דהם באמת לא מתו אלא בעטים, וכמו שמצינו בחמשה שמתו בעטיו של נחש (כ"ב י"ז) בנימין בן יעקב ועמרם וישי וכו', דמצד עצמם לא היו ראויים למיתה אלא מכיון שנתקנה מיתה על כל העולם ממילא מתו בעטיו של נחש. ולפ"ז צ"ל נמי כשבט לוי דבאמת לא היו ראויים למות אלא מתים משום שנתקנה מיתה על ישראל.

ולפ"ז פשוט טומאת מת הוא מזוהמת הנחש הקדמוני. א"כ דוקא מי שמת בשביל זוהמה של נחש יש בו משום טומאת מת, אבל מי שמת רק מטעם שנקנסה מיתה בעולם ובעצמו לא הי' ראוי למיתה, פשוט שאינו מטמא בטומאת מת. וזה נראה ענין של קברי צדיקים אינן מטמאין (מדרש ילקוט משלי עה"פ חכמת נשים בנתה ביתה, עיי' בי"מ קי"ד תוד"ה מהו, כלי יקר במדבר יט:ב) והבן.

אבל לפ"ז שבט לוי כיון שלא היו בחטא העגל המתים של אותו שבט אינם מטמאין בגדר מת שמטמא ואתי שפיר שפי' רש"י שלא נכתב טומאה על הקרובים היינו קרובים של שבט לוי דגבייהו ליכא טומאה ומובן הלשון לא יטמא בעמיו, כלומר דוקא בתוך העם, אבל טומאת קרובים ליכא.

וא"ת א"כ ליטמא אפילו לשאר בני לוי י"ל דמשום לא פלוג לא רצו לחלק וגם דילמא לאו לוי הוא דהרי גם בהא אמרו דילמא לאו אביו הוא, ותי' משום דאזלינן בתר רוב וגם אמו יש לו חזקת כשרות ולכן דוקא כל אחד לקרוביו י"ל דמרוכ הוא אבל בכל השבט כיון דהויא נגד רוב העולם שמחייבים מיתה ודאי דאיכא ח"ו שנתערבו וכיו"ב ולכן לא התירו לכל השבט.

ובזה מיושב נמי למה כאחותו שהיתה לאיש לא יטמא, דכיון שכבר בא עליו אדם אחר שמא הטיל בה מזוהמת הנחש ולכן לא יטמא לה. (שנת תשל"א)

במדרש "ולקחתם לכם ביום הראשון" (כג:מ) - לכפר על מעשה ראשון, היינו על חטא אדה"ר. ותמוה. ועיין בנפש יהונתן מה שחירץ בזה ודבריו צ"ע וכמ"ש שם המגיה. ולענ"ד נראה דהנה איתא עוד במדרש "ביום הראשון" - ראשון הוא לכם לחשבון עונות, ועיין ט"ז מה שפי', וכבר הארכתי בזה במקום אחר. והרה"ק רבי ל"י מבארדיטשוב תי' דהנה אמרו רז"ל (יומא פ"ז ע"א) תשובה מאהבה ודונות נעשו לו כזכויות, וסוכות הוא תשובה מאהבה, וא"כ מכל העבירות נעשו מצוות ולכן חושבין העונות לידע שחחת כל נקבל מצוות ע"ש.

והנה אמרו (קידושין מ' ע"ב) שם יחיד ששב מוחלין לו ולכל העולם כולו, ופי' המפרשים הא דמוחלין לו כל עונותיו הוא דאמרו חז"ל עבירה גוררת עבירה, וא"כ אם שב מעבירה ומחלו לו רק עליה ועדיין יש לו עבירה אחרת, אכתי לא הועיל כלום שבודאי יחטא עוד כיון שעבירה גוררת עבירה, וע"כ צריכים לו למחול גם עליה וכן עד סוף כל העבירות עד העבירה הראשונה שעבר כדי שלא יהי' לו עוד עבירה שלא היא גוררת עבירה. וכן על כל העולם, דכיון שהוא ערב להם א"כ עדיין יש לו עבירות מכח ערכות דכל ישראל ערבים זל"ז וצריכים למחול לכולם. אמנם לכאורה צ"ע האיך עבר עבירה ראשונה, ובשלמא שני' עבירה גוררתו אמנם ראשונה מנ"ל. ע"כ משום חטא אדה"ר שחטא, ומוזה נמשך לכל בר ישראל בעונתה פגם קטן אשר מחמת זה חוטא חלילה. א"כ באמת זה הוא החטא הראשון, ועי"ז באים כל העונות ר"ל משום גררה.

והנה ביה"כ לאחר שמוחלים להם לישראל כל העונות והם כקטן שנוולד דמי א"כ אין להם שוב עבירה גוררת עבירה, וא"כ האיך משכחת שישאל חלילה חוטאין ואמאי סוכות הוא ראשון לחשבון עונות. אע"כ משום חטא אדה"ר שהוא הראשון וע"י פגמו של זה.

ועתה שפיר מיושב המדרש, ולקחתם לכם ביום הראשון לכפר על מעשה ראשון, והי' קשה לי' למדרש האיך אפשר חטאים בסוכות אחר יוה"כ כיון שאין כאן מעשה ראשון שכבר מחלו לו. וע"ז אמר היינו על חטא אדה"ר שזה הוא הראשון וממנו נמשכו כל החטאים בעונתה משום עבירה גוררת עבירה ד' יצילנו מהם וק"ל.

א"י לומר בדרך פשטות דהנה אמרו חז"ל (סוכה ל"ה, ברכות מ') פרי שאכל אדה"ר אתרוג הי', וממילא צריכין לתקן כמה ששחת, ועיקר תשובה היא באותה אשה. ואתי שפיר המדרש "ולקחתם לכם ביום הראשון" לכפר על מעשה ראשון, היינו על חטא אדה"ר כיון דפרי שאכל אתרוג הי', וכנ"ל. (שנת תשכ"ה)

שערי הלכות

"ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי בתוך בני ישראל" (כד:).
 בתור"כ, מהיכן יצא מעולמו יצא וכו' ומתניתא תנא אמרה מב"ד של משה יצא
 מחרייב עמד וגידף (עיין רש"י שם). וי"ל דכיון דמשה חייבו הו"ל לקלל את
 משה ובית דינו, למה גידף השם המפורש.

ונראה דהנה בתור"כ דרשו "בתוך בני ישראל" - מלמד שנתגייר, ופי'
 רכותינו בעלי החוס' אף דקיי"ל דנכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר.
 טעם הגיירות מהני שהי' קודם מ"ת והי' משפטו לילך אחר הזכר ממה
 שאמרו באומות הלך אחר הזכר. וכאשר נולד זה לא מלו אותו כי מצרי הי'
 כדינו, אבל כשגדל נתגייר לדעתו. והרמב"ן ז"ל חלק עליהם כי מעת שבא
 אברהם בכרית היו ישראלים גמורים ובגויים לא יתחשבו, עיין רמב"ן.

והנה אמרו ז"ל "בן איש מצרי" - הוא המצרי שהרגו משה (עיין רש"י
 ובעה"ת כאן) אמר לו חבירו איך המצרי משה הרגו, אמר לו כמה, אמר לו
 בשם המפורש כדפרשינן. והנה אמרו ז"ל מפני מה נתחייב המצרי מיתה,
 מפני שהכה את ישראל. (עיין סנהדרין ג"ט וברמב"ם הל' מלכים) א"כ מוכח
 דהאבות יצאו מכלל ב"נ קודם מ"ת וכדעת הרמב"ן ולכן שפיר הרגו משה
 דעכו"ם שהכה את ישראל חייב מיתה בידי שמים, אלא דלפי זה בן אשה
 ישראלית הו"ל להיות ישראל גמור, וזרע מצרי לא נחשב בו כדאמרו ז"ל
 וזרמת סוסים זרמתם.

אמנם כשנכנס לבית דינו של משה צוה לו להתגייר ואמר לו שהוא בן
 אשה ישראלית אבל הוא בן איש מצרי א"כ ס"ל דאבות קודם מ"ת דין ב"נ
 להם, ובאומות הלך אחר הזכר, א"כ אביו לא הי' לו רין עכו"ם שהרג את
 ישראל ולא הי' חייב מיתה, א"כ למה נהרג.

והנה אמרו ז"ל דמשה נמלך במלאכים אי חייב מיתה המצרי הנ"ל, ולפי
 שלא הי' ברור לו הרגו בשם המפורש, דאם אינו חייב לא יהרגו אותו. ולכן
 כשאמר לו חבירו איך המצרי משה הרגו א"ל כמה א"ל בשם המפורש,
 וע"כ משום דהו"ל דין עכו"ם שהכה את ישראל, א"כ גם הוא ישראל וא"כ
 ממ"נ עשו לו אי-צדק, או שב"ד של משה לא הורו כהוגן או שלא כהוגן הרגו
 לאביו בשם המפורש, ולכן ויקב את השם.

אמנם כגמ' סנהדרין נראה דמה שהרגו למצרי לפי שראה מה שעשה לו
 בכית ומה שעשה לו בחוץ, פי' שרצה להרגו בחוץ ובא על אשתו שהיא אשת
 איש וממילא חייב הוא מיתה בלאו הך מילתא שנכרי שהכה לישראל. ואפילו
 נימא קודם מ"ת דין ב"נ להם אכתי חייב מיתה מטעם רודף שרצה להורגו או
 מטעם שבא על אשת איש ושפיר נהרג מטעם זה וא"כ שפיר יכול להיות
 שהוא בן איש מצרי וכנ"ל ושפיר חייב מיתה.

(שנת חש"ל)

כתיב דבר בעתו מה טוב

והיות שהקובץ הנוכחי מוקדש

לכבוד הבר מצוה

שיתקיים אי"ה

ביום ש"ק פ' אמור ל"ב לעומר

לכן הדפסנו כאן

זמירות ליומא דשבתא וברהמ"ז

ושירים לל"ג בעומר

סדר זמירות ליום שבת קודש

אֶתְקִינֵנוּ סְעוּדָתָא דְמַהִימְנוּתָא שְׁלַמְתָּא, חֲדוּתָא
דְּמַלְכָּא קְדִישָׁא: אֶתְקִינֵנוּ סְעוּדָתָא
דְּמַלְכָּא. דָּא הִיא סְעוּדָתָא דְעֵתִיקָא קְדִישָׁא, וְזַעִיר
אֲנַפִּין וְחַקֵּל תְּפוּחִין קְדִישִׁין אֲתִין לְסַעְדָּא בְּהַדְיָה:

א	סדר לסעודתא, בצפרא	ח	דו חצדי חקלא, בדבור
	דשבתא, ואזמין בה		ובקלא, ומללו מלה,
	השתא, עתיקא קדישא:		מתיקא כדובשא:
ג	הורא ישרי בה בקדושא	ק	דס רבון עלמין, במלין
	רבא, וכחמרא טבא,		סתימין, תגלח פתגמין,
	דבה תחדי נפשא:		ותימרן חדושא:
י	שדר לן שופרה ונחזי	ל	עטר פתורא, ברזא יקירא,
	ביקרה, ונחזי לן סתרה,		עמיקא וטמירא, ולא
	דאתמר בלחישא:		מלתא אושא:
י	גלה לן טעמי, דבתריסר	ו	אלין מליא, יהון
	נחמי, דאנון את בשמה,		לרקיעיא, ותמן מאן
	כפילא וקלישא:		שריא, תלא תהוא שמשא:
צ	רורא דלעלא, דבה חיי	ך	בו יתיר יסגיי, לעלא מן
	כלא, ויתרבי חילא,		דרגה, ויסב בת זוגה, דהנת
	ותסק עד רישא:		פרישא:

ברוך אתה ה', אלהינו מלך העולם, בורא מיני בשמים:

קדוש ליום שבת קודש

וּשְׁמַרְדוּ בְּיַמֵּי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת, לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתֶם
בְּרִית עוֹלָם: בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אוֹת הִיא לְעוֹלָם.
כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים, עָשָׂה יי אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
שָׁבַת וַיִּנְפֹשׁ:

אִם תָּשִׁיב מִשַּׁבַּת רְגֻלְךָ, עֲשׂוֹת חֲפָצְךָ בַּיּוֹם קֹדֶשׁ, וּקְרָאתָ
לַשַּׁבָּת עֲנֹג לְקֹדֶשׁ יי מִכַּבֵּד, וּכְפַדְתוּ מֵעֲשׂוֹת דְרָכֶיךָ
מִמּוּצֹא חֲפָצְךָ וּדְבַר דְּבָר: אִזּוֹ תִתְעַנֵּג עַל יי, וְהִרְפַּבְתִּיךָ עַל בְּמַתִּי
אָרֶץ, וְהִאֲכַלְתִּיךָ וְנִחַלְתָּ וַעֲקַב אֲבִיךָ, כִּי פִי יי דִבֵּר:
זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקֹדֶשׁוֹ: שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וַעֲשִׂיתָ כָּל
מְלַאכְתֶּיךָ: יוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיי אֱלֹהֶיךָ לֹא
תַעֲשֶׂה כָּל מְלֹאכָה, אֶתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ, עֶבְדְּךָ וַאֲמֹתֶךָ וּבְהֵמַתֶּךָ, וְגֵרְךָ
אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ: כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יי אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, אֶת
הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם וַיִּנַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:

עַל כֵּן בָּרַךְ יי אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֶׁהוּ:

עַל הַיּוֹם:

סִבְרֵי קִדְּוִין:

בָּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ
הָעוֹלָם, שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בְּדַבְּרוֹ:

עַל הַיּוֹם:

סִבְרֵי קִדְּוִין:

בָּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ
הָעוֹלָם, בּוֹרָא פְרֵי הַגֶּפֶן:

זמירות ליום שבת

זה הזמר שם המחבר שמעון בר יצחק
והוא רבינו שמעון הגדול אשר עשה כמה וכמה פיוטים:

בְּרוּךְ אֲדֹנָי יוֹם יוֹם, יַעֲמַס לָנוּ יֵשַׁע וּפְדִיּוֹם. וּבִשְׁמוֹ
נִגְיֵל כָּל הַיּוֹם. וּבִישׁוּעָתוֹ נָרִים רֹאשׁ עֲלִיּוֹן.
כִּי הוּא מַעַח לְדָל וּמַחֲסֶה לְאַבְיוֹן: שְׁבִטֵי יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל
עֲדוּת. בְּצַרְתָּם לוֹ צָר, בְּסִבְלוֹת וּבְעִבְדוֹת. בְּלִבְנֵת הַסְּפִיר
הָרָאם עֹז יְדִידוֹת, וּנְגִלָה לְהַעֲלוֹתָם מֵעֵמֶק בּוֹר נְדוּת, כִּי
עַם יִי הַחֲסֵד וְהַרְבֵּה עִמּוֹ פְדוּת: מִהַיְקָר חֲסֵדוֹ בְּצִלוֹ
לְגוֹנְנָמוֹ. בְּגִלוֹת כְּבֹלָה שֶׁלַח לְמַעֲנָמוֹ. לְהוֹרִיד בְּרִיחִים
נִמְנָה בִּינִימוֹ. וַיִּתְּנֵם לְרַחֲמִים לְפָנָי שׁוֹבִימוֹ. כִּי לֹא יִטֵּשׁ יִי
אֶת עַמּוֹ. בְּעִבּוֹר הַגְּדוֹל שְׁמוֹ: עֵילָם שֵׁת כִּסְאוֹ לְהַצִּיל
יְדִידָיו. לְהַעֲבִיר מִשָּׁם מְעֹזֵי מוֹרְדָיו. מַעֲבֵר בְּשֶׁלַח פְּדָה
אֶת עֲבָדָיו. קָרַן לְעַמּוֹ יָרִים תְּהִלָּה לְכָל חֲסִידָיו, כִּי אִם
הוֹגָה וְרַחַם כְּרַחֲמָיו וּכְרוֹב חֲסִידָיו: וּצְפִיר הַעֲזִים הַגְּדִיל
עֲצוּמָיו. וְגַם חֲזוֹת אַרְבַּע עָלוּ לְמַרוֹמָיו. וּבִלְבָם דָּמוֹ
לְהַשְׁחִית אֶת רַחוּמָיו. עַל יְדֵי כְהֲנִיּוֹ מִגֵּר מִתְקוּמָיו.
חֲסִידֵי יִי כִי לֹא תִמְנּוּ כִי לֹא כָלוּ רַחֲמָיו: נִסְגַּרְתִּי לְאֲדוּם
בַּיַד רְעֵי מִדְּנֵי. שֶׁבְּכָל יוֹם מִמְּלֵאִים כְּרִסָּם מַעֲדָנֵי.
עֲזַרְתּוֹ עָמִי לְסַמֵּךְ אֶת אֲדָנִי. וְלֹא נִטְשָׁתִּי כָּל יְמֵי עֲדָנֵי. כִּי
לֹא יִזְנַח לְעוֹלָם אֲדָנִי:

זה הזמר שם המחבר ברוך חזק:

בְּרוּךְ אֵל עֲלִיּוֹן אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָה. לְנַפְשֵׁנוּ פְדִיּוֹם מִשְׁאֵת
וּנְאֻחָה. וְהוּא יִדְרֵשׁ לְצִיּוֹן עִיר הַנְּדָחָה. עַד

סדר זמירות

אָנה תּוֹגִיוֹן נֶפֶשׁ נֶאֱנָחָה. הַשׁוֹמֵר שֶׁבֶת הַבֵּן עִם הַבֵּת, לֹאֵל יִרְצוּ
כַּמְנַחָה עַל מַחֲבַת: רוֹכֵב בְּעַרְבוֹת מֶלֶךְ עוֹלָמִים. אֶת עָמוֹ לִשְׁבַת
אֲזַן בְּנֵעִימִים. בַּמֶּאֱכָלֵי עַרְבוֹת בְּמִינֵי מִטְעָמִים. בַּמִּלְבוּשֵׁי
כְּבוֹד זָבַח מִשְׁפָּחָה. הַשׁוֹמֵר: וְאֲשֶׁרֵי כָּל חוֹכָה לְתַשְׁלוּמֵי כָּפֶל.
מֵאֵת כָּל סוֹכָה שׁוֹכֵן בְּעַרְפֶּל. נִחְלָה לוֹ יוֹכָה בְּהָר וּבְשָׁפֶל.
נִחְלָה וּמְנוּחָה בְּשֵׁמֶשׁ לוֹ זָרְחָה. הַשׁוֹמֵר: כָּל שׁוֹמֵר שֶׁבֶת כְּדַת
מִחֻלְלוֹ. הֵן הַכֶּשֶׁר חֲבַת קִדְשׁ גּוֹרְלוֹ. וְאִם יֵצֵא חוֹבֵת הַיּוֹם,
אֲשֶׁרֵי לוֹ. אֶל אֵל אֲדוֹן מְחוֹלְלוֹ. מְנַחָה הִיא שְׁלוּחָה. הַשׁוֹמֵר:
חֲמֻדַּת הַיָּמִים קָרְאוּ אֵלֵי צוֹר. וְאֲשֶׁרֵי לְתַמִּימִים אִם יִהְיֶה נְצוֹר.
כְּתַר הַלּוּמִים עַל רֵאשִׁים יְצוֹר. צוֹר הָעוֹלָמִים רוּחוֹ בָּם נָחָה:
הַשׁוֹמֵר: זְכוֹר אֶת יוֹם הַשְּׁבֶת לְקִדְשׁוֹ. קִרְנוּ כִּי גְבִיחָה נִזְרַע עַל
רֵאשׁוֹ. עַל כֵּן יִתֵּן הָאָדָם לְנַפְשׁוֹ. עֲנֵג וְגַם שִׂמְחָה. בָּהֶם
לְמִשְׁחָה. הַשׁוֹמֵר: קִדְשׁ הִיא לָכֶם שֶׁבֶת הַמַּלְכָּה. אֵל תוֹךְ בְּתִיכֶם
לְהַנִּיחַ בְּרָכָה. בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם לֹא תַעֲשׂוּ מִלְּאֲכָה. בְּנִיכֶם
וּבְנוֹתֵיכֶם עַבְדֵי וְגַם שְׁפָחָה. הַשׁוֹמֵר:

שֶׁבֶת הַיּוֹם לֵי. מֵאֵד צִהְלוֹ בְּרִנּוֹנֵי. וְגַם הִרְבּוּ מְעַדְנֵי, אוֹתוֹ
לְשֹׁמֵר בַּמְצַנֵּת יי. שֶׁבֶת הַיּוֹם לֵי: מֵעַבּוֹר הַדֶּךְ וּגְבוּלִים,
מֵעֲשׂוֹת הַיּוֹם פְּעִלִים, לְאֲכוּל וּלְשִׁתּוֹת בְּהַלּוּלִים. זֶה הַיּוֹם עֲשֵׂה
יי. שֶׁבֶת הַיּוֹם לֵי: וְאִם תִּשְׁמְרֵנוּ יֵה יִנְצֶרְךָ כְּכִבֵּת. אֶתְּהָ וּבִנְךָ וְגַם
הַבֵּת, וּקְרֵאתָ עֲנֵג לְשֶׁבֶת, אֲזַ תַּחֲעֲנֵג עַל יי. שֶׁבֶת הַיּוֹם לֵי: אֲכַל
מִשְׁמָנִים וּמְעַדְנִים, וּמִטְעָמִים הִרְבָּה מִיָּנִים, אֲגוּזֵי פֶרֶךְ
וְרִמּוֹנִים, וְאֲכַלְתָּ וּשְׁבַעְתָּ וּבְרַכְתָּ אֶת יי. שֶׁבֶת הַיּוֹם לֵי: לְעַרְךָ
בְּשִׁלְחַן לֶחֶם חַמּוּדוֹת, לְעֲשׂוֹת הַיּוֹם שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת, אֶת הַשֵּׁם
הַנִּכְבָּד לְכָרֶךְ וְלַהֲוֹדוֹת, שִׁקְדוֹ וּשְׁמֵרוֹ וְעֲשׂוֹ כְּנֵי. שֶׁבֶת הַיּוֹם לֵי:

סדר

ברכת המזון

בחול קודם ברכת המזון אומרים זה:
על נהרות פפר שם ישבענו גם כבינו,
בזבחנו את ציון: על ערבים
בתוכה, תלינו פגודותינו: כי שם,
שאלנו שובנו הכרי שיר, ותהלינו
שמתה, שיר לנו כסיר ציון: איה
נשיר את שיר יי, על אדמת נבר:
אם אשתחוד ירושלים, תשבת ימיני:
תרפק לטני לחכי, אם לא אזהכני,
אם לא אעיה את ירושלים, על ראש
שמתתי: זכור יי לבני אדם, את יום
ירושלים, האומרים ערו ערו עד
שישלים קד, את נבולך, שנתמת
אל המלע:

בשבת וימים טובים שא"א תחנון אומרים זה:
שיר המעלות, פשוב יי, את שבת
ציון, היינו כחולמים: אז ימלא
שחוק פינו ולשונינו, רנה, אז יאמרו
בנוים, הגדיל יי לעשות עם אלה:
הגדיל יי לעשות עמנו, הינו שמחים:
שובה יי את שביתנו, פאפיקים בנגב:
חוזרעים פרמעה פרנה יקצורו: הלך
יך ונכה נושא סוף הודע, פא יבא
פרנה, נושא אלמותיו:

מ"ב אחרונים חובה קודם ברכת המזון ולא להפסיק בין נטילה לברכת המזון אף בדברי תורה,
ובשבת ברכת המזון ישים סבכתו על ראשו, משום הבון לקראת אלהיך ישראל. כשנושל
בום לברך ברכת המזון נוהגין לאמר כום ישועות אשא ובטם יי אקרא, וקדם שיברך יאמר:
הנני כוכן ומזומן לקיים מצות עשה של ברכת המזון. שנאמר, ואכלת
ושבעת וברכת את יי אלהיך, על הארץ הטובה, אשר נתן לך:

שלושה שאכרו כמחד חיובין בוועון, ביצר סובנין:
הסוכן אוסר רבותי כיר וועלען בענטשען:

ועוניו הסוכין יהי שם יי כבורך בעתה ועד עולם: הסוכן חוזר יהי שם וכו' *
ומוסיף עוד בפרשות כרגן ורבותי נברך (הסוכן כעשרה אלהינו) שאכלנו משערו:
ועוניו הסוכין פרוך (כעשרה אלהינו) שאכלנו משערו וכמובן חינו:

סדר ברכת המזון

יחיד אינו אומר בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ
הָעוֹלָם, הַזֶּן אֶת הָעוֹלָם
כֻּלּוֹ, בְּטוֹבוֹ בְּחֵן בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים,
הוּא נוֹתֵן לָחֶם לְכֹל בֶּשָׂר בִּי
לְעוֹלָם חֶסֶד. וּבְטוֹבוֹ הַגָּדוֹל,
תָּמִיד לֹא חָסַר לָנוּ, וְאֵל יַחֲסֵר
לָנוּ מְזוֹן לְעוֹלָם וָעֶד. בַּעֲבוּר שְׁמוֹ
הַגָּדוֹל, כִּי הוּא אֵל זֶן וּמַפְרִינֵם
לְכֹל וּמַטִּיב לְכֹל, וּמַכִּין מְזוֹן לְכֹל
בְּרִיּוֹתָיו אֲשֶׁר בָּרָא. בְּאִמּוֹר:
פּוֹתַח אֶת יַדְּךָ, וּמַשְׂבִּיעַ לְכֹל חַי
רֵעוֹן: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַזֶּן אֶת הַכֹּל:
גֹּדֵה לְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַל שֶׁהִנְחַלְתָּ לְאַבּוֹתֵינוּ, אֶרֶץ
חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחֹבָה, וְעַל שֶׁהוֹצַאתָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, וּמְדִיתָנוּ, מִבֵּית עַבְדִּים, וְעַל בְּרִיתְךָ
שֶׁחִתַּמְתָּ בְּבִשְׂרָנוּ, וְעַל תּוֹרַתְךָ שֶׁמְדַתָּנוּ, וְעַל חֻקֶּיךָ
שֶׁהוֹדַעְתָּנוּ, וְעַל חַיִּים הֵן וְחֶסֶד שֶׁחֻנַּנְתָּנוּ, וְעַל אֲכִילַת
מְזוֹן שֶׁאַתָּה זֶן וּמַפְרִינֵם אוֹתָנוּ תָּמִיד, בְּכֹל יוֹם וּבְכֹל
עֵת וּבְכֹל שָׁעָה:

ועל הכל יי אלהינו אנהנו מודים לך,
ומברכים אותך, יתברך שמך בפני כל
חיתמיד לעולם ועד. כפתוב, ואכלת ושבעת,
וברכת את יי אלהיך על הארץ הטובה אשר
נתן לך. ברוך אתה יי, על הארץ ועל המזון:

רחם נא יי אלהינו, על ישראל עמך, ועל ירושלים
עירך, ועל ציון משכן כבודך, ועל מלכות בית
דוד משיחה, ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך
עליו. אלהינו, אבינו, רענו, זוננו, פרנסנו, וכלכלנו,
והרויחנו, והרוח לנו יי אלהינו מהרה מכל צרותינו,
ונא, אל תצריכנו יי אלהינו, לא לידי מתנת בשר ודם,
ולא לידי הלואתם. כי אם לידך המלאה, הפתוחה,
הקדושה והרחבה, שלא גבוש ולא נכלם לעולם ועד:

שבת רצה והחליצנו יי אלהינו בסצותיך ובמצות יום השביעי
השבת הגדול והקדוש הזה. כי יום זה גדול וקדוש

הוא לפניך, לשבת בו ולנוח בו באהבה במצות רצונך.
וברצונך הניח לנו יי אלהינו, שלא תהא צרה ויגון ואנחה ביום
סנוחתנו, והראנו יי אלהינו בנחמת ציון עירך, ובבנין ירושלים
עיר קדשך, כי אתה הוא בעל הישועות ובעל הנחמות:

כראש חודש ויום טוב וחול המועד וראש השנה אומרים כאן יעלה ויבא

ובנה ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו.
ברוך אתה יי בונה ברחמי וירושלים.
אמן:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, האל אבינו,
מלכנו, אדינו בוראנו, גואלנו, יוצרנו,
קדושנו קדוש יעקב, רוענו רועה ישראל. המלך
הטוב, והמטיב לכל, שבכל יום ויום הוא הטוב, הוא
מטיב, הוא ייטיב לנו, הוא גמלנו, הוא גומלנו, הוא
יגמלנו לעד לחן ולחסד ולרחמים ולרחמי הצלה והצלחה
ברכה וישועה, נחמה, פרנסה וכלכלה, ורחמים.

סדר ברכת הסוּח

וְחַיִּים וְשָׁלוֹם, וְכָל טוֹב, וּמְכַל טוֹב לְעוֹלָם אֵל יַחְסְדֵנוּ:
הִרְחֵמֵן, הוּא יִסְלֹק עָלֵינוּ לְעוֹלָם וְעַד. הִרְחֵמֵן, הוּא
יִתְבָּרַךְ בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ. הִרְחֵמֵן, הוּא יִשְׁתַּבַּח לְדוֹר
דוֹרִים, וְיִתְפָּאֵר בְּנוֹ לְעַד וּלְנִצְח נִצְחִים, וְיִתְהַדָּר בְּנוֹ
לְעַד וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים. הִרְחֵמֵן, הוּא יִפְרִיֶנְסֵנוּ בְּכָבוֹד.
הִרְחֵמֵן, הוּא יִשְׁפּוֹר עָלֵנוּ מֵעַל צִוְאֵרֵנוּ וְהוּא יוֹלִיכֵנוּ
קוֹמָמִוֹת לְאָרְצֵנוּ. הִרְחֵמֵן, הוּא יִשְׁלַח לָנוּ בְרָכָה
מִרְבָּה בְּבֵית הַזֶּה וְעַל שְׁלַחַן זֶה שְׁאֵכְלֵנוּ עָלָיו. הִרְחֵמֵן,
הוּא יִשְׁלַח לָנוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא זְכוֹר לְטוֹב, וְיִבְשֹׁר
לָנוּ בְּשׁוֹרוֹת טוֹבוֹת יְשׁוּעוֹת וְנַחֲמוֹת. בָּנִים שְׂסוּמִים עַל
שְׁלַחן הַדֵּימָה יֵאמְרוּ. הִרְחֵמֵן, הוּא יִבְרַךְ אֶת (אָבִי מוֹרֵ)
בְּעַל הַבַּיִת הַזֶּה, וְאֶת (אָמִי מוֹרֵתִי) בְּעַלֹת הַבַּיִת הַזֶּה,
וְאִם הוּא סִסוּךְ עַל שְׁלַחן עֲמִי יֵאמְרוּ. (הִרְחֵמֵן, הוּא יִבְרַךְ אֹתִי (וְאָבִי וְאָמִי)
וְאִשְׁתִּי וְדַעֲוִי וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לִי). כִּשְׁהוּא סִימַךְ לַל שְׁלַחן אַחֲרַיִם יֵאמְרוּ: (הִרְחֵמֵן
דֵּימָה יִבְרַךְ אֶת הַרֵב בְּעַל הַבַּיִת הַזֶּה, וְאֶת אִשְׁתִּי בְּעַלֹת הַבַּיִת הַזֶּה). אֹתָם
וְאֶת בֵּיתָם וְאֶת זֶרְעָם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם אֹתָנוּ וְאֶת
כָּל אֲשֶׁר לָנוּ, כְּמוֹ שְׁנֵת בְּרַכּוֹ אֲבוֹתֵינוּ, אֲבִרְהֵם יִצְחָק
וְיַעֲקֹב: בְּכָל, מְכַל, כָּל. כֵּן יִבְרַךְ אֹתָנוּ בְּלָנוּ יַחַד,
בְּבִרְכָה שְׁלֵמָה, וְנֵאמַר אָמֵן:

בְּמִרוֹם וּלְמַדֵּי עֲלֵיהֶם וְעֲלֵינוּ זְכוֹת שְׁתֵּהא לְמִשְׁמַרְתָּ שְׁלוֹם וְנִשְׂא
בְּרָכָה מֵאֵת יְיָ וְצִדְקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ וְנִמְצָא חַן וְשִׁבְל
טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם:

בשבת הִרְחֵמֵן הוּא יִנְחִילֵנוּ יוֹם שְׁבִלֵנוּ שֶׁבֶת וּסְנוּחָה
לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים:

בר"ה הִרְחֵמֵן הוּא יַחְדָּשׁ עָלֵינוּ אֶת הַחֲדָשׁ הַזֶּה
לְמוֹכָה וְלִבְרָכָה:

ביום"ט הִרְחֵמֵן הוּא יִנְחִילֵנוּ יוֹם שְׁבִלֵנוּ טוֹב:

בר"ו הִרְחֵמֵן הוּא יַחְדָּשׁ עָלֵנוּ אֶת הַשָּׁנָה הַזֹּאת
לְמוֹכָה וְלִבְרָכָה:

בסוכות הִרְחֵמֵן הוּא יָקִים לָנוּ אֶת סִפְת דָּוִד הַנוֹחֲלֵת:

סדר ברכת הטון

הַרְחֵמֵנוּ, הוּא יִזְכְּנוּ לְיָמוֹת הַיְשׁוּשִׁים וְלַחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא.
 בחול מנגיל (בשבת וביום וכוההים ובזית אומר

מגדול) וישועות מלכו, ועשה חסד למשיחו לדוד
 ולירעו עד עולם: עשה שלום במרומו, הוא עשה
 שלום, עלינו ועל כל ישראל, ואמרו אמן:

יראו את יי קדושו, כי אין סחסור לראיו: בפירם רשו
 ורעבו, והרשו יי לא יחסרו כל טוב: הודו ליי פי טוב,
 פי לעולם חסדו: פתח את נהד, ומטביע לכל מי רצון:
 ברוך הגבר אשר ובטח ביי, ויהי יי מבטחו: נער הייתי גם
 ונקתי ולא ראיתי צדיק נעזב, וירעו מבקש לחם: יי עזו לעמו
 וימן, יי וברך את עמי בשלום:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, בורא פרי הגפן:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם על

אל היין מברכס	על פירות ומבט	על מטבט קדוים	חלל תן כי מיני דגן וסם
לאחריו זכ:	פיי:	מהי מיני דגן:	ססה יק:
הגפן ועל העץ ועל פרי הגפן	ועל פרי העץ	המטקה ועל המטקה ועל המלבלה	ועל פרי הגפן ועל המלבלה
ועל תנובת השדה ועל ארץ המדה טובה ורחבה			
שרצית והנחלת לאבותינו לאכול ולשבוע			
מטובה רחם (נא) יי אלהינו על ישראל עמו ועל			
ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל מזבחתך			
ועל המלכה ובנה ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו			
והעלנו לתוכה, ושמחנו בבנינה ונאכל מפריה ונשבוע			
מטובה ונברכך עליה בקדשה ובטהרה:			

בשבת ורצה ותחלצנו ביום השבת הזה:

ביום הקדש ביום ראש הקדש הזה:

ביום ושמחנו ביום תג (פלוני) הקדש:

ביום ונברנו למטובה ביום הזבחין הזה:

כי אתה יי טוב ומטיב לכל ונודה לך על הארץ

ועל פרי הגפן ועל המטקה ועל פרי הגפן ועל המלבלה	ועל המטקה ועל המטקה ועל המלבלה	ועל המטקה ועל המטקה ועל המלבלה	ועל המטקה ועל המטקה ועל המלבלה
ברוך אתה וברוך אתה על הארץ ועל פרי הארץ ועל המטקה ועל המלבלה ועל פרי הגפן ועל המלבלה	ברוך אתה וברוך אתה על הארץ ועל פרי הארץ ועל המטקה ועל המלבלה ועל פרי הגפן ועל המלבלה	ברוך אתה וברוך אתה על הארץ ועל פרי הארץ ועל המטקה ועל המלבלה ועל פרי הגפן ועל המלבלה	ברוך אתה וברוך אתה על הארץ ועל פרי הארץ ועל המטקה ועל המלבלה ועל פרי הגפן ועל המלבלה

שיר בר יוחאי

להרב המקובל האלתי הרב רבי שמעון לביא ויציא בעהחיים כחם סו.

[מינה הדק היסב, כמו סנדפס בספר ביאור השיר בר יוחאי]:

בר יוחאי נמשחת אשְרִיה, שְׁמֵן שְׁשׁוֹן מַחְבְּרִיה:

מלכות בר יוחאי שְׁמֵן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ, נִמְשַׁחַת מִמִּדַּת הַקֹּדֶשׁ.

בר יוחאי נְשָׂאתָ צִיץ גִּזְר הַקֹּדֶשׁ, הַבּוֹשׂ עַל רֵאשֶׁה פְּאָרְהָ:

יסוד בר יוחאי בּוֹשֵׁב טוֹב יְשֻׁבָה, יוֹם נִסְתָּ יוֹם אֲשֶׁר בְּרַחַתָּ.

בר יוחאי בְּמַצְרוֹת צוּרִים שְׁעִמְדָה, שֵׁם קִנִּית הַיּוֹדָה וְהַדְרָה:

נצח הוד בר יוחאי לְצִי שְׁטִים עוֹמְדִים, לְמוֹדֵי יְיָ הֵם לוֹמְדִים.

בר יוחאי אִוֵּר מִפְּלֵא אִוֵּר הַיְקוּדָה, הֵם יוֹקְדִים, הֵלֵא הַמָּה יוֹדָה מוֹרָה:

חספאת בר יוחאי וְלִשְׁדָה תְּפוּחִים, עֲלִית לְקוֹט בּוֹ מְרַקְחִים.

בר יוחאי סוּד תוֹרָה כְּצִיצִים וּפְרָחִים, נַעֲשֶׂה אָדָם נֶאֱמַר בְּעִבּוּרָה:

גבירה בר יוחאי בְּאִזְרוֹתָ בְּגִבּוּרָה, וּבְמִלְחָמָה אֵשׁ דָּת הַשְּׁעָרָה.

בר יוחאי וְחָרַב הוֹצֵאת מִתְעָרָה, שְׁלֶפֶת נֶגֶד צוּרְרִיהָ:

חסד בר יוחאי לְמָקוֹם אֲבֵנֵי שֵׁשׁ, הַגְּעֵת וּפְנֵי אֲרִיָה לַיֵּשׁ.

בר יוחאי גַּם גִּלְת כּוֹתֶרֶת עַל עֵינַי, תְּשׁוּרֵי וּמֵי יְשׁוּרָה:

בינה בר יוחאי בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים, קוֹ גְרוֹק מִתְדַּשׁ חֲדָשִׁים.

בר יוחאי שֶׁבַע שְׂבָחוֹת סוּד תְּמִשִּׁים, קִשְׁרָת קִשְׁרֵי שֵׁן קִשְׁרִיהָ:

חכמה בר יוחאי יוֹד חֲכָמָה קְדוּמָה, הַשְּׁקִפְתָּ לְכַבּוּדָה פְּנִימָה.

בר יוחאי עֲלֵשִׁים וּשְׁתִּימִים נְתִיבוֹת רֵאשִׁית תְּרוּמָה, אֶת כְּרוֹב מִמְּשַׁח זֵיו אוֹרְהָ:

כתר בר יוחאי אִוֵּר מִפְּלֵא רוּם מַעְלָה, יִרְאֵת מִלְּהִבֵּיט כִּי רַב לָהּ,

בר יוחאי תַעֲלֹמָה וְאֵין קוֹרָא לָהּ, נִמְתָּ עֵינַי לֹא תְשׁוּרָה:

בר יוחאי אֲשֶׁרֵי יוֹלְדָתָהּ, אֲשֶׁרֵי הָעֵם הֵם לוֹמְדָהּ.

ואשרי העומדים על סודה, לְבוּשֵׁי חֲשׁוֹן תְּמִיָה וְאוֹרָה:

בר יוחאי נמשחת אשְרִיה, שְׁמֵן שְׁשׁוֹן מַחְבְּרִיה:

[ואשרי הנוסעים על ציונה, ולומדים תמיד מאמרך]:

עיד שיר לכבוד אדוננו התנאי הצדיק רשב"י ז"ע"א. על סוד אבג"ד

ואמרתם כה לְהִי, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאִי :

ואמרתם כה לְהִי, רַבִּי שְׁמַעוֹן צְדִיקָאִי :

איש אלהים קדוש הוא, אשרי ציון קאתהו. לֵב תָּקֵם וְשָׁכִיל פִּיהוּ, אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי : ואמרתם
בְּרוּךְ הוּא מִפִּי עֲלִיוֹן, קְדוֹשׁ הוּא כְּהַרְיוֹן, מְאֹד גָּלִיל הַעֲלִיוֹן, אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי : ואמרתם
גְבוּר וְאִישׁ מִלְחָמָה, בְּרַחַת תּוֹרָה תְּמִיקָה, קֵלָא עֲרַע וְחִסְקָה, אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי : ואמרתם
דְּבַשׁ כָּל תַּעֲלוּמוֹת, בְּעֵז וְתַעֲצוּמוֹת, עֲלָה מַעֲלוֹת דְּמוֹת, אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי : ואמרתם
הַחֲקֵא בַתּוֹךְ מַעֲרָה, מִפְּנֵי הַגְּזֵרָה, שֶׁס לְמַד סִתְרֵי תּוֹרָה, אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי : ואמרתם
וְשֵׁם נִבְרָא מִעֵין לֹא, חֲרוּב לְמַאֲקָלוֹ, מַה טוֹב חֲלָקוֹ וְחִבְלוֹ, אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי : ואמרתם
זְכַר צְדִיק לְבָרְכָה, בֵּין דְּרִיקָא וּבֵין דְּרִיקָא, זָכָה בְּפִים וְזָכָה, אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי : ואמרתם
חֲדַשׁ פָּקֵה הֶלְכּוֹת, הֵם בְּמִשְׁנֵה עֲרוּכּוֹת, זֶה הַמְּרַגְזוֹ מִכְּלֻכּוֹת, אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי : ואמרתם
סֵהַר אֵת עֵיר סְבָרְיָה, עֲשֶׂה אוֹתָהּ נִקְיָה, הוֹדוּ לוֹ מִשְׁמַיָּא, אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי : ואמרתם
לְבַע קַל הַנִּסְתָּרוֹת, דְּבָרָיו עוֹשִׂים פְּרוֹת, בְּטַל כְּפֵה גְזָרוֹת, אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי : ואמרתם
כְּלִימֵינוּ אֲשֶׁר תִּהְיֶה, אוֹת הַקִּשְׁת לֹא נִקְיָה, כִּי הוּא אוֹת עֵינֵם הִנֵּה, אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי : ואמרתם
לְכַל־יִשְׂרָאֵל הַאִיר בְּסוֹד תּוֹרָה הַקְּהִיר, כְּאוֹר הַחֲמָה מִזְהִיר, אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי : ואמרתם
קָמוּם בְּהַר בְּשִׁמְיָא, עִם הַנְּבִיא אֲחִיקָה, זֶה מִכְּנֵי עֲלָה, אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי : ואמרתם
נִתְקַד מֵאֵד לְמַעֲלָה, זָכָה לִיקָר וְגִזְלָה, כִּתְרֵי מַלְיוֹן לֹא נִגְלָה, אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי : ואמרתם
סִינֵי סִינֵי לוֹ נִקְרָא, אֲדֵי שֶׁפְּתִיבְרָה, מִטְּנֵי תַבַּא תּוֹרָה, אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי : ואמרתם
עֲשֶׂה שְׂבָעִים תְּהוּנִים, יִקְרִים בְּפִנְיוֹנִים, כִּם תְּקוּ הַעֲלִיוֹנִים, אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי : ואמרתם
שְׂמַח אֵת פִּי בְּחִסְקָה, הוֹצִיא אוֹר תַּעֲלִיקָה, תִּקַּן זְקָרֵי פִּמְהָ, אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי : ואמרתם
צְדִיק וְסוֹד הַעוֹלָם, גִּלְהַ מִדְּרַשׁ הַנֶּעֱסָם, כּוֹל לַפְּטִיר הַעֵינֵם, אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי : ואמרתם
קוֹלוֹ זְמַר צְרִיצִים, וְהִכְרִית אֵת הַקְּצוּצִים, וְהִצִּיל הַלְּחוּצִים, אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי : ואמרתם
רְאֵה פְּנֵי הַאִירִים, בְּשִׁבְתּוֹ עִם הַבָּרִים, עַת גִּלְהַ סוֹד נִסְתָּרוֹת, אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי : ואמרתם
שְׁלוֹם רַב עַל מַשְׁבָּל, מִהַדְּפִי וּמִהַחֲטוּבֵי, דוּבַר אֲמַת בְּלִבְבּוֹ, אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי : ואמרתם
תּוֹרָתוֹ כִּנֵּן לְנוֹ, הִיא מְאִיבַת עֵינֵינוּ, הוּא וְמַלְיוֹן טוֹב צְדִינֵנוּ, אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי :

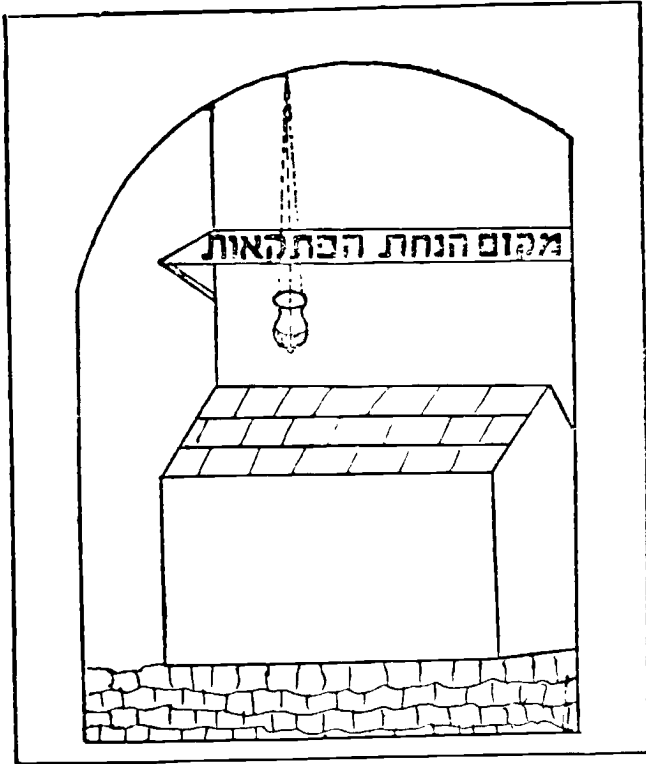
ואמרתם כה לְהִי, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאִי :

ואמרתם כה לְהִי, רַבִּי שְׁמַעוֹן צְדִיקָאִי :

עוד פוזמן אתה לכבוד ארוננו רשבי זיעא והוא לחן... בר יוחאי נפשתי... סימן שמעון הזקן
(פתוך ספר הלולא רבא לזיעה הרד"ה וצוקיל זיעיא).

בר יוחאי תגל יולדתה, ישמח אביה ואמה:

- בר יוחאי : שלמה כשנתה, מורים ההלכה כמותה.
- בר יוחאי : אשרי איש שזכה לראותה, ואשרי אוכלים מלחמיה :
- בר יוחאי : מורה לכל-שואל, סודות התורה בעו נאל.
- בר יוחאי : ואתה יסוד אור ישראל, נתקנו עשרה מכה :
- בר יוחאי : צמוד הימני, יושב בשבת תחכמוני.
- בר יוחאי : ועם אחיה השילוני, בחרת לך את מקוביה :
- בר יוחאי : כד טוב הנה לך, ביום הנבחר להלולך.
- בר יוחאי : ירדו העליונים בשבילך, לשמוע סוד תורה מפיך :
- בר יוחאי : לו לך מצפונים, דנים וסודות העליונים.
- בר יוחאי : ותקנת כמה תקונים, הנה אור שכינה עמך :
- בר יוחאי : תצדקא קרישא, נפשך עזו והדר הבישה.
- בר יוחאי : הובת אל על לבך חרושה, ברוך אתה וטוב עצמך :
- בר יוחאי : זכונך לברכת, תוכת אל בפיך צרוכה.
- בר יוחאי : ואורך האיר בחשכה, בקל טוב וזכירו קמך :
- בר יוחאי : קדש תקדשים, ככבוד תפארת ושישים.
- בר יוחאי : זבון למש חכם תרשים, יהיה כנהר שלומך :

תמונת ציון הקודש
על מערת גניזת
התנא האלהי
רשבי זיעא
כספר מירון
ת ו ב ב א

פיוט בר יוחאי

להרב המקובל האלקי מוהר"ר אברהם אזולאי וצוקיל בעל חסד לאברהם.

בר יוחאי ה' עמד רובב שמים בעזרך:

בר יוחאי	כח	בר יוחאי	כתיר עליון ברא נכתרת, אמון מופלא מוצנע גלית, מאד נעלית, אשרי יולדתך:
בר יוחאי	חכמה	בר יוחאי	חכמיה תעון תרום ימינך, ברוך אתה פרי במגן, ר' אלעזר בנגד, כמוך חן נשעתך:
בר יוחאי	בינה	בר יוחאי	ביניה סוד עולם הבא שמת, רבי אבא ידע מקומה, ציירה רקמה, בצדק אחזה פניך:
בר יוחאי	חסד	בר יוחאי	חסיד ה' לבוש מדה, לקו ימינך ר' יהודה, מרגלית חמודה, להניד בבקר חסדך:
בר יוחאי	גבורה	בר יוחאי	גבוריה נתנבר כארי, ר' יצחק עץ עושה פרי, כבצלאל בן אורי, לכל יבא גבורותיך:
בר יוחאי	תפארת	בר יוחאי	תפארת אדם מראהו, ר' יוסי בר יעקב הוא, גועץ ויבין סודהו, תורת ה' בפיך:
בר יוחאי	נצח	בר יוחאי	נצח ענף חסד החיה, אור אחד מבני עליה, והוא רבי חזקיה, שובע שמחות את פניך:
בר יוחאי	הוד	בר יוחאי	הוד מוצל ונאצל וורת, ר' ייסא לחבורה ארת, יציץ ציץ ופרת, פתח לבנון דלתיך:
בר יוחאי	יסוד	בר יוחאי	יסוד נעלם בסוד הדעת, רבי חייא לנמות למעת, וכל אוזן שומעת, בשמחה איש פניך:
בר יוחאי	מלכות	בר יוחאי	מלכות בת שבע נקראת, ר' יוסי שם לעמרת, לאות ולמשמרת, לספר כל מלאכותיך:
בר יוחאי	בר יוחאי	בר יוחאי	הנה מה טוב ומה נעים, משבת אחים ועשרה שלימים, אור זורחים לנצח נצחים, ירגן משכן ביתך:
בר יוחאי	בר יוחאי	בר יוחאי	סתר וסתרה וצנה, מנורה דאית ליה בעינא, בשפל קול תחנה, לראות בטובת בחירך:
בר יוחאי	בר יוחאי	בר יוחאי	עמדתו על עמדי משראה, כי ראיתי עצמי דל נכאה, איש שונה ברואה, בושתי הרם פני אליך:
בר יוחאי	בר יוחאי	בר יוחאי	ואיברי מסו בסערה, נתפרקו חוליות השדרה, בפחד ובמורא, ורגזו וחלו מפניך:
בר יוחאי	בר יוחאי	בר יוחאי	דלותי ולי יהושיע, בחסד ואמת תופיע, שפע טוב תשפיע, כעת יבורך בית עבדך:
בר יוחאי	בר יוחאי	בר יוחאי	אריכא גם נעמו, ובני ומוזני אליסו, עיני כלו לישועתך:
בר יוחאי	בר יוחאי	בר יוחאי	זוהר סתריך גלה האוינה, נפלאות אכימה סודות באמונה, ככתוב בדברי קדשיך:
בר יוחאי	בר יוחאי	בר יוחאי	קולי יערב וצפצופי, יפה-נוף משוש הוד יופי, אמרי פי, והגיון לבי לפניך:

בר יוחאי ה' עמד רובב שמים בעזרך:

[שיר ושנסכ לכבוד רשכ"י כיום ל"ג לעומר : תחום ח"י אליהו סרבון :

א יום נכבד יום זה ונורא . שמחה וששון ליהודים ואורה . בו נכנס לפדרסו
 כתר התורה . קדוש קדשים הוא לה' :

ב עמו אמרותיו האלהי התנא . מלא רוח אלהים בחכמה ובתבונה . ויביט
 נפלאות מתורת האמונה . רוח דעת ויראת ה' :

ו שישו יגילו רעי ואחי . פי רנה אמלא אעררך שבחי . בשמחת הצדיק רבי
 ישמעון בן יוחאי . כי בו בחר ה' :

א רון עוזנו מגן בעדנו . מלא חסדים משחת גואלנו . צפת צדיק מושל יראת
 אלהינו . מי ימלל גבורות ה' :

ל קח הטוב ניתן לו למקחו . כבואו למערת הצורים לכבטחו . ישם נגלו אליו
 האלהים בכרחו . ביום הציל אותו ה' :

י שמחו מרומים ותגל הארמה . בתפארת אדם וא"ש המלחמה . מלא מאוד
 הנוצץ בוהר החמה קדוש כמלאך ה' :

ה יוב חמדת הימים יקרו . לנצח נצחים אותו תשמרו . אכלו דורים ורועי שחו
 ושכרו . ושמחתם לפני ה' :

ו שלחו מנות לאין נכון לו . איש רעהו יעזור אשר כגילו . ביום הזה כי רב הודו
 ומתללו . תצא תורה ודבר ה' :

ס וד ה' לחבירו הביע . צדיקי יסודי עולם הגיד והודיע . כמעין המתגבר ממעל
 לרקיע . ומלאה הארץ דעה את ה' :

ד בר גדול במעשה מרכבה . דבר הנביא גדולות ונבא . ירדה סביבותיו אש
 מעלה ולבה . והרחו ביראת ה' :

ב יום שלשה ושלישים לעומר . הפשיט הצדיק את בגד החומר . בו נבחר מפי
 קדוש וטהור . גמר אומר את כל דברי ה' :

ו אתה לך לקץ אליו נאמר . להיכל העדיון נכנס למשמר . לפני ולפנים כאלעזר
 ואיתמר . העומדים שם לפני ה' :

ג א אב רחמן בגללן תרומם . דגל המלכות וחבנה השמש . עמך גוי הגדול
 מאבלם תנחמם . ונעלה אל הר ה' :

מדרי"ח

לעומי

ל"ג בעומר עיין ברמ"ח ח"ג שרביץ ק"ה שמה בליג בעומר וחק ארסין
 בו תחנה ועיין בח"י שבאשכנז אומרים תחנה בתחנה שלפני ושל צמח
 מהר"ל שבנגל וכו' ודמיון אומרים תחנה בליג בעומר גופא) אך עכשיו
 עפ"י ס' המסגרים שגם בתחנה שלפני היא תחנה ועיין במג"א יחיד אחד
 היה רגיל לתור נחם בכל יום ואחר גס בליג בעומר ונעם והאשכנזי סתם
 בעטיו סס באר"ט ק"ה ע"ש ולעומן מאזין ומספירה בליג בעומר סתם
 לשלל במג"א יחיד העומר .

והנה התנגד ישראל שטען בליג בעומר קשות עיין בספר בני יסוד
 שכתב ע"ס לזה בשם רבו הרב הקדוש מ"ה ונחם סג"ל תרומת
 וללכהיה תחם דתתו הכת"ל כל המידד לכל יומא דר' טעון כן יחזי לא ע"ס
 ק"ה תחם טה"ל יום הלל"ה רב"ה יום המלקי"ש יום עלי"ה לעומן ש"ח ק"ה

לסימנא לזכר והוא ז"ל בעמנו האריך סס בטעם אחד וכן בספר תאור ושגם רתו
 ל"ג בעומר ע"ש ע"י דרכם בקדש ותנגב ישראל תורה וע"ש גס כן בבני יסוד
 שהנגד ישראל להרבה בנחיה כיום הזה והאריך בטעם הדבר עפ"י דרט בקדש